

**T.C.
PAMUKKALE ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
TEMEL EĞİTİM ANABİLİM DALI
OKUL ÖNCESİ EĞİTİM BİLİM DALI
YÜKSEK LİSANS TEZİ**

**BEŞ-ALTI YAŞ OKUL ÖNCESİ EĞİTİMİ ALAN
ÇOCUKLARIN SOSYAL-DUYGUSAL UYUMU, ANNE
BABALARIN EVLİLİK DOYUMU VE EGO DURUMLARI
ARASINDAKİ İLİŞKİLERİN İNCELENMESİ**

Naciye ÇETİN

DENİZLİ-2019

**T.C.
PAMUKKALE ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
TEMEL EĞİTİM ANABİLİM DALI
OKUL ÖNCESİ EĞİTİM BİLİM DALI
YÜKSEK LİSANS TEZİ**

**BEŞ-ALTI YAŞ OKUL ÖNCESİ EĞİTİMİ ALAN ÇOCUKLARIN
SOSYAL-DUYGUSAL UYUMU, ANNE BABALARIN EVLİLİK
DOYUMU VE EGO DURUMLARI ARASINDAKİ İLİŞKİLERİN
İNCELENMESİ**

Naciye ÇETİN

Danışman

Prof. Dr. Mustafa BULUŞ

JÜRİ ÜYELERİ ONAY SAYFASI

Bu çalışma, Temel Eğitim Anabilim Dalı, Okul Öncesi Eğitimi Bilim Dalında jürimiz tarafından Yüksek Lisans Tezi olarak kabul edilmiştir.

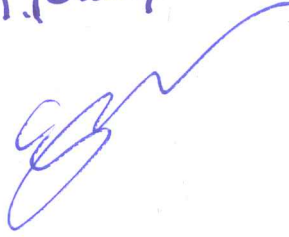
Başkan: Dr.Öğr.Üyesi Ayşe SAMUR ÖZTÜRK

Üye : Prof.Dr.Mustafa BULUŞ

Üye : Dr.Öğr.Üyesi Atiye ADAK ÖZDEMİR

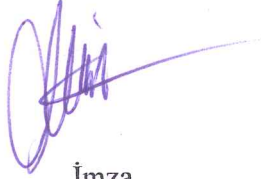
Pamukkale Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Yönetim Kurulunun
..17./04../2019 tarih ve ..30../2.. sayılı kararı ile onaylanmıştır.

Prof.Dr.Mustafa BULUŞ
Enstitü Müdürü

ETİK BEYANNAMESİ

Pamukkale Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü'nün yazım kurallarına uygun olarak hazırladığım bu tez çalışmasında; tez içindeki bütün bilgi ve belgeleri akademik kurallar çerçevesinde elde ettiğimi; görsel, işitsel ve yazılı tüm bilgi ve sonuçları bilimsel ahlak kurallarına uygun olarak sunduğumu; başkalarının eserlerinden yararlanılması durumunda ilgili eserlere bilimsel normlara uygun olarak atıfta bulunduğumu; atıfta bulunduğum eserlerin tümünü kaynak olarak gösterdiğimi; kullanılan verilerde herhangi bir tahrifat yapmadığımı; bu tezin herhangi bir bölümünü bu üniversitede veya başka bir üniversitede başka bir tez çalışması olarak sunmadığımı beyan ederim.

İmza

Naciye ÇETİN

TEŞEKKÜRLER

Lisans ve yüksek lisans eğitim sürecinde bana yol gösteren, tez çalışmamın planlanması, şekillenmesi ve yazımında büyük fedakârlıklar yaparak bana her zaman destek olan, üzerimde çok emeği bulunan danışman hocam Prof. Dr. Mustafa BULUŞ'a teşekkürlerin en büyüğünü sunuyorum.

Kendilerinden hayatı ve gerçek ailenin ne demek olduğunu öğrendiğim; eğitim hayatım boyunca canını dişine takarak benim için çalışıp çabalayan, her zaman beni destekleyen, tez sürecimde çocuklarıma bakarak onlarla ilgilenen biricik aileme sonsuz teşekkür ediyorum.

Bana sürekli tezimi hatırlatıp duran, bir an önce bitirmem konusunda telkinlerde bulunan, bu süreçte yaşadığım bütün zorluk ve sıkıntıları atlatmamda her daim yanımda olan eşim Kadir Alper ÇETİN'e teşekkürlerin en özelini sunuyorum.

Çalışmam sırasında gülüşleriyle bana her daim enerji veren, hayatımdaki değerlerin temel kaynağı olan canım kızlarım Azra Ecem ve Zeynep Gülce'ye ise çok anlamlı ve sevgi dolu teşekkürlerimi sunuyorum.

ÖZET

Beş-Altı Yaş Okul Öncesi Eğitimi Alan Çocukların Sosyal Duygusal Uyumu, Anne Babaların Evlilik Doyumu ve Ego Durumları Arasındaki İlişkilerin İncelenmesi

Naciye Çetin

Yüksek Lisans Tezi, Temel Eğitim Anabilim Dalı

Okul Öncesi Eğitim Bilim Dalı

Tez Danışmanı: Prof. Dr. Mustafa BULUŞ

Haziran 2019, 152 sayfa

Bu araştırmanın amacı, beş-altı yaş okul öncesi eğitimi alan çocukların sosyal duygusal uyumu, anne babaların evlilik doyumu ve ego durumları arasındaki ilişkileri incelemektir. Araştırmanın evreni 2015-2016 eğitim-öğretim yılında Denizli il merkezinde ilkokula bağlı anasınıflarına ve bağımsız anaokullarına devam eden beş-altı yaş çocuklarından ve onların ebeveynlerinden oluşmaktadır. Örneklem ise 208 çocuk ve ebeveynlerinden (208 anne, 208 baba) oluşmuştur. Araştırmada veri toplama araçları olarak; Kişisel Bilgi Formu, Varan (2007) tarafından 120 madde olarak geliştirilen ve Şengül (2008) tarafından 30 madde ile kısaltılan ve güvenirlik-geçerlilik çalışması Buluş (2016) tarafından yenilenen Ego Durumları Ölçeği, Tezer (1996) tarafından geliştirilen Evlilik Yaşam Ölçeği ve LaFreniere ve Dumas (1996) tarafından geliştirilen ve Türkçe uyarlaması Çorapçı, Aksan, Yalçın ve Yağmurlu (2010) tarafından yapılan Sosyal Yetkinlik ve Davranış Değerlendirme Ölçeği-30 (SYDD-30) kullanılmıştır. Araştırmada elde edilen verilerin analizinde betimleyici analizler, korelasyon analizleri, regresyon analizleri yapılmıştır. Bu testlerde anlamlılık oranı 0,5 olarak kabul edilmiştir. Betimleyici analiz sonuçlarına göre ebeveynlerin beş-altı yaş çocukları için; en yüksek sosyal duygusal uyum algısı sosyal yetkinlik boyutunda iken, en düşük sosyal duygusal uyum düzeyi algısı anksiyete-içe dönüklük alt boyutunda, ebeveynlerin en yüksek ego durumlarını kullanma düzeyi yetişkin alt boyutunda iken, en düşük ego durumlarını kullanma düzeyi asi çocuk alt boyutunda, ebeveynlerin evlilik doyum düzeyi en yüksek 50 puan iken, en düşük 20 puandır. Yapılan korelasyon analizleri sonucunda okul öncesi eğitim alan beş-altı yaş çocuklarında sosyal duygusal uyumun

sosyal yetkinlik boyutunun; evlilik doyumu, ego durumlarının koruyucu ebeveyn, yetişkin ve altın çocuk boyutları ile pozitif, asi çocuk boyutu ile negatif, kızgınlık-saldırganlık boyutunun; evlilik doyumu, ego durumlarının koruyucu ebeveyn ile negatif, eleştirel ebeveyn, doğal çocuk ve asi çocuk boyutları ile pozitif, anksiyete-içedönüklük boyutunun; evlilik doyumu, ego durumlarının koruyucu ebeveyn ve yetişkin boyutları ile negatif, doğal çocuk ve asi çocuk boyutları ile pozitif yönde anlamlı düzeyde ilişkili olduğu görülmüştür. Ayrıca, evlilik doyumunun; ego durumlarının koruyucu ebeveyn boyutu ile pozitif, doğal çocuk ve asi çocuk boyutları ile negatif yönde anlamlı düzeyde ilişkili olduğu bulunmuştur. Yapılan regresyon analizleri sonucunda, anne evlilik doyumunun ve ego durumlarının, çocukların sosyal yetkinlik değişkenliğini yaklaşık %5; kızgınlık-saldırganlık değişkenliğini %6 ve anksiyete-içe dönüklük değişkenliğini %8 oranında; baba evlilik doyumunun ve ego durumlarının, çocukların sosyal yetkinlik değişkenliğini %3; kızgınlık-saldırganlık değişkenliğini %11 ve anksiyete-içe dönüklük değişkenliğini %10 oranında yordadığı bulgulanmıştır.

Anahtar Kelimeler: Sosyal duygusal uyum, evlilik doyumu, ego durumları

ABSTRACT

Investigation of the Relationship between Social Emotional Adaptation, Parents' Marriage Satisfaction and Ego Situation of Children Under Five-Six Years of Preschool Education

ÇETİN, Naciye

Master's Thesis, Department of Basic Education

Preschool Education

Supervisor: Prof. Dr. Mustafa BULUŞ

June 2019, 152 pages

The aim of this study was to investigate the relationship between social emotional adjustment, parental marital satisfaction and ego status of children aged five to six years of age. The population of the study consists of five-six years old children and their parents attending kindergartens and independent kindergartens connected to primary schools in Denizli city center in 2015-2016 academic year. As for the sample, it consists of 208 children and their parents (208 mothers, 208 fathers). In the research as data collection tools; The Personal Information Form was developed by Varan (2007) as 120 items and shortened to 30 items by Şengül (2008) and renewed by the reliability-validity study Buluş (2016). The Scale of Ego Situations developed by Tezer (1996) and LaFreniere Social Competency and Behavior Assessment Scale (30) developed by Dumas (1996) and adapted to Turkish by Çorapçı, Aksan, Yalçın and Yağmurlu (2010) was used. In the analysis of the data obtained in the research; descriptive analyses, correlation analyses, regression analyses were carried out. The significance level was accepted as 0.5 in these tests. For the children aged five-six of the parents according to the results of descriptive analyses; while the highest perception of social-emotional adaptation is at the dimension of social competence, the lowest perception of social-emotional adaptation is at the sub-dimension of anxiety-introversion, while the highest usage level of ego states of the parents is at the adult sub-dimension, the lowest usage level of ego states is at the rebel child sub-dimension, while the level of marriage satisfaction of the parents is a score of 50 at the

highest, it is 20 at the lowest. As a result of correlation analyses carried out in this research, it was found that the social competence dimension of the social-emotional adaptation in the children aged five-six who takes preschool education is positively-correlated with the dimensions of marriage satisfaction, ego states' protective parent, adult and golden child, and negatively-correlated with rebel child dimension, the anger-aggression dimension; is negatively-correlated with marriage satisfaction, ego states' protective parent and positively-correlated with the dimensions of critical parent, natural child and rebel child, the dimension of anxiety-introversion; is negatively-correlated with marriage satisfaction, ego states' protective parent and adult dimensions and positively-correlated with the dimensions of natural child and rebel child at a significance level. Moreover, the marriage satisfaction is positively-correlated with the ego states' protective parent dimension and negatively-correlated with natural child and rebel child dimensions at a significance level. As a result of regression analyses carried out in this research, it was revealed that mother's marriage satisfaction and ego states predict the variability of children's social competence at an approximate rate of 5%; the variability of anger-aggression 6% and the variability of anxiety-introversion 8%; father's marriage satisfaction and ego states predict the variability of children's social competence at an approximate rate of 3%; the variability of anger-aggression 11% and the variability of anxiety-introversion 10%.

Keywords: Social-emotional adaptation, marriage satisfaction, ego states

İÇİNDEKİLER

JÜRİ ÜYELERİ ONAY SAYFASI.....	İİİ
ETİK BEYANNAMESİ	İV
TEŞEKKÜRLER.....	V
ÖZET	Vİ
ABSTRACT.....	Vİİİ
İÇİNDEKİLER	X
TABLolar LİSTESİ.....	XV
ŞEKİLLER LİSTESİ	XVİİ
SİMGELER VE KISALTMALAR LİSTESİ.....	XVİİİ
BİRİNCİ BÖLÜM: GİRİŞ.....	1
1.1. Problem Durumu.....	4
1.1.1. Problem Cümlesi.....	4
1.1.2. Alt Problemler.....	4
1.2. Araştırmanın Amacı.....	5
1.3. Araştırmanın Önemi	5
1.4. Araştırmanın Sınırlılıkları.....	6
1.5. Sayılıtlar.....	6
1.6. Tanımlar.....	6
İKİNCİ BÖLÜM: KURAMSAL ÇERÇEVE VE İLGİLİ ARAŞTIRMALAR.....	8
2.1. Kuramsal Çerçeve.....	8
2.1.1. Okul Öncesi Eğitim.....	8
2.1.1.1. Okul öncesi eğitimin önemi.....	10
2.1.1.2. Okul öncesi eğitimin amaçları	13
2.1.2. Okul Öncesi Dönem Çocuğun Sosyal ve Duygusal Gelişimi.....	14
2.1.2.2. Okul öncesi dönemde duygusal gelişim.	17
2.1.2.3. Sosyal-duygusal gelişimle ilgili kuramlar	19

2.1.2.3.1. Erik Erikson'un psikososyal gelişim kuramı.....	19
2.1.2.3.2. Sosyal öğrenme kuramı.....	23
2.1.2.3.3. Sosyal bilişsel kuram.	23
2.1.2.3.4. Psikanalitik kuram	27
2.1.2.4. Beş-altı yaş çocukların sosyal-duygusal gelişimi.....	28
2.1.2.4.1. Beş-altı yaş çocukların sosyal-duygusal gelişim özellikleri.....	30
2.1.2.4.2. Okul öncesi dönemde sosyal-duygusal gelişimi etkileyen faktörler.	30
2.1.2.4.2.1. Bireysel faktörler.....	30
2.1.2.4.2.2. Çevresel faktörler.	31
2.1.2.4.2.2.1. Aile.....	31
2.1.2.4.2.2.2. Anne-babanın etkisi.	33
2.1.2.4.2.2.3. Kardeşler.	36
2.1.2.4.2.2.4. Arkadaşlar..	36
2.1.2.4.2.2.5. Okul.....	38
2.1.2.4.3. Sosyal-duygusal gelişimle ilgili kazanımlar ve göstergeleri	39
2.1.3. Sosyal-Duygusal Uyum	44
2.1.3.1. Uyum.	44
2.1.3.2. Uyumsuz davranış nedenleri	45
2.1.3.3. Sosyal ve duygusal uyum.	46
2.1.4. Evlilik Doyumu.....	48
2.1.4.1. Evlilik doyumu ile ilgili kuramlar.	48
2.1.4.1.1. Sosyal mübadele kuramları.....	48
2.1.4.1.2. Öğrenme kuramı..	50
2.1.4.1.3. Sevginin evrimi kuramı.....	50
2.1.4.1.4. Bağlanma kuramı.	51
2.1.4.1.5. Kişiler arası iletişime dair sosyal biliş kuramı.....	51
2.1.4.1.6. Bağlamsal model.....	52
2.1.5. Ego Durumları.....	52

2.1.5.1. Ego durumlarının gelişimi.....	54
2.1.5.2. Yapısal analiz.....	55
2.1.5.2.1. Ebeveyn ego durumları.....	55
2.1.5.2.2. Yetişkin ego durumu.....	57
2.1.5.2.3. Çocuk ego durumları.....	59
2.1.5.3. Fonksiyonel analiz.....	60
2.1.5.3.1. Koruyucu ebeveyn ego durumu.....	61
2.1.5.3.2. Eleştirel ebeveyn ego durumu.....	61
2.1.5.3.3. Doğal çocuk ego durumu.....	62
2.1.5.3.4. Uygulu çocuk ego durumu.....	62
2.1.5.3.5. Yetişkin ego durumu.....	63
2.1.5.4. Ego durumlarını tanılama.....	63
2.1.5.5. Egogram ve sabitlik hipotezi.....	65
2.1.5.6. Transaksiyonlar.....	66
2.1.5.6.1. Tamamlayıcı transaksiyonlar.....	67
2.1.5.6.2. Çapraz transaksiyonlar.....	67
2.1.5.6.3. Gizil transaksiyonlar.....	68
2.1.5.7. Transaksiyonel analiz ve evlilik.....	69
2.1.5.7.1. Ego durumları ve evlilik.....	69
2.1.5.7.2. Evliliğin transaksiyonel analiz kuramında sınıflandırılması.....	70
2.2. İlgili Araştırmalar.....	71
2.2.1. Yurt İçi Araştırmalar.....	71
2.2.1.1. Sosyal duygusal uyum ile ilgili yurt içinde yapılan bazı araştırmalar.....	71
2.2.1.2. Evlilik doyumu ile ilgili yurt içinde yapılan bazı araştırmalar.....	73
2.2.1.3. Ego durumları ile ilgili yurt içinde yapılan bazı araştırmalar.....	75
2.2.2. Yurt Dışı Araştırmalar.....	78
2.2.2.1. Sosyal duygusal uyum ile ilgili yurt dışında yapılan bazı araştırmalar.....	78
2.2.2.2. Evlilik doyumu ile ilgili yurt dışında yapılan bazı araştırmalar.....	79

2.2.2.3. Ego durumları ile ilgili yurt dışında yapılan bazı araştırmalar	80
ÜÇÜNCÜ BÖLÜM: YÖNTEM	82
3.1. Araştırma Deseni	82
3.2. Araştırmanın Evren ve Örneklem/ Çalışma Grubu.....	82
3.3. Veri Toplama Aracı	82
3.3.1. Sosyal Yetkinlik Davranış Değerlendirme Ölçeği (SYDD 30)	82
3.3.2. Evlilik Yaşamı Ölçeği	83
3.3.3. Ego Durumları Ölçeği	84
3.4. Veri Toplama Süreci	84
3.5. Verilerin Analizi	85
DÖRDÜNCÜ BÖLÜM: BULGULAR VE YORUM	86
4.1. Betimleyici Analizler	86
4.1.1. Sosyal Duygusal Uyum, Ebeveynlerin Evlilik Doyumu ve Ego Durumlarını Kullanma Düzeyi	86
4.2. Korelasyon Analizleri	88
4.3. Regresyon Analizleri	90
4.3.1. Anne Grubuna Yönelik Varsayımlar	91
4.3.2. Baba Grubuna Yönelik Varsayımlar	91
4.3.3. Beş- Altı Yaş Çocuklarının Sosyal Duygusal Uyum Düzeyini Yordamada Anne Evlilik Doyum Düzeyinin Rolü	92
4.3.4. Beş- Altı Yaş Çocuklarının Sosyal Duygusal Uyum Düzeyini Yordamada Baba Evlilik Doyum Düzeyinin Rolü	93
4.3.5. Beş- Altı Yaş Çocukların Sosyal Duygusal Uyum Düzeylerini Yordamada Anne Ego Durumlarını Kullanma Düzeyinin Rolü	94
4.3.6. Beş- Altı Yaş Çocukların Sosyal Duygusal Uyum Düzeylerini Yordamada Baba Ego Durumlarını Kullanma Düzeyinin Rolü	96

4.3.7. Beş- Altı Yaş Çocukların Sosyal Duygusal Uyum Düzeyini Yordamada Annelerin Evlilik Doyum Düzeyi İle Ego Durumlarını Kullanma Düzeyinin Rolü	98
4.3.8. Beş- Altı Yaş Çocukların Sosyal-Duygusal Uyum Düzeyini Yordamada Babaların Evlilik Doyum Düzeyi İle Ego Durumlarını Kullanma Düzeyinin Rolü	101
4.3.9. Anne Babaların Evlilik Doyum Düzeyini Yordamada Ego Durumlarını Kullanma Düzeyinin Rolü	103
BEŞİNCİ BÖLÜM: TARTIŞMA, SONUÇ VE ÖNERİLER	106
5.1. Tartışma ve Sonuç	106
5.1.1. Sosyal Duygusal Uyum Düzeyinde Anne Evlilik Doyumu ve Ego Durumlarını Kullanma Düzeyinin Rolüne İlişkin Tartışma ve Sonuç	106
5.1.2. Sosyal Duygusal Uyum Düzeyinde Baba Evlilik Doyumu ve Ego Durumlarını Kullanma Düzeyinin Rolüne İlişkin Tartışma ve Sonuç	108
5.1.3. Anne Babalarının Evlilik Doyum Düzeylerinde Ego Durumlarını Kullanma Düzeylerinin Rolüne İlişkin Tartışma ve Sonuç.....	110
5.1.4. Çocukların Sosyal Duygusal Uyumunda Anne Babalarının Evlilik Doyum Düzeyleri ve Ego Durumlarını Kullanma Düzeylerinin Rolüne İlişkin Genel Tartışma ve Sonuç	111
5.2. Öneriler	113
5.2.1. Uygulamaya Yönelik Öneriler	113
5.2.2. Araştırmacılara Yönelik Öneriler.....	114
KAYNAKÇA.....	116
EKLER.....	129
EK 1: Sosyal Yetkinlik ve Davranış Değerlendirme Ölçeği-30	129
EK 2: Evlilik Yaşamı Ölçeği	131
EK 3: Ego Durumları Ölçeği	133
ÖZGEÇMİŞ	134

TABLULAR LİSTESİ

Tablo 4. 1. Sosyal Duygusal Uyum, Anne Evlilik Doyumu ve Annelerin Ego Durumlarını Kullanma Düzeyine İlişkin Betimleyici Değerler	86
Tablo 4. 2. Sosyal Duygusal Uyum, Baba Evlilik Doyumu ve Babaların Ego Durumlarını Kullanma Düzeyine İlişkin Betimleyici Değerler	87
Tablo 4. 3. Sosyal Duygusal Uyum, Anne Evlilik Doyumu ve Annelerin Ego Durumlarını Kullanma Düzeyine İlişkin Korelasyon Katsayıları	88
Tablo 4. 4. Sosyal Duygusal Uyum, Baba Evlilik Doyumu ve Babaların Ego Durumlarını Kullanma Düzeyine İlişkin Korelasyon Katsayıları	89
Tablo 4. 5. Beş-Altı Yaş Çocuklarının Sosyal Yetkinlik Düzeyini Yordamada Anne Evlilik Doyum Düzeyinin Rolü.....	92
Tablo 4. 6. Beş-Altı Yaş Çocukların Kızgınlık-Saldırganlık Düzeyini Yordamada Anne Evlilik Doyum Düzeyinin Rolü.....	92
Tablo 4. 7. Beş-Altı Yaş Çocuklarının Anksiyete-İçedönüklük Düzeyini Yordamada Anne Evlilik Doyum Düzeyinin Rolü.....	93
Tablo 4. 8. Beş-Altı Yaş Çocuklarının Sosyal Yetkinlik Düzeyini Yordamada Baba Evlilik Doyum Düzeyinin Rolü.....	93
Tablo 4. 9. Beş-Altı Yaş Çocuklarının Kızgınlık- Saldırganlık Düzeyini Yordamada Baba Evlilik Doyum Düzeyinin Rolü	94
Tablo 4. 10. Beş-Altı Yaş Çocuklarının Anksiyete-İçedönüklük Düzeyini Yordamada Baba Evlilik Doyum Düzeyinin Rolü	94
Tablo 4. 11. Beş-Altı Yaş Çocuklarının Sosyal Yetkinlik Düzeyini Yordamada Anne Ego Durumlarını Kullanma Düzeyinin Rolü.....	95
Tablo 4. 12. Beş-Altı Yaş Çocuklarının Kızgınlık-Saldırganlık Düzeyini Yordamada Anne Ego Durumlarını Kullanma Düzeyinin Rolü	95
Tablo 4. 13. Beş-Altı Yaş Çocuklarının Anksiyete-İçedönüklük Düzeylerini Yordamada Anne Ego Durumlarını Kullanma Düzeyinin Rolü	96

Tablo 4. 14. <i>Beş-Altı Yaş Çocuklarının Sosyal Yetkinlik Düzeylerini Yordamada Baba Ego Durumlarını Kullanma Düzeyi Rolü</i>	97
Tablo 4. 15. <i>Beş-Altı Yaş Çocuklarının Kızgınlık-Saldırganlık Düzeyini Yordamada Baba Ego Durumlarını Kullanma Düzeyi Rolü</i>	97
Tablo 4. 16. <i>Beş-Altı Yaş Çocuklarının Anksiyete-İçedönüklük Düzeyini Yordamada Baba Ego Durumlarını Kullanma Düzeyi Rolü</i>	98
Tablo 4. 17. <i>Beş -Altı Yaş Çocuklarının Sosyal Yetkinlik Düzeyini Yordamada Anne Evlilik Doyumu ile Ego Durumlarını Kullanma Düzeyinin Rolü</i>	98
Tablo 4. 18. <i>Beş-Altı Yaş Çocuklarının Kızgınlık-Saldırganlık Düzeyini Yordamada Anne Evlilik Doyumu ile Ego Durumlarını Kullanma Düzeyinin Rolü</i>	99
Tablo 4. 19. <i>Beş-Altı Yaş Çocuklarının Anksiyete-İçeDönüklük Düzeyini Yordamada Anne Evlilik Doyumu ile Ego Durumlarını Kullanma Düzeyinin Rolü</i>	100
Tablo 4. 20. <i>Beş -Altı Yaş Çocuklarının Sosyal Yetkinlik Düzeyini Yordamada Baba Evlilik Doyumu ile Ego Durumlarını Kullanma Düzeyinin Rolü</i>	101
Tablo 4. 21. <i>Beş-Altı Yaş Çocuklarının Kızgınlık-Saldırganlık Düzeyini Yordamada Baba Evlilik Doyumu ile Ego Durumlarını Kullanma Düzeyinin Rolü</i>	102
Tablo 4. 22. <i>Beş-Altı Yaş Çocuklarının Anksiyete-İçedönüklük Düzeyini Yordamada Baba Evlilik Doyumu ile Ego Durumlarını Kullanma Düzeyinin Rolü</i>	102
Tablo 4. 23. <i>Anne Evlilik Doyum Düzeyini Yordamada Ego Durumlarını Kullanma Düzeyinin Rolü</i>	104
Tablo 4. 24. <i>Babaların Evlilik Doyum Düzeyini Yordamada Ego Durumlarını Kullanma Düzeyinin Rolü</i>	104

ŞEKİLLER LİSTESİ

Şekil 2. 1. Birinci derece yapısal ego durumları modeli	55
Şekil 2. 2. Fonksiyonel analiz ego durumları	60
Şekil 2. 3. Egogram örneği	66
Şekil 2. 4. Tamamlayıcı transaksionlar	67
Şekil 2. 5. Çapraz transaksionlar	68
Şekil 2. 6. Gizil transaksionlar	69

SİMGELER VE KISALTMALAR LİSTESİ

ABD	: Anabilim Dalı
Bkz	: Bakınız
diğ.	: Diğerleri
Doç.	: Doçent
Dr.	: Doktor
EBE	: Eğitim Bilimleri Enstitüsü
MEB.	: Millî Eğitim Bakanlığı
Öğr. Gör.	: Öğretim Görevlisi
PaÜ	: Pamukkale Üniversitesi
s.	: Sayfa No
ss.	: Sayfa Sayıları
SBE	: Sosyal Bilimleri Enstitüsü
SS	: Standart Sapma
YDT	: Yayınlanmamış Doktora Tezi
YYLT	: Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi

BİRİNCİ BÖLÜM: GİRİŞ

İnsanlar doğumlarından ölümlerine kadar tercih hakları olmadan bir toplum içerisinde, sosyal bir hayatın içinde yer alırlar. İçinde buldukları toplumsal şartlarda gelişimleri başlar, bu sosyal hayat içerisinde kişisel gelişimlerini devam ettirir ve ölene kadar bu sosyal ortamın bir parçası olarak yaşarlar. Doğumundan itibaren bakıma ihtiyaç duyan insanın ilk sosyal ortamı ailesi olmaktadır. Yaşamının ilk yıllarında çocuğu sosyal hayata hazırlayan ilk temel yapı olan ailenin tutumları, ilişkileri ve yetenekleri çocuğun sosyal uyumunda büyük rol üstlenmektedir. Uyum; kişinin öznel değerleri ile içerisinde yaşadığı sosyal ortam arasında denge sağlayabilmesi ve bu dengeyi sürdürebilmesi olarak değerlendirilebilir.

Yavuzer (2002) sosyal duygusal uyumu, bireyin kendisine, toplumun diğer üyelerine ve içinde yaşadığı sosyal ortama karşı olan tutumlarını, duygularını ve düşüncelerini toplumsal değerlere uygun şekilde ifade ve kontrol edebilmesi sonucunda oluşan içsel ve toplumsal uyum olarak tanımlamıştır.

Öğüt (2000) sosyal duygusal uyumu, kişinin diğer grup üyelerine uyum sağlama becerisi, grup içinde benliğini özgürce ifade edebilmesi, tanıtabilmesi olarak açıklarken, Yapıcı ve Yapıcı (2005) kişinin sosyal uyarıcının zorlukları ve baskısı karşısında direnç gösterebilmesi, toplumsal tutuma uyum geliştirebilmesi, başkalarıyla geçinebilmesi ve kabul edilebilir davranışlar sergileyebilme becerisi şeklinde geniş kapsamda tanımlamışlardır.

Çocukların içinde yaşadığı toplumla iletişim kurabilmesi, sosyal bağ oluşturabilmesi sosyal duygusal uyumunun en önemli göstergesidir. Çocuğun bu olumlu ilişkileri gelecek yaşantısındaki sosyal yetkinliğine katkı sağlamaktadır. Ailenin çocukluk dönemlerindeki destekleyici tutumları bu gelişimde önemli rol oynamaktadır. Sosyal yetkinliğin gelişimi ailenin olumlu ve destekleyici tutumları ile kuvvetlenmektedir (Çorapçı, Aksan, Yalçın ve Yağmurlu, 2010).

Okul öncesi dönemdeki bazı çocuklarda öfke kontrol sorunları, anlamsız karşı koymalar ve itirazlar gibi sorunlar gözlemlenir. Bu durumlar sosyal duygusal uyumun kızgınlık ve saldırganlık boyutunu ortaya çıkarmaktadır. Destekleyici bir aile tutumundan uzak, eleştirel ve küçük düşürücü davranışlar, karşılaştırmalı davranışlarla çocuğun psikolojik gerginliğinin artırılması bu boyutu derinleştirmektedir. Bu tür dışsallaştırma sorunlarının önlenmesinde erken tespit engelleyici programlara yönlendirmek büyük önem taşır (Çorapçı, Aksan, Yalçın, ve Yağmurlu, 2010).

Okul öncesi dönemde bazı çocuklarda ise içselleştirme sorunları (gruba dahil olamama, içe kapanıklık, ürkeklik, kendini ifade edememe gibi) gözlemlenmektedir. Sosyal yaşantı içerisinde bu gibi sorunlar sosyal duygusal uyumun anksiyete içe dönüklük boyutunu ifade etmektedir. Sosyal ortamındaki yetişkinlerle ve akranları ile ilişki kurmakta güçlük çeken bu çocuklar için uygun destekleyici programlar önemli yer tutmaktadır. Okul öncesi dönemde anksiyete- içe dönüklük sorununu aşamayan çocukların gelecek yaşantısında sosyal duygusal uyumunun sorunsuz olmasını beklemek güçtür (Çorapçı, Aksan, Yalçın, ve Yağmurlu, 2010).

Çocuğun her alanda olan gelişimi birbiri ile ilişki içerisinde. Gelişim, zihinsel, bedensel, dilsel ve sosyal-duygusal açıdan sürekli ilerleme gösteren bir bütündür. Okul öncesi dönemde ise, gelişim birçok etkenden etkilenmektedir. Bu etkenler genel olarak çocuğun doğuştan getirmiş olduğu özellikler ile çevresel faktörlerdir. Çevresel faktörlerin ilk basamağını aile oluşturmaktadır. Kişinin, toplum ile olan uyumunu sağlayan ilk sosyal çevre aile olduğu için aile, toplumların temelini oluşturan en önemli kurumdur.

Çağdaş toplumlar da geleneksel toplumlarda olduğu gibi aile bütünlüğünün önemi ve bu bütünlüğün korunması üzerine politikalar geliştirmektedirler. Ülkemizde 1989 yılında kurulan Aile Araştırma Kurumu, Türkiye'nin aile kurumuna verildiği önemi göstermektedir. Bu durum dünyada da Birleşmiş Milletlerin 1994 yılını "Uluslararası Aile Yılı" ilan etmesinde görülmektedir. Aile birliğinin sağlanmasından sonra sağlıklı bir şekilde bu birlikteliği sürdürebilmesi, yaşayacakları problemleri çözme becerileri ve gayretleri, evlilik doyum düzeyleri ile yakından ilişkilidir. Evlilik doyum düzeyleri yüksek

olan kişilerin evlilikteki problemlerini çözebilmeleri neticesinde birliktelikleri devam etmekte, tersi durumda ise problemleri çözmeye çalışmadıkları veya çözemedikleri için birliktelikleri sona ermektedir.

Çok hızlı bir şekilde sosyal, ekonomik, kültürel değişmelerin meydana geldiği Türk toplumunda, evlilik ilişkileri de değişmekte, evlilikle ilgili sorunlar çeşitlenmekte ve fazlaşmaktadır. Bu nedenle son yıllarda evlilik ve evlilikte doyum konusu araştırmacıların yoğun ilgisini çekmektedir. Çünkü evlilikte doyum evliliğin devamını sağlayan, bireylerin evlilikten olan beklentilerinin karşılandığını gösteren önemli bir değerlendirme kriteridir. Eşlerin evlilikten beklentilerine karşılık bulamaması ise doyumsuzluğa, psikolojik ve fiziksel sorunlara neden olmaktadır.

Psikolojide evlilik gibi kişiler arası ilişkileri ele alan ve inceleyen birçok kuram bulunmaktadır. Bunlardan bir tanesi de Transaksiyonel Analiz Kuramı (TA)'dır. TA Kuramı psikolojinin iletişim ve kişiler arası ilişkiler gibi alanlarıyla ilgili bilgiler veren, "geçmişteki yaşantıya bağlı olarak şu anki kararlar verilir" varsayımına dayanan bir yaklaşımdır. Bu yaklaşım ego durumlarıyla, insanların diğer kişilerle kurdukları ilişkilerin, onların uyumlu ya da uyumsuz bireyler olmasını belirlediğini söylemektedir ve insanların başkalarıyla sosyal olarak nasıl birleştikleri veya birleşemediklerini incelenmektedir (James ve Jongeward, 1993; Dökmen, 2004; Altıntaş ve Gültekin, 2005; Akkoyun, 2007).

TA Kuramına göre, geçmişte yaşanan olayları, kaydedilen verileri içeren ego durumları zamansal, mekânsal ve duygusal olarak gerçeklik temeline dayalıdır (Harris, 2004). Ego durumları davranış, düşünce ve duygularla ilgilidirler ve zamanı geldiğinde bireylerin kişiliğini ortaya koyma yöntemidir. Bu model üç ego durumuyla betimlenir (Stewart ve Joines, 1987; Berne, 1986). Ego durumları, bireylerin kişiliğinde ebeveyn, yetişkin ve çocuk olarak üç şekilde yer alır. Yani insanların gösterdiği davranışları yetişkin ya da çocuk olarak, farklı ego durumlarında sınıflandırılabilir. Her insan bu üç çeşit ego durumunu da yaşamında kullanmaktadır. Ancak, bireyler bu üç ego durumunu aynı anda kullanmazlar. İçinde buldukları sosyal ortama ve zamana bağlı olarak ego durumlarından birini tercih eder ve kullanır (Jones, 1982; Whittlesey, 1967).

Evlilik hayatında, eş ve çocuklarla kurulan ilişkide bireyler, ego durumlarını, kişilik yapısını temsil eden tutarlı davranış kalıpları olarak gösterir (Whittlesey, 1967). Eşler arasındaki ilişki ve davranışlar, çocuklarına karşı tutumları ile yakından ilişkilidir, Sağlıklı bir ilişki ve tutarlı davranışlar, çocukları ile aralarındaki ilişkinin de sağlıklı olmasını sağlar (Yavuzer, 2004). Eşlerin evlilikten beklentilerinin farkında olması ve bu beklentileri karşılayabilmesi veya karşılayabilmek için azami çaba göstermesi, ilişkinin dinamizmini olumlu etkilemekte, evlilik doyum düzeyini yükseltmektedir. Beklentilerin farkında olunmaması veya beklentilerin karşılanması için herhangi bir çaba sarf edilmemesi evlilik doyum düzeyini düşürmekte, eşler arasında sorun yaşanmasına ve çocukların sosyal-duygusal gelişimini olumsuz etkilemektedir (Humphreys, 2003). Çocuğun dünyaya geldiğinde ve ilk etkileşimde bulunduğu kişilerin ana ve babası olduğu düşünülürse, bu etkileşimin çocuğun tüm yaşamı boyunca devam ettiğini ve okul hayatını da etkilediğini düşünmek gerekir (Düzgün 1995).

1.1. Problem Durumu

1.1.1. Problem Cümlesi

Bu araştırmada okul öncesi eğitimi alan beş-altı yaş çocukların sosyal-duygusal uyumu, anne babalarının evlilik doyumunu ve ego durumları arasındaki ilişkiler incelenmiştir.

1.1.2. Alt Problemler

1. Okul öncesi eğitim alan beş-altı yaş çocukların sosyal-duygusal uyum düzeyi nasıldır?
2. Okul öncesi eğitim alan beş-altı yaş çocukların anne-babalarının evlilik doyum düzeyi nasıldır?
3. Okul öncesi eğitim alan beş-altı yaş çocukların anne-babalarının ego durumlarını kullanma düzeyi nasıldır?
4. Çocukların sosyal-duygusal uyum düzeyi ile anne-babalarının evlilik doyum düzeyleri arasında ilişki var mıdır?
5. Çocukların sosyal-duygusal uyum düzeyi ile anne-babalarının ego durumlarını kullanma düzeyleri arasında ilişki var mıdır?

6. Anne-babaların evlilik doyum düzeyleri ile ego durumlarını kullanma düzeyleri arasında ilişki var mıdır?

7. Çocukların sosyal-duygusal uyum düzeyinde anne-babaların evlilik doyum düzeyi rol oynamakta mıdır?

8. Çocukların sosyal-duygusal uyum düzeyinde anne-babaların ego durumlarını kullanma düzeyi rol oynamakta mıdır?

9. Çocukların sosyal-duygusal uyum düzeyinde anne-babaların evlilik doyum düzeyi ve ego durumlarını kullanma düzeyi birlikte rol oynamakta mıdır?

10. Anne-babaların evlilik doyum düzeyinde ego durumlarını kullanma düzeyi rol oynamakta mıdır?

1.2. Araştırmanın Amacı

Alan yazın incelendiğinde okul öncesi dönem çocuklarının sosyal-duygusal uyumlarını etkileyen faktörler üzerine pek çok araştırma yapıldığı görülmekle birlikte aile ilişkili değişkenlerden evlilik doyumu ve ego durumlarının ilişkilerinin incelendiği çalışmaların tek değişkenli çalışmalara göre daha az sayıda olduğu görülmüştür. Bu nedenle bu araştırmada okul öncesi eğitimi alan beş-altı yaş çocukların sosyal-duygusal uyumu, anne babalarının evlilik doyumu ve ego durumları kullanım düzeyleri arasındaki ilişkilerin incelenmesi amaçlanmıştır.

1.3. Araştırmanın Önemi

Alan yazın incelendiğinde okul öncesi dönem çocuklarının sosyal-duygusal uyumlarını etkileyen faktörler üzerine pek çok araştırma bulunmuştur. Fakat bu çalışma ile okul öncesi eğitimi alan beş-altı yaş çocuklarının sosyal-duygusal uyumu; anne babaların evlilik doyumu ile daha önce ilişkilendirilmemiş olan ego durumları kavramının ilişkisi farklı değişkenler ile ortaya konulmuştur.

Bu çalışma, anne babaların evlilik doyum düzeylerinin, ego durumları kullanım düzeylerinin, tüm alt boyutları ile birlikte okul öncesi eğitim alan beş-altı yaş çocukların sosyal duygusal uyum düzeylerini etkileyip etkilemediğini, hangi ego alt boyutunun çocuğun hangi sosyal uyum durumunu etkilediğini ortaya koymasından önem

taşımaktadır. Ayrıca ebeveynlerin ego durumları alt boyutları kullanım düzeylerinin evlilik doyumu düzeyleri üzerindeki etkilerini de ortaya koymaktadır.

Bu çalışma evlilik doyumu değişkeninin ve yetişkin ego durumu kullanma değişkeninin çocukların sosyal duygusal uyum düzeylerine etkilerini ve evlilik doyumu ile ego durumu değişkenlerinin ortak etkilerini ortaya koyması açısından önemlidir. Ayrıca bu çalışma, evlilik doyumu düzeyi ve ego durumu kullanım düzeyi değişkenlerini, cinsiyet değişkeni çerçevesinde ayrı ayrı değerlendirdiği ve çocuğun sosyal duygusal uyumuna etkilerini ortaya koyduğu için önemlidir.

1.4. Araştırmanın Sınırlılıkları

1. Bu çalışma, 2015-2016 eğitim-öğretim yılında okul öncesi eğitimi alan beş-altı yaş çocukları ve anne-babalarıyla sınırlıdır.
2. Bu çalışma, anne babalara uygulanan ölçeklerin ölçtüğü özellikler ile sınırlıdır.
3. Bu çalışmada okul öncesi eğitim alan çocukların sosyo-duygusal uyum düzeyi ölçümleri, anne babalarının çocuklarına dair algıları ile sınırlıdır.

1.5. Sayıtlar

Bu tez çalışmasında aşağıdaki sayıtlardan hareket edilmiştir:

1. Araştırmaya katılan tüm anne babaların ölçek maddelerine içten ve dürüst bir şekilde cevap verdiği,
2. Araştırmanın örnekleminin, evreni temsil edebileceği,
3. Araştırmada kullanılan ölçekler ve kişisel bilgi formunun istenilen özellikleri ölçebilecek yeterlilikte olduğu kabul edilmektedir.

1.6. Tanımlar

Sosyal-Duygusal Uyum: Çocukların kendi yaşlıları ile aynı ortamdayken gösterdikleri uyum ve yaşadıkları sorunlara çözüm üretmek gibi olumlu davranışları (sosyal yetkinlik), yetişkinlerle ve yaşlıları ile uyum sorunu yaşamaları ve şiddet eğilimi göstermeleri (kızgınlık-saldırganlık), duygusal çökkünlük ve ilişki kurmada sorun yaşamaları, çekingen tutum içinde olmaları (anksiyete-içe dönüklük) gibi problemleri davranışlardır (Çorapçı, vd. 2010)

Ego Durumları: Zamansal ve mekânsal uygunluk içinde, duygu, düşünce ve yaşantılar bütünüdür. İçerik ve süreç olarak değerlendirmeyi sağlayan yapısal ve fonksiyonel modelleri mevcuttur (Akkoyun, 2011).

Evlilik Doyumu: Evlilik birlikteliğinde eşler arasındaki ilişki, sevgi, cinsel doyum gibi kişisel faktörlerden ve eşit söz sahibi olma, gelir eşitliği, toplumsal rol ve sorunların paylaşılması gibi çevresel etkenlerden elde edilen psikolojik tatmindir (Sokolsi ve Hendrick, 1999'dan aktaran Çağ ve Yıldırım, 2013).

İKİNCİ BÖLÜM: KURAMSAL ÇERÇEVE VE İLGİLİ ARAŞTIRMALAR

2.1. KURAMSAL ÇERÇEVE

2.1.1. Okul Öncesi Eğitim

Eğitim, en geniş anlamıyla, kişide davranış değiştirme ve geliştirme sürecidir. Eğitimin her aşamasında bireylerin davranışlarında olumlu yönde değişim ve gelişim beklenmektedir (Kaya, 2006).

Kişilik gelişimi çocuğun doğumu ile başlayıp hayatı boyunca devam eden bir süreçtir. Bu nedenle yaşamın ilk yıllarında çocuğun gözlemlenmesi, gereksinimlerinin belirlenmesi ve en uygun şekilde karşılanması çocuk eğitiminin ilk ve en önemli parçasıdır. Gereksinimleri karşılanamayan veya ihtiyacı olanı değil yetişkinin istediği verilen veya yetişkinin gerçek ihtiyaçları bilmeden verilmesi gerekir diye zamansız veya bilinçsizce verdikleri, çocuğun yaşamında zorluklar yaşamasına yol açabilir. Eğitimin temel amacı, yaşamı zorlaştırmak değil, çocuğun yaşama en iyi şekilde hazırlanmasında, kendisini sosyokültürel çevresiyle en üst düzeyde uyumlu hale getirecek kişilik gelişimine yardımcı olmak ve davranış yeterliliği ve tutarlılığı ile olumlu kişilik gelişimini sağlamaktır (Oktay, 1999).

Öğretici bir kişinin, öğrenen kişide belirli gelişimleri sağlamak amacıyla önceden planlayarak, programlı bir şekilde öğretme ortamının oluşturulmasına ve bu ortamda öğrenmenin gerçekleşmesinin beklendiği sürece planlı eğitim denir (Başaran, 1975).

Başaran (1975)'a göre, örgün eğitim anaokulu ile başlayan, üniversiteye kadar devam eden örgütlü tüm okulları kapsadığını, yaygın eğitimin ise biçimsel olarak daha geniş kapsamlı olduğunu belirtmiştir. Hizmet içi eğitimler, mesleki ve kişisel gelişim eğitimleri bu türdendir.

Okul öncesi eğitim, 1973 yılında yürürlüğe giren "1739 Sayılı Milli Eğitim Temel Kanunu" ile Türk Milli Eğitim Sisteminin genel yapısı içinde örgün eğitim sistemine dâhil edilmiştir (MEB, 2013)

Oğuzkan (1983)'a göre, birey hangi yaş, eğitim düzeyi ve eğitim kademesinde olursa olsun; içinde yaşadığı dünya ve toplum şartlarında işe yarayabilecek davranışları öğrenmek zorundadır ve bu da ancak eğitim faaliyetleri ile sağlanabilir.

Montessori (1975)'ye göre, eğitimin ilk amacı, çocuğun farkındalık kazanması ve iradesi ile doğru tercih yapabilmesi ve hareket edebilmesidir. Bu amaç çerçevesinde öncelikli hedef varlığının farkına varması, ikinci aşamada ise yetişkinliğe hazırlamaktır. Dolayısıyla çocuğun gelişim gösterebilmesi için fiziksel olarak uygun ortamın sağlanması gerekmektedir. Bu ortamın bozulmasına yol açabilecek durumlar ortadan kaldırılmalı ve çocuğun sosyalleşmesi için gerekli ortamlar hazırlanmalıdır.

Bütün bu bilgiler ışığında okul öncesi eğitimi tanımlamak gerekirse; sıfır-altı yaş çocuklarının fiziksel, ruhsal ve gelişimsel farklılıklarına uygun hazırlanmış, içeriği zengin çevre olanaklarını sağlayan; içinde yaşadıkları toplumun değerleri çerçevesinde onların tüm yönleri ile gelişimlerini sağlayan planlı ve örgütlü bir eğitim sürecidir.

Okul öncesi eğitim, doğumdan hemen sonra başlayarak temel eğitimin başladığı zamana kadar geçen süreyi içine alan ve çocukların sonraki yaşamlarında önemli bir yer tutan; bedensel, zihinsel, ruhsal, duyuşsal ve dilsel gelişimlerini büyük bir oranda tamamladığı, ifade etme yeteneğinin oluştuğu, kişiliğin şekillendiği, aile içinde ve kurumlarda verilen eğitim sürecidir (Çoban ve Nacar, 2006).

Çocuğun gözlerini dünyaya açmasıyla başlayıp temel eğitime geçene kadar olan ve Sıfır-altı yaş içeren okul öncesi dönem, sonraki dönemlerdeki gelişim başarıları için çok kritiktir. Okul öncesi dönem binanın temeli gibi sonraki hayatın temelini oluşturmaktadır. Okul öncesi dönem bireysel gelişimin hızlı bir şekilde olduğu, çocuğun sevgiye ve şefkate ihtiyaç duyduğu, gereksinimlerinin karşılanmasını beklediği, korunmaya ihtiyaç duyduğu bir dönemdir. Bu beklentilerinin ve ihtiyaçlarının zamanında ve yerinde karşılanması çocuğun gelişimsel açıdan olumlu bir şekilde büyümesi için çok önemlidir. Bunun yanında çocuğun evde, okulda ve sosyal çevrede bilinçli bir rehber ihtiyacı vardır. Erken çocukluk döneminde çocukların, gelişimsel özelliklerini bilen, uygun gelişim ortamı olmayan çocuklar için zengin uyarıcı ortamı sağlayan, anne babaları çocuklarının gelişimi hakkında

bilgilendiren kişilere, kurumlara ihtiyacı vardır. Bu şekilde çocukların potansiyellerinin fark edilmesi, gelişim düzeylerinin belirlenmesi ve bu doğrultuda eğitim alabilmeleri için okul öncesi eğitim insan yaşamında önemli bir yer tutmaktadır (Demir, 2010).

Bireyin yaşamının temelini oluşturan okul öncesi eğitim sürecinde çocuğun bedensel iyiliğinin ve sağlıklı büyümenin sağlanması kadar, aile içindeki sevgi ve şefkat de ruhsal ve duygusal gelişim için oldukça önemlidir. Okul öncesi dönemdeki aile ve çevre ortamı gelecekteki hayatı ve gelişimi de önemli ölçüde etkiler. Beden ve ruh sağlığı açısından sorunsuz bir dönem geçiren çocuklar sonraki dönemlerde mutlu, sosyal ve gelişime açık bireyler olarak hayatlarına devam etmektedirler. Bireysel gelişimin doğru ve zamanında olması toplumsal gelişimi de beraberinde getireceğinden okul öncesi eğitiminin önemini anlaşılması ve gereken hassasiyetin gösterilmesi ile mümkün olacaktır (Çoban ve Nacar, 2006).

Bütün bu bilgiler çerçevesinde okul öncesi eğitim; yaşam ile başlayıp ilkokula kadar devam eden zamanı içine alan, Sıfır-altı yaş çocuklarının kişisel farklılıklarına ve öğrenme düzeylerine uygun ve zengin uyarıcı çevresel koşulların sağlandığı, toplumun değer yargıları ve özellikleri ile paralel gelişimlerinin sağlandığı bir eğitim sürecidir (Poyraz ve Dere Çiftçi, 2001).

Okul öncesi eğitimin faydalı olduğundan bahsedebilmek için toplumdaki sıfır-altı yaş çocukların genelini kapsamaması, farklı ortamlardan gelen çocukların ortak bir eğitim sistemine dahil edilebilmesi sonrasında, eşit şartlarda eğitim almalarının sağlanması, sosyal yönden gelişim göstermeleri, bedensel ve ruhsal yönden sağlıklı olmaları ve milli bilinci taşıyan bireylerin yetiştirilebilmesi gerekmektedir (Emir, 2011).

2.1.1.1. Okul öncesi eğitimin önemi. Küçük yaşta kreşe ve yuvaya gitmenin çocuk için büyük bir değeri olduğuna şüphe yoktur. Zira bu kurumlar şahsiyet ve sosyal davranışları henüz kalıplaşmadan veya kalıbını bulmadan eğilip bükülebilir bir halde iken çocuğun evinin dışında şahsiyetlerle temas etmesini sağlar.

Ana, babanın veya kardeşlerin onun tavrı veya ruhi durumu üzerinde yapabileceği nispetsiz tesire engel olur. Altı yedi yaşına gelip de birinci sınıfa girinceye kadar evde

birkaç kişiyle düşüp kalkmış olan şımarık tek bir evlat, tipik davranışlarıyla bu hale çok iyi bir misaldir. Bu çocuk hayatının ilk altı yılı içerisinde ana ve babasından başka kimse ile yakından sıkı arkadaşlık etmediğinden yalnız onları idare edebilmeyi öğrenebilmiştir ve gayet tabii olarak yabancılara da tıpkı anasına, babasına davrandığı gibi davranmaya ve anasından, babasından gördüğü mukabeleyi onlardan da beklemeye kalkar. Hâlbuki böyle hareket edebilecek yetişkinlere pek az ve seyrek rastlandığı için çocuk ilk defa yabancılarla karşılaşınca adamakıllı sarsılabilir. Diğerlerinin kendisine fena muamele ettiklerine kanaat getirebilir. Çocuğun şu veya bu tepkisini henüz kalıplaşıp donmadan hariçtekilerle temas etmeye başlaması böyle bir sarsıntı geçirmesini önleyebilir (Morgan ve Cole, 2001).

Kişisel eğitimin temelinde yer alan okul öncesi eğitim, daha sonraki eğitim aşamaları için bir temel oluşturacağı gibi öğrenmeyi hızlandıran ve kolaylaştıran bir süreçtir. Erken çocukluk döneminde gereken eğitimi alamayan çocuklar, ilköğretim döneminde gelişim farklılıkları ve yetersizlikler göstermektedir. Erken çocukluk eğitiminin verimli olmaması sonraki eğitim süreçlerini olumsuz etkilemektedir (Emir, 2011).

Çocukların gelişim düzeylerinin, kişisel özelliklerinin ve bu doğrultuda ihtiyaçlarının bilinmesi sağlıklı ve toplumsal davranışlarda uyumlu çocuklar yetiştirilmesi açısından önemlidir. Bu bilgilerden yoksun verilen eğitim zor, hata yapmaya meyilli ve zararlı olabilmektedir (Çoban ve Nacar, 2006).

Erken çocukluk dönemindeki sosyoekonomik ve sosyokültürel farklılıklar, sonraki dönemlerdeki gelişim farklılıklarına neden olmaktadır. Okul çağındaki başarılar, okul öncesi dönemdeki bedensel, sosyal, zihinsel, duygusal gelişimler ile paralellik göstermektedir (Demir, 2010).

Okul öncesi dönem, çocukların gelişim hızlarının çok yüksek olduğu bir dönemdir. Çocukların bu özellikleri nedeniyle okul öncesi dönemin verimli geçirilmesi önemlidir. Bu dönemdeki çocuklar, kişisel özelliklerinin, becerilerinin, ilgi alanlarının ve ihtiyaçlarının farkında olmadıklarından, kendini doğru ifade edebilmeleri için kendileri ile ilgilenen kişilerin bilinçli ve dikkatli olmaları gerekmektedir (Çoban ve Nacar, 2006).

Okul öncesi dönem zihinsel ve sinirsel gelişimin hızla gerçekleştiği bir dönemdir. Zihinsel, ruhsal, motor beceri ve dil gelişiminin güçlü olması beyin gelişimine bağlıdır. Bu nedenle çocuklar yaşamlarının ilk altı yılında çok fazla gelişim gösterirler. Bu sayede çocuğun kendi becerilerini fark etmesinin, düşünsel faaliyetlerini gerçekleştirmesinin ve toplum içinde üreten bir birey olmasının önü açılmış olur. Beyin bu dönemde çevresel etkilere çok açıktır. Dolayısıyla çevre faktörü, çocuğun gelişimi üzerinde doğrudan bir etkiye sahiptir. Çocuğun keşfetme, öğrenme ve gerçekleştirme hızı çevrenin sağladığı destekleyici zenginlikle yakından ilişkilidir (MEB, 2013).

Yaşamın ilk altı yılında çocuğa verilmek istenen davranışlar, yönlendirme ve sık tekrarlar zaman içinde kazanılmış davranışlara dönüşmekte ve bireyin toplumsal uyumunu sağlamaktadır. Kazanılmış davranışlar zaman içindeki tekrarlar sayesinde çoğu zaman hayat boyu devam etmektedirler. Çocuklara bu süreçte kazandırılan alışkanlıkların doğru olması çok önemlidir (Emir, 2011).

Çocuklara, okul öncesi eğitimde doğru davranışları kazandırmak ve gelişimleri için desteklemek evde ebeveynlerin, okul öncesi eğitim kurumlarında öğretmenlerin sunmaları gereken asli vazifeleridir. Bu dönemde gereken eğitimi ve desteği alamayan çocukların gelişimlerinde yavaşlama görülmekte ve bu olumsuzluk yaşamları boyunca devam etmektedir (Çoban ve Nacar, 2006).

Çocuğun yaşamının geri kalanında bu kadar etki edecek olan okul öncesi eğitimin önemi büyüktür. Bireysel gelişiminin en hızlı ve en duyarlı olduğu bu dönemin verimsizliği telafisi güç sonuçlara yol açacaktır. Yaşamın ilk altı yılında alınması gereken eğitimin alınmaması ya da yeterli olmaması ileriki yıllarda öğrenme güçlüğü ve başarısızlığı beraberinde getirmektedir. Okul öncesi dönem, öğrenmenin, temel alışkanlık kazanımlarının, zihinsel ve motor becerilerin en hızlı geliştiği ve biçimlendiği dönemdir. Mutluluk, bireysel doyum, üretkenlik ve toplumsal uyum gibi yetişkinlere ait başarıların temelinde okul öncesindeki eğitimin verimliliği yatmaktadır (Güner, 2008).

Çocuğun bedensel ve ruhsal yönden sağlıklı büyüebilmesi, gelişebilmesi ve öğrenme isteğini artırabilmesi için etkin bilişsel uyarıcıların, zengin dil kullanımının,

pozitif sosyal ve duygusal deneyimlerin çocuğa sunulduğu ve özgürlüğünün sağlandığı bir çevrenin oluşturulması gerekmektedir. Bu ortam ancak aile içi tutumların sağlıklı oluşuyla ve nitelikli bir okul öncesi eğitim ile mümkündür (MEB, 2013).

Okul öncesi döneminde en etkin ve faydalı eğitim, uzman ve bilinçli öğretmenlerin yer aldığı okul öncesi eğitim kurumlarında verilebilir. Okul öncesi eğitim kurumlarında verilen eğitimin kalitesi ve sağladığı fayda eğitimcinin bilgi ve becerisinin yanı sıra kurumun sağladığı ortam ve programın niteliği ile doğrudan ilişkilidir. Çocuğun gelişimini sağlayacak ve artıracak bir eğitim programı tutarlı olmalı, sıfır-altı yaş çocukların bedensel, ruhsal, zihinsel ve sosyal gelişimlerin yönelik olmalı ve çocukların gelişimlerinde çok yönlülüğü artırmalıdır.

2.1.1.2. Okul öncesi eğitimin amaçları. Okul hayatına başlayan çocuklar, hayatında önemli yer tutan yetişkinlerle olan ilişkilerin etkilerini taşımaktadır. Bu ilişkilerin en önemlisi ise aile içi ilişkileridir. Okul hayatına başlayana kadar bir benlik duygusu oluşmuş olacaktır. Ancak bu benlik okul hayatında yaşayacağı tecrübelerden de etkilenerek şekil alacaktır (Humphreys, 1998).

Erikson, iyi bir aile ortamında yetişmiş çocuğun temel güven duygusunu kazandığını, bu kazanım neticesinde okuldaki öğrenme aşamalarını cesaretle karşıladığını ve başarılı olduğunu savunmaktadır. Fakat temel güven duygusundan yoksun çocukların ise tam başarı gösteremediklerini belirtmiştir (Cüceloğlu, 1996).

Çocuğun her yönden, özellikle de toplumsal olarak, daha sonra gelecek eğitim aşamalarına hazırlanması bakımından okul öncesi eğitim kurumlarının önemi büyüktür. Çocuğun okul hayatında başarılı olmasını sağlayan temel özellik, kazandığı toplumsal alışkanlıkları ve tutumlarıdır. Yani, duygu ve düşüncelerini özgürce ifade edebilen, yenilikçi, araştırmacı, özdenetim sahibi, yeteneklerini kullanabilen, karar verme becerisine ve kültürel değerlere sahip bedensel ve ruhsal yönden sağlıklı bireyler yetiştirmek, okul öncesi eğitim ile sağlanabilir. Bu amaçlara ulaşabilmek için, okul öncesi eğitimin amaçlarına uygun programların uygulanması gerekir (Zembat, 1994).

Okul öncesi eğitimin evrensel amaçları Mialaret tarafından üç grupta toplanmıştır (Çoban ve Nacar, 2006):

Toplumsal Amaçlar:

- Çalışan annelerin çocuklarının bakılması,
- Bütün çocukların eğitim hakkından faydalanmalarını sağlamak ve çocukların kişisel gelişimlerine yardımcı olmak,
- Çocukların sosyalleşmelerini sağlamak, bireysel ve toplumsal ilişki kurabilme yeteneklerini geliştirmektir.

Eğitici Amaçlar:

- Çocukların duyularını eğitmek,
- Çocukların çevresel duyarlılıklarını arttırmaktır.

Gelişimsel Amaçlar:

- Çocukların, doğal gelişimlerini esas alarak gelişimle ilgili deneyimlerine önemsemek,
- Çocukların hayal kurma yeteneklerinin gelişimi, sistematik düşünme, düşüncelerini ifade edebilme ve iletişim kurabilme becerilerini kazandırmak ve geliştirmektir (Çoban ve Nacar, 2006).

Araştırmalar incelendiğinde aslında okul öncesi eğitimin amaçlarının evrensel olduğu ve bütün ülkelerde hemen hemen aynı konulara değinildiği ve önem verildiği görülmüştür (Demir, 2010).

Türkiye’de okul öncesi eğitimin amaçları; çocukların bedensel, zihinsel ve duygusal gelişimlerini sağlamak, güzel alışkanlıklar kazanmalarını sağlamak, ilkokula uygun gelişimini sağlamak, olumsuz ailelerden veya çevrelerden gelen çocukların gelişimleri için uygun yetiştirme ortamları oluşturmak, çocukların dili anlaşılır ve doğru kullanmalarını sağlamaktır (Koçyiğit, 2014).

2.1.2. Okul Öncesi Dönem Çocuğun Sosyal ve Duygusal Gelişimi

Okul öncesi dönem bireysel gelişiminin çevresel etkilere en duyarlı, hızlı ve nitelikli olduğu bir dönemdir. Okul öncesi dönemde çocuğa yapılan yatırımlar ileriki

yıllarda oldukça önemli bir yere sahip olacaktır. Çocuğun bütünsel gelişimi göz önünde bulundurulduğunda; fiziksel, zihinsel, dil, öz bakım, sosyal ve duygusal gelişimleri bütünsel gelişimi oluşturmaktadır. Aile içerisinde başlayan bütünsel gelişim üzerinde ebeveyn tutumları, kararları, uygulamaları kadar çocuk için hazırlanan ortam da oldukça etkin rol oynamaktadır. Sosyal yönden etkileşim ortamının hazırlanmaması, çocuğun kendini ifade etme becerisinin, toplumsal aidiyet duygusunun, iletişim kurabilme gibi yeteneklerinin sönük kalmasına yol açacaktır.

2.1.2.1. Okul öncesi dönemde sosyal gelişim. Sosyal gelişim; bireyin sosyal uyaranlara, toplumsal yaşantıya, kültürel yapıya ve kurallara karşı duyarlı olabilmesi, ait olduğu grupla veya yaşadığı kültürdeki diğer kişilerle uyum içinde olabilmesi ve grup üyeleri ile ortak hareket edebilmesidir. Yavuzer (2005) de sosyalleşmeyi kişinin içinde yaşadığı toplumsal kurallara, kültürel yapıya uygun davranmayı, toplumsal değerler çerçevesinde uyum içinde davranmayı kabul etmesi olarak tanımlamaktadır. Önder (2005) ise, kişinin içinde yaşadığı topluma ait olma becerilerini kazanabilme süreci olarak tanımlamaktadır. Gelişimsel değişimleri kapsayan bu süreç, toplumun diğer üyeleri ile etkileşimin bir sonucudur. Başal (2004) ise sosyalleşmeyi, bireyin kişiliğinin ait olduğu toplumun kurallarına ve normlarına uygun bir hale gelerek toplum içerisinde rol üstlenebilme ve kabul edilme durumu olarak tanımlamaktadır. Başka bir görüş ise; sosyal gelişmeyi, toplumsal değerlerin kalıplaşması değil, toplum üyelerinin toplumsal değerlere uygun hareket etmeyi öğrenmesi olarak tanımlamaktadır (Yavuzer, 2005).

Sosyal gelişimi incelerken karşılaşılan başka bir kavram ise sosyal yeterlidir. Sosyal yeterlilik; kişinin sosyal yaşamda üstlendiği role uygunluğunun, kişisel performansının uygun olup olmadığının bir takım toplumsal ölçeklerle gruba aidiyetinin değerlendirilmesinin sonucudur (Bacanlı, 1999). Sosyal yeterliliğin düzeyi çocuğun sosyal becerilerinin gelişimi ile paraleldir. Sosyal becerileri yüksek olan çocuk akranları içerisinde kabul edilen, rol üstlenen veya rol verilen, aidiyeti kabul edilen çocuk olarak göze çarpmaktadır. Dolayısıyla sosyal becerilerin gelişimi grup içinde belirlenen statüyü ve rolü etkilemektedir.

Eğitim anne karnında başlar. Çocuğun ailesiyle birlikte geçirdiği deneyimlerin ardından ocuk okul öncesi eğitim kurumlarıyla tanışır. Okul ncesi dönemdeki ocuk, ailesinden başka bir toplumla ilk kez karşılaşır. Sosyal becerilerin ön plana çıktığı bu karşılaşma, sonraki yaşamda bir gruba ait olma, rol üstlenme, statü belirleme konularında önem taşır. ocuk yeni katıldığı bu çevrede, daha önce aile içinde gerek duymadığı ancak akranlarıyla ve öğretmenleriyle ilişki kurabilmek, gruba uyum sağlayabilmek için ihtiyaç duyacağı bazı yeni sosyal becerilere gereksinim duymaktadır. Sosyal beceriler, çocuğun sosyal yeterliği ile ilişkilendirilerek değerlendirilen bir konudur (nder, 2003).

ocuk, yaşamın gerekliliğinden dolayı doğduğu andan itibaren, bir gruba ye olarak yaşamını devam ettirmektedir. Bu nedenle çocuğun gelişiminde en önemli etkenlerden birisinin de toplumsallaşma olduğu düşünülmektedir. Toplumsallaşma, ocukların grup içerisinde rol üstlendikleri, karar verdikleri ve uyguladıkları, diğer grup üyelerinin değerler ve davranışlarını kazandıkları süreç olarak tanımlanırken, sosyal gelişim; çocukların aile ve aile dışındaki toplumsal vresi ile iletişim kurabilme, rol üstlenme, kabul edilme gibi becerilerini kapsayan bir süreç olarak değerlendirilmektedir (meroğlu ve Ulutaş, 2007; Zembat ve Unutkan, 2001).

Akranlarıyla ilişki kurma isteği, beş yaş çocuğu için sosyalleşmenin en önemli belirtisi olarak gözlenmektedir. Akranlarla birliktelik de bu dönem için en önemli özelliklerden biridir. Bu dönemde grup oyunları daha çok ön plana çıkmaktadır. Çocuklar tarafından hem cinsleriyle olmak daha çok tercih edilmektedir. ocuk, toplumun isteklerine uygun davranmaya ve izin istemeye başlamaktadır (Ryder ve Decker, 2013).

Altı yaş, çocuğun gelişiminin kritik dönemlerinden biridir. Bu dönemde ocuk değişmeye başlamaktadır. Altı yaş çocuğu, duygularını karşısındakine belli etmekte, toplum kurallarını nedenleriyle anlamaya çalışmaktadır. ocuk bu dönemde toplumsallaşmayı, kendi haklarını korumayı, başkalarına saygı duymayı, paylaşmayı, yardımlaşmayı, kazanmayı ve kaybetmeyi öğrenmektedir (Aral, Yaşar ve Kandır, 2002).

2.1.2.2. Okul öncesi dönemde duygusal gelişim. Duygular, bir kısmı genetik kodlarla gelen, bir kısmı da gelişimsel süreçte edinilen duyumlardır. Çocuklar gelişimsel süreçlerinde pek çok duygu edinir ve öğrenirler.

Gelişim süreci içinde duygusal gelişimi etkileyen birçok boyut vardır. Bunların en önemlisi zihinsel gelişimdir. Çocuğun hayal kurma yeteneği, farkındalık düzeyi, çözüm üretme becerisi gibi zihinsel işlevlerin gelişimi duygusal tepkiler üzerinde belirleyicidir. Öğrenme, duygusal gelişimi büyük oranda etkileyerek olgunlaşma üzerinde belirleyici olmaktadır. Toplumsal yaşantı içerisindeki deneyimler, rol model alma, öznelleşme, güdülenme gibi öğrenme şekilleri duygusal gelişim üzerinde oldukça etkin bir rol üstlenir (Yavuzer, Demir ve Koç, 2006). Olgunlaşma, zihinsel gelişimin tamamlanma süreci iken öğrenme bazı teknikler ile gerçekleşen ve tamamlanan bir süreçtir. Duygusal gelişim ise, öğrenme ve olgunlaşma süreçlerinin tamamlanması ile nihayet bulur.

Sıfır-altı yaş çocuklar, sürekli çevresine duyarlı, ilişkili, ilgilidir. Bu dönemde keşfetme, yeni çevrelere açık, bağımlı yaşamdan uzaklaşmaya başladığı, öz yeterliliğini arttırdığı, sorumluluklar almaya meraklı olduğu bir dönemdir (Oktay, 2002). Beş yaşındaki çocuk, yeteneklerini keşfetmeye ve bu becerilerini kullanmaya oldukça isteklidir. Sıfır-altı yaşındaki çocuklar akranlarıyla veya yetişkinlerle sözel iletişimi kolaylıkla kurar. Bu yaş grubu çocuk, toplumsal çevresine uyum gösterir ve kültürel değerlerin farkında olur. Dolayısıyla Sıfır-altı yaş çocuk büyük bir oranda toplumsal uyumu sağlamıştır (Yavuzer, 1993). Sıfır-altı yaş çocuklar duygusal açıdan dengeli görünseler de bazen korkular yaşayabilir ve bu korkularını ifade etmekte zorlanabilirler (Oktay, 1999). Bu yaş grubu çocuklarda, dönemin sonlarına doğru zihinsel gelişimin eseri olarak düşünerek hareket etme davranışları görülür. Çocuk toplumsal yaşantısında duruma göre farkındalık göstererek ciddi davranışlar gösterebilir (Can Yaşar, 2011).

Bireyin doğumu ile başlayıp okul öncesi dönemin sonuna kadar süren zaman dilimi çocuğun okul dönemine ve sonraki yaşantısına hazırlandığı en önemli dönemdir. Okul öncesi dönemdeki gelişmelere ek olarak okul dönemindeki sosyal çevrenin de etkisiyle gelişen birey topluma ait olma yolunda hızla ilerlemektedir. Çocuğun zihinsel, fizyolojik,

ruhsal ve duygusal olarak gelişiminin en kritik dönemlerinden biridir. Sonraki hayata hazırlanma süreci olmasından dolayı okul öncesi ve okul dönemi oldukça önemlidir. Okul öncesi dönemin son yılına kadar rahat, uyumlu ve sakin olan çocuk, son yılında farklılaşmaya, uyum sorunu yaşayan çocuk olmaya başlar (Oktay, 1999). Bencil ve kavgacı olabilse de cinsiyetler arası farklılıklar da gözlemlenmektedir. Cinsiyetlerdeki farklılıkların ortak olduğu yanı sıra tutumlar, davranışlar ve kararlardır. Kızlar da erkekler de keşfe, yeniliklere ve hayallere yönelmekte olsalar da ilgi alanları farklıdır (Navaro, 1987). Sosyal çevresini sürekli genişleten ancak aile ilişkilerini zayıflatan çocuk, bireysel oyunlardan grup oyunlarına yönelmektedir (Yavuzer, 1993). Oyunlar çocuğa toplumsallaşma, kişisel hak ve özgürlüklere saygı duyma, koruma, yardımlaşma, paylaşma, rol üstlenme, galibiyet ve mağlubiyet duygularını öğretir.

Duygu, bireyin tüm etkenlerin kendisinde oluşturduğu duygular olarak tanımlanabilir. Duygular davranışı etkileyen duygular olarak kabul edilmektedir. Çocuk, yaşamı boyunca birçok duygu edinip öğrenmekte ve yaptıklarını duyguları sayesinde gerçekleştirmektedir. İçsel veya dışsal etkilere karşılık birçok duygu oluşumu gerçekleştirir. Bu etkiler kişide üzüntü, sevinç, şaşkınlık, kızgınlık gibi duygu sonuçlarına neden olur. Etkilerin çeşitliliği ve kişideki yansımaları farklı duygulara neden olur. Farklı duygular kişilerin davranışlarını etkiler. Duygular, olumlu (hoşa giden) ve olumsuz (rahatsız edici) duygular olmak üzere ikiye ayrılmaktadır. Olumlu duygular, sevgi ve şefkat; olumsuz duygular, korku ve kaygı, kıskançlık, öfke olarak sıralanabilmektedir. Duygular insanlar tarafından çeşitli tepkiler ile (gülme ve gülümseme, ağlama, bağırma vb) ifade edilmektedir. Çocukların tepkileri ne olursa olsun, çocuğun çevresindeki insanlar çocuğun duygusal gelişimlerini desteklemektedir (Başal, 2004; Kandır, 2004; Yalçın, 2010).

Beş yaş çocuğu akranlarıyla ve/veya yetişkinlerle anlaşırken, bazen saldırganlık eğilimine de girebilmektedir. Bu nedenle bazen olumsuz davranışlar sergileyebilmektedir. Bu dönem çocuğu, kendisine hayali arkadaş yaratabilmekte ve onunla konuşabilmektedir. Yine bu dönemde “-miş gibi” davranışlar ön plana çıkabilmektedir. Korku bu dönemde de devam etmektedir. Çabuk karar verebilme yetileri gelişmiştir. Güven duygusu ve

soğukkanlılık bu yaş dönemi çocuğunda ön plandadır ve duygularını rahatlıkla kontrol edebilmektedir. Empati bu dönemde daha da ön plana çıkmaktadır (Navaro, 1990; Oktay, 2000; San Bayhan ve Artan, 2009; Yavuzer, 2005).

Altı yaşına girdiğinde çocuk dengesiz, olumsuz, tembel ve kararsız olmaktadır. Korku, bu dönemde arka plana itilmiştir. Ancak hayal ürünlerinden dinlediği hikayelerden ve seyrettiği filmlerden etkilenebilmektedirler. Ayrıca gördüğü rüyaları da ayrıntılarıyla anlatabilecek hale gelmiştir (Oktay, 2000).

2.1.2.3. Sosyal-duygusal gelişimle ilgili kuramlar. Kuramlar, özellikle bilimsel temelli kuramlar bazı olguların en geniş kapsamda tanımlandığı ve önemli unsurların ortaya konduğu sistemlerdir. Sosyal gelişimi tanımlamak üzere birçok kuram geliştirilmiştir. Sosyal duygusal gelişimle ilgili daha detaylı bilgi sahibi olmak bu alandaki kuramların incelenmesi ve anlaşılması ile mümkündür.

2.1.2.3.1. Erik Erikson'un psikososyal gelişim kuramı. Psikososyal Gelişim Kuramı, kişilik oluşumunda biyolojik faktörlerin yanı sıra, toplumsal faktörlerin de etkisi üzerinde durmaktadır. Erikson'a göre biyolojik etmenler insan davranışlarını etkileyen temel güç değildir, kişi yaşam boyu çevresel etkileşimler ile gelişim sağlar (Yeşilyaprak, 2006; Arslan, 2000).

Erikson'un kuramına göre anne, baba, öğretmenler ve arkadaşlar çocuğun sosyal çevresini oluşturan bireylerdir. Sosyal çevre, çocuğun psikososyal gelişimi için gerekli olup, kişisel gelişim için önemli bir faktördür (Erden ve Akman, 1998). Genetik açıdan akılcı bir varlık olarak doğan insanın, davranışlarının şekil almasında bireyin içinde yaşadığı kültür çok önemlidir. Davranışların şekillenmesinde önemli faktörlerden birisi de epigenetik ilkedir. Farklı gelişim dönemlerinde belirli gelişimsel özelliklerin sistematik sırayla ortaya çıkmasının, önceden tasarlanmış biyolojik temellere dayandırılmasına epigenetik ilke denilmektedir. Bu ilkeye göre doğum öncesinde belli dönemlerde belli organlarının sistematik bir sırayla gelişmesi gibi kişilik özellikleri de biyolojik temellere uygun olarak belli zamanlarda sistematik sırayla ortaya çıkmaktadır (Yeşilyaprak, 2002). Erikson, insan yaşamında sekiz önemli dönem olduğunu belirtmiştir. Her dönemin

kendisine özgü atlatılması gereken kriz ve çatışmaları bulunmaktadır. Bu kriz ve çatışmaların sağlıklı bir şekilde atlatılması sağlıklı bir kişilik oluşumunda önemlidir (Senemoğlu, 2005). Bu dönemlerde edinilen tecrübeler kişiliğe yeni bir özellik katmakta, kişiliğin güçlenmesini sağlamaktadır. Güçlü bir kişilik yapısı sonraki kriz ve karmaşa dönemlerinden daha az zararlı, daha çok tecrübeyle ve daha da güçlenmiş bir kişilikle çıkmayı sağlar. Sonraki kriz ve çatışmalarda bireyin rahatlamasını, doğru düşünmesini, doğru kararlar almasını ve uygulamasını sağlar (Erden ve Akman, 2003). Kişilik gelişimini oluşturan evrelerdeki kriz dönemlerinin sağlıklı ve başarılı bir şekilde atlatılması sonraki evrelerin sağlıklı bir şekilde atlatılmasının temellerini oluşturur. Freud'un kuramına göre birey, sağlıklı bir şekilde atlatılmayan kriz veya çözülemeyen problemlerde takılı kalmaz ancak o problemler ileriki yaşantısında sürekli sorun yaşamasına yol açar ve çözülmeye kadar da sorun çıkarmaya devam eder (Senemoğlu, 2005). Bireyin kişilik gelişiminin sağlıklı olabilmesi için krizlerinin sağlıklı bir şekilde çözümlenmesi gerekir. Bu krizlerin özelliklerine ve görüldükleri dönemlere aşağıda yer verilmiştir.

Temel Güvene Karşı Güvensizlik: Bu dönemde güven duygusunun oluşması için bebeğin anne babadan sevgi görmeye, temel ihtiyaçlarının karşılanmasına ihtiyacı vardır. Yaşamın ilk yılındaki bu anne-baba-bebek ilişkisinin olumlu olması bebekte güven duygusunu oluştururken, güven duygusunun oluşmaması ise güvensizlik duygusunu geliştirir. Bebeğin temel güven duygusunu kazanamadığı durumlarda güvensizlik duygusu oluşur (Arı, 2006). Annenin bebeğe karşı olan tutumu, bebekte temel güven ya da güvensizlik duygularının filizlenmesine yol açar (Erden ve Akman, 2003). Güvensizlik gelişen çocuklar yaşamına ifade güçlüğü, çekingenlik ve içe kapanıklık gibi kalıplarla başlar ve güvensizlik çevreye olduğu gibi kendilerine yönelik de olabilir (Burger, 2006).

Özerkliğe Karşı Utanma ve Şüphencilik: Çocuklar ikinci yaşlarına anneye daha az bağımlı olarak başlarlar. Yürümeye ve konuşmaya başlamaları bunun en önemli sebebidir (Erden ve Akman, 2003). Yürüme, çocukların çevreyi keşfetme, tanıma ve öğrenme isteklerini artıran bir beceridir (Arı, 2006). Kendi istekleri doğrultusunda hareket etmeye çalışan çocuğa bu imkânı tanımak, özerklik duygusunun gelişmeye başlamasını

sağlayacaktır (Erden ve Akman, 2003). Yalnız çevreyi keşfetme ve özgür hareket etme merakı genellikle ebeveynlerin tutumları ile çatışır ve bunun sonunda ebeveyn kuralları ortaya çıkar. Ebeveyn bu kurallarla çocuğun davranışlarında kısıtlanmaya, engellenmeye sebep olur. Örneğin, ebeveyn tarafından tehlikeli sayılan nesnelere dokunmaması için şiddetle uyarılır. Çocuklar ebeveyn tarafından sakıncalı görülen davranışlar için kısıtlanır. Ebeveynlerin çeşitli kaygılarla ortaya koyduğu kurallar çocuğun özerklik girişimiyle çatışır. Kısıtlı hareketinin olduğu dönemde her hareketi onaylanıp, ebeveynleri mutlu ederken, hareketinin arttığı ebeveynlerin uyarıları ile karşılaşınca ebeveynlerine olan güven duygusu ve sevgi azalmaya başlar. Önceleri koşulsuz sevilen çocuk, ebeveynlerin katı kuralları, şiddetli engellemeleri neticesinde yaptığı özerk teşebbüslerinden utanç duymaya başlar. Bu utanç duygusu suçluluk duygusunun temelini oluşturur (Arı, 2006).

Girişkenliğe Karşı Suçluluk Duygusu: Çocuğun sosyal çevresine ve aile dışındaki kişilere ilgilerinin arttığı bu dönemde çevreye olan dikkatleri, inceleme ve gözlem yetenekleri, iletişim ve etkileşimleri artar. Yeni bir ortamın kurallarından habersiz olan çocuk bu süreçte sorunlarla karşılaşır. Diğer çocuklarla olan etkileşimleri, grubun kuralları çerçevesinde olacağından çocuk bu çatışmalarla karşı karşıya kalır ve sorun çözme becerilerini fark etmeye başlarlar. Bu dönemde çocuklara ait olacakları sosyal çevrenin kuralları, sorunları nasıl çözmesi gerektiği öğretilmelidir. Sosyal çevresinin kurallarını kabul eden, etkileşim içerisine giren, o grubun bir üyesi olan çocuklarda girişkenlik duygusu gelişir. Yeni hedefler koyma, zorluklarla başa çıkma, sorunları çözme becerileri ile birlikte başarıma duyguları oluşur. Bu zihinsel ve sosyal girişimlerin kısıtlanması girişkenlik duygusunun baskılanmasına ve suçluluk duygusuna sebep olur (Aydın, 2005). Suçluluk duygusu ön plana çıkan çocuklarda çekingenlik ve geri çekilme gözlemlenir. Bu çocuklar amaçsız ve çekingendirler (Burger, 2006).

Başarılı Olmaya Karşı Aşağılık Duygusu: Okul dönemine geçen çocuklarda ilgi alanları oyundan akademik ve sosyal alana kayar (Yeşilyaprak, 2003). Çocuk kendi sosyoekonomik şartlarını arkadaşlarınınkilerle karşılaştırarak doyum sağlamaya çalışır.

Aşağılık duygusunun gelişmemesi için çocuğun imkânları dâhilinde elde ettiği başarılar takdir edilmeli ve desteklenmelidir (Aydın, 2005).

Kimlik kazanımına karşı kimlik krizi: Ergenlik dönemindeki en önemli karmaşa, kimlik kazanımına karşı kimlik krizidir. Kişinin kendisine özel bir ben duygusu geliştirmesine kimlik kazanımı denilmektedir. Bu duygu çerçevesinde kişi kendisine yönelik “ben kimim?” “nasıl bir kişiyim?”, “neler yapabilirim?” sorularının yanıtlarını arar. Bu dönemde ebeveynler kişiye yetenekleri dâhilinde farklı alanları ve rolleri denemelerine olanak sağlamalıdır. Kimlik krizinin çözümü ancak bu şekilde mümkündür. Kişinin farklı alanlardaki ve rollerdeki denemeleri sonucunda elde ettiği başarılar ile kimlik kazanımını sağlar. Kimliğin oluşması süreci ergenlikten itibaren başlayan psikolojik bir olgudur (Aydın, 2003).

Yakınlığa karşı yalıtılmışlık: Genç yetişkinlikte bireylerin sosyal ilişkilerinde dostluklar, anlamlı ve yakın bağlar kurması beklenir. Anlamlı bağlar kuranlar yakınlık duygusu, kuramayanlar ise yalıtılmışlık duygusu yaşarlar (Aydın, 2003).

Üretkenliğe karşı durgunluk: Her birey toplum içerisinde belirli seviyede topluma katkı sağlar. Orta yetişkinlik döneminde kültürel değerleri ve tecrübelerini bir sonraki kuşağa aktaranlar üretkenlik duygusu yaşarlar (Aydın, 2003).

Bütünlüğe karşı umutsuzluk: İleri yetişkinlik dönemi bireyin içe dönmesine, yaşamının anlamını keşfetmesine imkân sağlar. İçinde buldukları durumla barışık olanlar psikososyal duyguların evrelerini sağlıklı çözenlerdir. Bu evrelerin herhangi birinde olumsuzluk yaşayanlar var olmanın anlamını kavrayamayarak umutsuzluğa düşerler (Aydın, 2003).

2.1.2.3.2. Sosyal öğrenme kuramı. Sosyal öğrenme kavramı ilk defa Julian Rotter tarafından kullanılmıştır (Yeşilyaprak, 2006). Rotter, insanın, yaşamına etki eden deneyimlerine müdahale edebilecek yeteneğe sahip bilinçli bir varlık olduğunu; ancak davranışlarının deneyimler dışında dış uyarıcılardan da etkilendiğini belirtmektedir. İnsanlar, pekiştiricileri iç denetim ve dış denetim odaklı olmak üzere 2 şekilde algırlar:

-Pekiştirmenin kendi davranışlarına bağlı olduğunu düşünerek buna göre davrananlar iç denetim odaklı kişilerdir. Bunlar her şeyi kendilerinin değiştirebileceğine inanırlar ve bunun için çaba harcarlar. Bu kişilerin başarı oranları oldukça yüksektir.

- Kişisel bilgi ve becerileriyle hiçbir şeyi değiştiremeyeceklerine ya da çok az şey değiştirebileceklerine inananlar ve bunun için ya hiç ya da çok az çaba sarf edenler pekiştirmenin dış denetim odaklı olduğuna inananlardır. Başarı oranları düşüktür.

2.1.2.3.3. Sosyal bilişsel kuram. Sosyal öğrenme kuramını geliştiren kişi Albert Bandura'dır. Sosyal öğrenme bazı kaynaklarda gözlem yoluyla öğrenme olarak da geçmektedir. Bandura, taklit ve gözlemin öğrenmedeki önemine vurgu yapmıştır. Çocukluk dönemlerinde çevrede olanları gözlemleyerek öğrenme, özellikle yetişkin davranışlarına bakarak yeni bilgiler öğrenme çocukların sık kullandığı bir yöntemdir. Burada taklit birebir aynısını yapmak değil, düşünme ve zihinsel değerlendirme sonucunda bilgi edinme olarak ön plana çıkmaktadır (Yavuzer, Demir ve Koç, 2006).

Bandura, davranışçılığın öğrenmeyi açıklamadaki sınırlılıklarını şu şekilde açıklamıştır;

1. Davranışçılık, doğal ortamlarda meydana gelen şeyleri temsil etmemektedir: Kişiden beklenen davranışların sayısını artırmak için sürekli ödüllendirme yapılmaz. Sıklıkla, kişi kendi davranışlarını yöneten ve kontrol edendir.

2. Davranışçılık genellikle ilk tepkilerin nasıl kazanıldığını açıklamaz: Davranışın ilk çıkışı pekiştirme olmadan oluşmaktadır. Davranışın pekiştirme sonrasında ortaya çıktığını söyleyebilmek için davranışın ilk çıkışına sebep olması gereken tekrarların varlığını ispatlamak gerekir.

3. Davranışçılık sadece doğrudan öğrenmeyle ilgilenir, dolaylı öğrenmeyle ilgilenmez: Doğrudan öğrenme, sonuçların hemen gözlemlendiği bir öğrenmedir. Dolaylı öğrenme ise sonuçların etkinliğe gerektiğinde dönüştürüldüğü bir öğrenme türüdür (Senemoğlu, 2005).

Sosyal Öğrenme Kuramı oluşturan temel kavramlar şunlardır:

Dolaylı pekiştirici: Kişinin gözlemlemiş olduğu davranış, kişinin davranışlarını etkilediği gibi, kişinin davranışı yapma güdüsünü de arttırır. Bu güdünün artması için o davranışın ve sonuçlarının, kişi için anlamlı ve değerli olması gerekir. Bu güdü artışının etkinliğe dönüşmesi için ise kişinin bu davranışı yapabileceğine inanmasından geçer. Kişinin gözlemlediği davranışı yapanların becerisi ile kendi yeteneklerini karşılaştırdığında aynı başarıya ulaşacağına inanması gerekir. Gözlemleyen kişi, gözlemlediği davranışın toplum tarafından kabul edildiğini veya bir problemi çözdüğünü gözlemlemesi, kişide o davranışın oluşmasına, taklit etmesine ve kullanma sıklığının artmasına yol açar (Yeşilyaprak, 2003).

Dolaylı ceza: Kişinin gözlemlediği davranış toplum tarafından tepkiyle karşılanıyorsa, davranışı yapan kişi cezalandırılıyorsa ya da bir sorun oluşmasına neden oluyorsa gözlemleyen kişi o davranışı yapmaktan kaçınır. Dolaylı ceza yöntemi toplumsal kurallara uyulmasında ve grup içinde istenmeyen davranışların engellenmesinde önemli bir rol üstlenir (Senemoğlu, 2005).

Dolaylı duygusallık: Korkuların büyük bir çoğunluğu doğumdan sonra gözlemleyerek edinilir. Çevredeki kişilerin tepkilerini gözlemleyen kişi, kendisi herhangi bir zarar görmese bile çevresindeki kişilerin korkuyla karşıladığı şeylere karşı korku duyar (Senemoğlu, 2005). Çevresindeki kişilerin yaşantılarını, deneyimlerini ve tepkileri gözlemleyerek, onların korku duyduğu şeylere karşı kendisinde dolaylı bir korku, kaygı oluşturur (Korkmaz, 2006).

Dolaylı güdülenme: Gözleyen kişi, gözlediği davranıştan bir şeyler öğrenmekle kalmaz, beklediği ve istediği sonuca ulaştığını gördüğünde o davranışı yapma arzusu da artar. Güdülenmeyi artıran davranışın kişi için değerli bir sonuca ulaşması buradaki temel

etkendir. Buradaki ikincil etken ise kişinin davranışı yapabileceğine inanmasıdır (Senemoğlu, 2005).

Model özellikleri: Gözlemlenen davranışı gerçekleştiren model ile gözlemleyen kişinin özellikleri ne kadar benzer olursa gözlemcinin o davranışı yapma sıklığı artar. Benzer özelliklerin çok olması gözlemcinin davranışının modelin davranışına çok benzemesine sebep olur (Senemoğlu, 2005).

Sosyal Bilişsel Kuram şu ilkelere dayanır:

Karşılıklı belirleyicilik: Bandura, içsel ve dışsal güçlerin davranışlar üzerindeki etkisine yeni bir boyut getirmiştir. İçsel ve dışsal etkenlerin, davranışlara birlikte yön verdiğini kabul etse de davranışın tek bir etkenden ya da basit bir sistemden ibaret olmadığını belirtmiştir. Davranışların karşılıklı belirleyiciler tarafından yönetilen karmaşık bir sistem olduğunu belirtmiştir. Davranışın dışsal belirleyicileri (Toplumsal yaptırımlar, ödüller gibi) ile içsel belirleyicilerinin (inançlar, düşünceler ve beklentiler gibi) karşılıklı etkileşimleri tarafından oluşturulan karmaşık sistemsel parça olduğu fikrini ortaya atmıştır. Bu belirleyicilerin etkileşimleri sadece davranışları değil, sistemin kendisini de etkiler. Kısaca, davranışlar, dışsal belirleyiciler ve içsel belirleyicilerin sürekli etkileşimleri ile ortaya çıkmaktadır (Burger, 2006).

Sembolleştirme kapasitesi: Bandura'ya göre, insanlar düşünme, akıl yürütme, tasarlama ve tahmin etme gibi bilişsel temsilciler yoluyla dünyayı sembolize etmektedir. Bu bilişsel temsilcileri kullanarak hatırlama, geçmiş deneyimlerini kullanma, geleceği planlama ve uygulama becerileri ile davranışlarını kontrol edebilmektedir. Dolayısıyla bilişsel temsilcilerin eseri olan düşünceler, sonraki davranışları etkileyen veya onlara yön veren materyallerdir (Senemoğlu, 2005).

Öngörü kapasitesi: Bireyler geçmiş yaşantılarındaki deneyimlerini zihinlerinde tutarak geleceği planlamada kullanırlar. Bu güçlü becerileri sayesinde, belirledikleri amaçlarına ulaşabilmek için yöntemler belirlerler, önlerine çıkabilecek olası durumlarda ve başkalarının davranışlarına karşılık ön planlamalar yaparlar. İnsanda düşünce davranıştan daha önce gelen ve davranışlara yön veren bir unsurdur (Yeşilyaprak, 2003).

Dolaylı öğrenme kapasitesi: İnsanlar hem kendilerinin hem de çevresindeki kişilerin davranışlarını ve sonuçlarını gözlemleyerek davranışlarına yön verirler. Sadece kendi davranışlarını gözlemleyerek bir şeyler öğrenebilseler de bu çok kısıtlı bir öğrenmeyi beraberinde getirirdi. Ancak, hayat sadece kendi deneyimlerinden öğrendikleriyle geçirilebilecek kadar kısıtlı değil. Bu yüzden çevredeki insanların davranışlarını ve sonuçlarını gözlemlemeyi gerektirir. Gözlemleyen kişi bu davranışlardan olumlu ya da olumsuz etkilenirse de sonucunu öğrenir. Bu nedenle sosyal öğrenmede en önemli ilke dolaylı öğrenme kapasitesidir (Senemoğlu, 2005).

Öz düzenleme kapasitesi: İnsanların kendi davranışlarını kontrol edebilme yeteneği sosyal bilişsel kuramın temel ilkelerinden biridir. İnsanlar toplumsal yaşam içerisinde almış oldukları rollerinin gereği olan davranışlarını, fiziksel ihtiyaçlarını ve zaman yönetimlerini kendileri kontrol ederler. İnsanlar, kendi davranışlarını içsel etkenlerine ve güdülenmelerine göre yönetirler. Davranışlarında dışsal etkenlerin ve toplumsal tepkilerin de rolü vardır ancak insanlar, davranışlarının sonuçlarından kendileri sorumludurlar (Senemoğlu, 2005).

Öz yargılama kapasitesi: İnsanlar kendi davranışları, sahip oldukları değerleri, tecrübeleri gibi kişisel düşüncelere ve yargılara sahiptir. Kendi davranışlarının sonuçlarını, bir davranışı yapabilme yeteneğinin olup olmadığını bu yargılara göre belirler. Bireyin kendisine yönelik bu öz yargıları, kendisini yansıtmaya becerileri belki de sosyal öğrenme kuramının en önemli ilkeleridir. Her birey kendisi hakkında, sürekli zihnine kaydettiği bir takım fikirlere sahiptir. Davranışlarının sonuçlarını değerlendiren birey, bu fikirlerinin yeterliği hakkında yargıda bulunurlar. Bireyin kendisine yönelik yargılarının bütünü herhangi bir işte başarılı olup olamayacağı hakkında bilgi verir (Senemoğlu, 2005).

Öz yeterlilik: Kişinin, amacına ulaşmak için gerçekleştirmesi gereken davranışla ilgili inancını, kararlılığını ve iradesini kapsayan öz yeterlilik, Albert Bandura'nın Sosyal Bilişsel Kuramı'nın bileşenlerinden birisidir (Erdal ve Atak, 2007).

Bandura'ya göre insanlar, hayatları boyunca elde ettikleri tecrübelerle dayalı olarak, kendi baş etme yeteneklerini geliştirerek karşılaştıkları sorunları çözerler. Deneyimleri

artan bireylerin kendilerine güvenleri ve inançları artar. Edindikleri deneyimleri neticesinde davranışları değişir ve gelişir (Köseoğlu ve Soran, 2004).

2.1.2.3.4. Psikanalitik kuram. Freud, doğumdan ergenlik dönemine kadar duygusal açıdan 5 temel gelişim evresi olduğunu söylemiştir. Freud daha çok olumsuz ve patolojik gelişim yüzleri üzerinde durmuştur:

1. *Oral dönem:* Başlangıçta bebek için haz kaynağı ağızdan besin almaktır. Bebeğin insanları ayırt edemediği bu dönemin başlarında temel amaç fizyolojik ihtiyaçlarının giderilmesidir. Bu dönemin ileriki zamanlarında kendi ihtiyaçlarını gideren kişileri veya kendisini güvende hissettiği kişileri ayırt eder ancak yanından ayrıldıklarında unutulur. Bu dönemde bebeğin tanıyıp unutmadığı kişiler, bebeğe en yakın kişiler olan anne babadır. Bebeğin bu dönemde memnun olacağı sosyal ilişkiler kuran bakıcısı ile aralarında sıkı bağlar kurulmasını sağlar. Bu dönemde öz yeterliliği olmayan, kısıtlı hareketlere sahip bebeğin duygusal yaşamının en önemli özelliği tamamen annesine bağımlı olmasıdır. Açlık ve susama gibi biyolojik gereksinimleri karşılanmadığında hoşnutsuzluk duyguları belirir. Bu çocuğun yaşadığı ilk anksiyetenin kaynağı olarak düşünülür. İnsanlarla yakın ilişkiler kurmaya başladığı zaman ana babalarından ayrılırsa bu da bir anksiyete kaynağı olur (Üre, Arı ve Şahin Seçer, 2001).

2. *Anal dönem:* Tuvalet eğitimi bu dönemde anne ile çocuk arasındaki temel ilişkidir. Çocuk bu dönemde karar verme, kendini yönetebilme ve kendisinden daha güçlü birisiyle ilişki kurabilme yeteneklerini geliştirir. Bu yeteneklerini geliştirebilmek, yeni deneyimler ve doyumlara neden olurken, yetersiz veya geç gelen gelişimler anksiyeteye neden olur. Anksiyetenin nedeni çekingenlik ve beğenilmeme kaygısıdır (Üre, Arı ve Şahin Seçer, 2001).

3. *Fallik dönem:* Zamanın büyük bölümünü, bir grup içinde geçirir. Buna bağlı olarak, kıskançlık ve rekabet duyguları belirir. Bunlar dönemin en önemli anksiyete sebepleridir. Cinsiyet organları dâhil bütün bedenini keşfettiği dönemdir. Karşı cinsten olan ana babaya karşı erotik duygular geliştirirler. Kendisinin de gelecekte bir yetişkin kimliğinin olacağını anladığında ve anne babaları arasındaki cinsel bağların ayrımına

vardığında üçüncü anksiyete geliştirirler ve bu kendi vicdanlarıdır. Çocuklar fallik dönemde, yasaklanmışlık dürtüsünü hissettiklerinde anne babalarının yasaklamalarını anımsarlar. Aslında bu vicdani bir iç sestir. Bu dönemde yaşamış oldukları saldırgan davranışlarının kendilerine döneceği korkusuna kapılırlar (Üre, Arı ve Şahin Seçer, 2001).

4. *Gizil dönem:* Çocuğun en uyumlu olduğu dönemdir. Çocuk, kendi kültürünün davranışlarını öğrendiği gibi, akranları arasında kabul görmek için de çaba harcar. Bu dönemdeki dışlanma ve beklediği saygınlığı görememe çocukta özgüven kaybına bağlı anksiyeteye sebep olur (Üre, Arı ve Şahin Seçer, 2001).

5. *Ergenlik dönemi:* Erken gençlik dönemi olarak da bilinen bu dönemde birey ailesinden uzaklaşmakta, özgürlük ve olgunluk kazanma davranışları görülür. Bu davranışların başarısızlığı veya geç kalması gençlerde güvensizlik duygusuna sebep olur. Gençlerin bu duygudan kurtarılması gerekir. Anne ve babaların çocuğun bu dönemi hakkında bilgi sahibi olmaması, çocuklarını kısıtlamasına ve kendi istekleri doğrultusunda hareket etmeye zorlamasına sebep olur. Bu çocuklarda, aşırı ergenlik başkaldırıları görülür (Üre, Arı ve Şahin Seçer, 2001).

2.1.2.4. Beş-altı yaş çocukların sosyal-duygusal gelişimi. İnsan hayatının en önemli problemlerinden biriside diğer insanlara benzeme çabasıdır. Bu çabanın yaratacağı toplumsal tepkiler, çocuklarda oluşturacağı karakter eksiklikleri ve tüm bunların neden olacağı sosyal durumun toplumsal etkilerinin iyi analiz edilmesi gerekir (Cole ve Morgan, 1975).

Sosyal bir çevrede yaşayan her insanın mutluluğu ve huzuru tüm bireylerin hareketlerine ve tepkilerine bağlıdır. Bebeklik döneminde en üst düzeyde olan bu bağlılık çocukluk dönemi ile bağımsızlığa doğru yönelir ve yetişkinlikle birlikte bağımsızlık en üst düzeye ulaşır. Kişi deneyimleri ile sosyal çevresinde kabul görür, kendisini kabul ettirir ve kendisi ile uyuşmayan kişilere ve davranışlara karşı kendisini korur. Bu gelişimleri sağlıklı bir şekilde sağlayan kişi için hayat kolaylaşır. Aksi bir durumda çocukluk ve ergenlik dönemlerindeki karmaşıklık derinleşir ve sorunlar yaşamasına sebep olur (Cole ve Morgan, 1975).

Toplumsallaşma, bireyin, sosyal çevresinde geçerli olan kural ve değerlerle uyumlu davranışlar geliştirme sürecidir. İnsan doğduğu andan itibaren toplumun beklentileri doğrultusunda davranmayı öğrenmeye başlar. Fizyolojik ihtiyaçlara yönelik tepkilerin yer aldığı bebeklik dönemi geçtikçe çocuğun davranışları ve tepkileri de değişmeye başlar. Kişinin tüm yaşantısı çevresel uyum çabasıyla geçer. Bu uyum çabasına “sosyalleşme” denir. Kişinin sosyal uyarıcılara, sosyal hayatın zorlukları ve baskılarına uyum göstermesi, toplumsal yaşamda diğer kişilerle olumlu ilişkiler kurabilmesi ve davranışsal uyumu da sağlayabilmesi ise “sosyal gelişim” olarak tanımlanır (Metin, 1999).

Çocukların yaşama uyum sağlaması, sosyal ve duygusal gelişiminde önemli bir yer tutar. Sosyal beceriler, çocukların hayatlarının geri kalanını sorunsuz yaşaması için kazanılması gereken en önemli becerilerdendir. Çocuklara bebeklik döneminden itibaren bu becerilerin sistemli bir şekilde kazandırılması gerekir. Aile içinde başlayan bu süreç, arkadaşlar, okul ve diğer toplumsallaşma kaynakları ile etkileşerek devam eder. Bu becerileri kendi çabaları ile kazanamayan çocuklara eksik becerileri yönünde doğrudan müdahale edilmesi gerekebilir (Kapıkıran, İvrendi ve Adak, 2006).

Okul öncesi eğitim kurumları çocukların sosyalleşmeleri için önemli bir çevredir. Ayrıca bu kurumlarda çocukların deneme yanılma yoluyla keşfetmelerine, paylaşma duygularının gelişmesine, görev paylaşımı, problem çözme ve karar verme becerilerinin gelişmesine olanak sağlanır. Çocuk doğası yeni şeyleri keşfetmek üzerinde programlanmış gibidir. İçgüdüleri dışında hiçbir şey bilmeden doğan çocuğun bu duyguları barındırması öğrenme duygusunu harekete geçirir. Bu duygunun süreklilik göstermesi çocuğun gelişiminde büyük katkılar sağlayacaktır. Bu nedenle okul öncesi eğitim programlarının çocukların keşfetme, yeni şeyleri öğrenme isteklerini destekleyici olmalıdır (Emir 2011).

Beş yaş çocuğunda akranları ile ilişki kurma isteği sosyalleşmenin en önemli belirtisidir. Bu yaş çocukları grup oyunlarından hoşlandığı için akranları ile birlikte olması çok önemlidir. Beş yaşında çocuk oldukça sakin ve uyumlu iken altı yaşına geldiğinde bu uyum kaybolur ve daha hareketli bir çocuk ortaya çıkar (Sarı, 2007).

2.1.2.4.1. Beş-altı yaş çocukların sosyal-duygusal gelişim özellikleri. Bu yaş grubundaki çocuklar sosyal-duygusal yönden şu özellikleri gösterir:

- Evinin adresini söyler.
- Ebeveyninin telefon numarasını söyler.
- Duygularını belli eder.
- Başkalarının duygularını açıklar.
- Kendini özgün yollarla ifade eder.
- Kurallara uyar.
- Gerekli durumlarda kuralları başkalarına açıklar.
- Aldığı sorumluluğu yerine getirir.
- Kendine güven duyar.
- Yeni ve alışılmamış durumlara uyum sağlar.
- Yeni tanıştığı bireylerle kolay iletişim kurar.
- Amaçları doğrultusunda davranır.
- Duygularını kontrol eder.
- Gerektiği durumlarda liderliği üstlenir (MEB, 2013).

2.1.2.4.2. Okul öncesi dönemde sosyal-duygusal gelişimi etkileyen faktörler. Okul öncesi dönemde sosyal duygusal gelişim, çocuğun yaşamının temel taşını oluşturmaktadır. Sosyal duygusal gelişimi olumlu ve/veya olumsuz yönde etkileyebilecek en küçük etmen, çocuğun hayatının tümünde etkisini sürdürebilecek niteliktedir. Alan yazında tartışılan bu tür değişkenler aşağıda kısaca açıklanmıştır.

2.1.2.4.2.1. Bireysel faktörler. Sağlıklı her insan 46 adet (23 çift) kromozom ile doğar. Bu genetik yapılar aileden gelen mirasları taşımaktadır. Kişinin fiziksel özellikleri çoğu zaman bu genetik yapılar tarafından belirlenir. Nesilden nesile aktarılabilen fiziksel özellikler birbirine benzerlik gösterse bile her bireyin kendisine ait kişilik yapıları vardır. Bu kişilik yapıları ise bireyin doğumu ile başlayan, aile, sosyal çevre, okul dönemi ile devam eden bir öğrenme sürecinin eseri olacaktır. Ancak genetik kodlarla taşınan içsel faktörler kişiliğin temelini oluşturmaktadır (Kulaksızoğlu, 2001).

Her çocuk genetik kodlarının belirlediği fiziksel özelliklere sahip olsa da bedeni oluşturan yapılar yönünden ortak bir organizmadır. Bu biyolojik yapı içerisinde zihinsel ve duygusal bir davranış hazinesine sahiptir. Çocuğun biyolojik etmenleri ve genetik kodları eğilimleri oluşturmaktadır. Yani biyolojik gelişme geriliği yaşayan bir çocuğun uyum sorunu, sosyal duygusal uyum sorunu yaşamasına da sebep olur. Bu bireylerin sosyal duygusal uyumu için gerekli olan gelişme düzeyi oldukça zor bir süreçtir (Baran, 1993) .

Kişinin sosyalleşme sürecinde yeni ortamlara girmesi, uyum sorunları yaşaması kaçınılmaz olabilir. Ancak girmiş olduğu ortamın kurallarını ve değerlerini gözlemleyerek yaşayabileceği sorunları önceden tespit etmesi, sorunlar yaşadığında çözebilmesi, önceki deneyimlerini ve öğrendiklerini kullanarak gerekeni yapması, yeni çözümler bulabilmesi, zihinsel gelişimi gerektirmektedir. Benlik, bireyin kendi özellikleri, yetenekleri, olanakları, değerleri, amaçları ve beklentilerinden oluşmakta olup üç yaşından itibaren kişiliğe şekil vermektedir. Çocuğun, genetik kodları ile taşıdığı fiziksel özellikleri hakkındaki yargıları, akranları ile kıyaslamaları, bedensel farklılıkları onun kişiliğini etkilemektedir. Bu etkinin olumlu veya olumsuz olması sosyal duygusal gelişimini doğru orantılı olarak etkilemektedir (Bulut, 2000).

2.1.2.4.2.2. *Çevresel faktörler.* Beş-altı yaş çocukların sosyal-duygusal gelişimini etkileyen çevresel faktörler, dış faktörler olarak da isimlendirilmektedir. Çocuğun bireysel etkenleri dışında kalan, sosyal-duygusal gelişimini doğrudan etkileyen faktörlerdir.

2.1.2.4.2.2.1. *Aile.* Aile, toplum ile birey arasındaki ilişkileri sağlayan temel unsur olduğundan aile toplumun en önemli kurumudur. Birey üzerinde ailenin etkisi doğum öncesinde başlayıp doğumdan sonra da devam eder. Aile yapısı çocuğun sosyal duygusal gelişimi açısından önemlidir. Sosyoekonomik düzeyi yüksek, kültür düzeyi yüksek geniş bir aile içerisinde büyüyen çocukların toplumsal yapıya uyum sağlamada, yetişkinlerle iletişim kurmada, sosyalleşmede daha az sorun yaşadığı görülmüştür (Taşdelen vd., 2014). Aile içerisinde sevgi ve saygının hâkim olması çocuğun kendisini güvende hissederek özgüven içerisinde büyümesini sağlamaktadır. Böyle bir ortamda yetişen çocuğun sorunlarla mücadele becerisi artarken, olumlu davranışları onaylama ve takdir etme gibi sosyal açıdan olumlu davranışları gelişir.

Çağdaş yaşamda her ne kadar modern, çekirdek aile yapısı benimsenmiş olsa da geleneksel yapıda geniş aileler de halen varlığını sürdürmektedir. Aile bağlarının sıkı olduğu geniş aile yapısında çocuğun gözlemleyeceği, etkileneceği veya taklit edeceği birçok aile bireyi vardır. Anne baba dışındaki diğer aile üyelerinin de çocuğa yaklaşımı ve tutumu çocuğun aile içerisindeki yerini anlamasına yani aidiyet ve sahiplenme duygularını kuvvetlendirir. Aile bireyleri çocuğun ilk tanıştığı yetişkinlerdir. Onları gözlemler, rol model olarak görür ve bunların sonucunda davranışlarını belirler ve geliştirir. Aile bireylerinden herhangi birinde gözlemleyebileceği olumsuz davranış ya da ailenin diğer üyelerinin onaylamadığı bir davranış görmesi çocuk üzerinde olumsuz etkilere sebep olacaktır. Aile ne kadar sosyal ortamlar hazırlarsa ve çocuğu bu ortamlara dahil ederse çocuğun sosyal duygusal gelişimi, ileriki hayatında yaşayacağı sorunları çözme becerisi de o kadar artacaktır.

Aileden gelen genetik etmenler kadar ailenin tutumları, çocuk yetiştirme becerileri, kültürel ve ekonomik durumları da çocuğun gelişiminde etkilidir. Dağılmış ailelerin çocukları ya da aile içi şiddete şahit olan veya maruz kalan çocukların sosyal duygusal

gelişimleri yaşadıkları olumsuzluklarla paralel olarak geri kalmaktadır. Boşanma, vefat gibi sebeplerle ebeveynlerin biri ile kalmak zorunda olan çocuklarda yine bu tür olumsuzluklar ortaya çıkabilir. Tek başına çocuğun ihtiyaçlarını karşılamak için çalışan anne veya baba, çocuğun gelişimi için gerekli olan sosyal ortamları sağlamakta yetersiz kalmaktadır. Ekonomik sorunlarla mücadele eden anne veya baba sosyal faaliyetlere, çocuğunun gelişimsel ihtiyaçlarına ve duygusal doyumlarına yetişemez. Anne veya babasının yanında kalan çocuk duygusal anlamda da yarım kalacaktır. Örneğin; annesinin yanında kalan çocuk, annenin çalışması nedeniyle anne sevgisinde, davranışlarını gözlemlemekte ve kaliteli zaman geçirmekte eksik kalacağı gibi baba sevgisinden, otoritesinden ve onun sağladığı güvenden de yoksun kalacaktır. Ayrıca çocuğun tek bir ebeveyn ile kaldığı durumlarda çocuğa bakan kişi diğer ebeveynin rolünü de üstlenmek zorunda kalacaktır. Çocuk karşısında babası gibi bir anne gördüğünde onun kim olduğuna karar veremeyecek ve gelişmekte olan kişiliğini kötü yönde etkileyecektir. Çocuk bu gibi durumlarda kendisini olanların sebebi olarak görüp suçluluk duygusuna da kapılabilir (Sümer, Aktürk ve Helvacı, 2010).

2.1.2.4.2.2. Anne-babanın etkisi. Çocuğun sosyal duygusal gelişiminde anne babanın rolü büyüktür. Çocuk, ilk olarak anne ile iletişim kursa da babanın varlığını da her zaman bilmektedir. Çocuk için erken dönemlerde en önemlisi anne sevgisidir. Bu sevgiden yoksun yetişen çocuklarda iletişim kurma güçlükleri, çekingenlik, uyumsuzluk gibi sorunlar ortaya çıkmaktadır. Kendisinin annesi tarafından bu şekilde cezalandırıldığı düşüncesine ulaşan çocuk toplum ile bağ kuramaz, kendisini ifade edemez ve sorunlarla karşılaştığında kaçır (Şentürk, 2007).

Bağlanma kuramcıları, anne ve bebek arasındaki bağın kuvvetli olması durumunda çocuğun özgüvenli, keşfetme gücü yüksek, duyarlı kişiler olarak yetişmesindeki etkisine dikkat çekmişlerdir (Kağıtçıbaşı, 2012). Anne ile bebek arasındaki bağlanma güvenliğinin ve annenin duyarlılığının sosyoekonomik durumla doğru orantılı bir ilişkisi tespit edilmiştir. Yani gelir düzeyi yüksek olan ailelerde bu bağın daha kuvvetli ve annenin daha duyarlı olduğu belirtilmiştir (Kağıtçıbaşı, 2012).

Anne babasını gözlemlene şansı olan, sevgi ve saygı çerçevesinde kuvvetli ebeveyn-çocuk iletişimin olduğu çocukların toplum içerisindeki davranışları incelendiğinde çocuğun davranışlarının büyük bir çoğunluğunun anne babanın davranışlarına benzediği görülmüştür. Toplum tarafından olumlu karşılanan davranışlar gösteren çocuk, kendisini mutlu eden davranışları daha sık tekrarlamaktadır. Anne-babadan uzak kalan çocukların toplum içinde olumsuzluklar yaşadığı, kendilerini dışlanmış hissettikleri görülmüştür (Kulaksızoğlu, 2001).

Aile içerisinde düşüncelerine ve bunu ifade etmesine fırsat verilen çocuk edinmiş olduğu olumlu deneyimler sayesinde çevresinde bulunan insanlar ile iletişim kurmakta zorlanmadığı gibi sosyal ilişkilerinde de istenilen birey olur. Horney, kişinin çevresel ilişkilerine önem vermiştir. Horney, çocukların ailesinin ve sosyal çevresinin sosyal ve kültürel etkileri altında geliştiğini belirtmektedir. Kendisini değerli hissedilen ve sevilen çocuk, öz güvenli ve sağlıklı ilişkiler kurabilir (Geçtan, 1993).

Okul öncesi dönemde zayıf aile bağlarının olduğu, iletişim içerisinde olamayan ebeveynlerin yetiştirdiği çocukların okul döneminde arkadaş edinmede, grup içine dâhil olmada, birlikte oyun oynamada sorunlar yaşadıkları, derslerine de akranları kadar ilgili olmadıkları görülmüştür. Okul öncesi dönemde ailesinden beklediği sevgiyi bulamayan ve onlara güvenmeyen çocukların okul döneminde ve sonraki yaşantısında sosyal ve duygusal sorunlar yaşadıkları bir gerçektir (Cüceloğlu, 1992).

Çocuğu ile oyun oynamayan, yürüyüş yapmayan, alışverişe gitmeyen, söz verdiği halde defalarca sözünü yerine getirmeyen hatta onunla sürekli yarış halinde olup başarısızlıkları ile mutlu olan, şımarık olmasın diye çocuğunun saçını okşamayan ama çocuğunun maddi yönden mutlu olduğunu düşünen ebeveynlere sahip çocuk içe dönük olabileceği gibi kendisini değersiz görüp çevresinde bulunan kişiler ile kaliteli ilişkiler kuramayabilir.

Bireylerin çocukluk dönemlerinde ebeveynleri ile kurdukları iletişimin etkisi, yetişkinlik dönemindeki ilişkilerini de etkilemektedir. Yetişkinliğinde toplumsal uyum ve iletişim sorunu yaşayan kişilerin, çocukluk dönemlerinde aile içi iletişimlerinin olmadığı

veya kalitesiz iletişimlerinin olduğu düşünülmektedir (Gander ve Gardiner, 2001). Anne ile babanın birlikte zaman geçirirken keyif alması ve bunu çocuğuna hissettirmesi, birlikte plan- program yapma ve bunu uygulayabilme fırsatını çocuğu ile paylaşması bunları yaparken de cinsiyet ayrımı yapmama konusunda hem fikir olmaları çocuğun sosyal gelişimi için önemli bir yere sahiptir.

Babasının olup ve olmaması durumuna göre karşılaştırılan erkek çocuklarında, babası olmayanların babası olanlara göre daha çekingen, içine kapanık, başkasına bağımlı, öz güveni düşük, arkadaş edinemeyen ve ahlaki yönden zayıf bir gelişimde olduğu görülmüştür. Ayrıca okul başarı düzeyleri, babası olan erkek çocuklarına göre daha düşüktür (Güngörmüş, 1997).

Bazı anne babaların, çocukluk dönemlerinde yaşamış olduğu problemler, baskı altında kalmaları, travma öykülerinin olması, evlilik yaşları, anne baba olma yaşlarının küçük olması, ekonomik sorunlar, istenmeyen çocuk gibi sorunlar yetiştirdikleri çocuklara karşı olan tutumlarını olumsuz etkiler. Babasını bir kahraman ve gücün simgesi olarak gören erkek çocuğu, babasından sevgi, sahiplenme, onaylanma ve takdir edilme beklentilerine girer. Bu beklentilerine karşılık bulamayan, babası ile kaliteli zaman geçiremeyen çocuk kişilik gelişiminde olumsuzluklara sebep olur. Tersisi durumlarda özgüvenli, babayı rol model olarak davranış geliştiren çocuk ortaya çıkar. Geleneksel Türk aile yapısı içerisindeki en önemli sorun ise çocuklar arasında cinsiyete göre ayrımcılık yapılması (erkek çocuğun üstün görülmesi) en önemli hatalardandır (Çağdaş, 1997).

Çocuğun kişilik gelişimi sağlam temeller üzerine inşa edildiği zaman, sosyal ilişkilerde becerikli, başarılı, uyumlu ve duygusal yönü gelişmiş olduğu görülmüştür. İlgisiz, baskıcı, otoriter aile yapısı içerisinde büyüyen çocukların içine kapanık, utangaç ve arkadaş ilişkilerinin zayıf olduğu tespit edilmiştir. Huzursuz bir ailede kavga ve tartışmaların olduğu bir ailede büyüyen çocukların ise, sağlıklı ve sevgi dolu ortamda büyüyen çocuklara göre beden sağlığının zayıf olduğu, sık hasta oldukları, kronik hastalıklara yatkın oldukları görülmüştür. Aile ilişkilerinin sıkı olduğu, iletişim sorununun olmadığı, sevgi bağının olduğu ailelerin çocuklarında dil gelişimi üst seviyede olmaktadır.

Çekirdek ailelerde, tek çocuk olarak yetişenlerde, ailenin ilgi odağı olmasından dolayı çocuğun dil gelişimi ve iletişim becerisi yüksektir. Kardeş sayısı veya aile üyelerinin sayısının artması bu gelişimi olumsuz yönde etkileyebilir (Yavuzer, 1993).

Tek çocuğa sahip ailelerin çocuğuyla paylaştığı zaman dilimi ve ilgilenme süresi iki ya da üç çocuklu ailelere nazaran daha fazladır. Çocuğa gösterilen ilgi çocuğun dil gelişimi ile birlikte diğer gelişim alanlarını da olumlu etkilemektedir. Çocuğun dil gelişimini olumsuz yönde etkileyen etkenler içerisinde kardeş sayısının fazla olması ve ana-babaların olumsuz tutumları sayılabilir (Yılmaz, 2010).

2.1.2.4.2.2.3. Kardeşler. Aile içerisinde anne babadan sonra çocukların sosyal etkileşim kurdukları kişiler kardeşlerdir. Kardeş ilişkilerinin kuvvetli olması sevginin ve paylaşım duygusunun gelişmesini sağlar. Aileye ikinci çocuğun gelmesiyle ilk çocukta merak, sevgi, koruma duyguları belirir. Bu duygular ilginin ve sevginin bölündüğünü düşünmesiyle birlikte olumsuz duygulara ve kıskançlığa sebep olabilir. İlk çocukta gelişen bu duygular çocukta olumsuz etkiler oluşturabilir (Yavuzer, 1996). Gander ve Gardiner (1998); aileye yeni katılan bir kardeş iki yaş çocuğunun baş edemeyeceği bir durum olabilir. Bir buçuk-üç yaş aralığındaki çocuğun dilsel ve bilişsel gelişimde yavaşlama, durma ve gerileme görülebilir. Aile içindeki çocuk sayısı çocukların sosyal duygusal gelişimleri ile ters orantılıdır. Çocuk sayısı arttıkça sosyal duygusal uyum azalır (Özgülük, 2006).

Aileye ikinci çocuğun gelmesi ile ilk çocukta gerginlik, kıskançlık, içe kapanma, değersizleşme gibi duygular gelişir. Anne ve babanın bu duyguları önleyebilmesi için çocuklar arasındaki dengeyi sağlaması gerekir. Bu dengenin sağlanamaması ilk çocukta gerginlik, saldırganlık, huysuzluk, altını ıslatma gibi ilkel davranışlara geri dönmeye sebep olabilir. Çocuklar arasında dengelenin sağlanmaması, gelecekte kardeş iletişimini ve sevgisini bozabilir hatta kopmalara sebep olabilir. Kardeşler arasında sevgi bağının kurulması, güven duygusunu artırır, empati kurma gücünü yükseltir ve paylaşımlarını artırır. Bu durum çocukların sosyal gelişimini ve kişiliğini olumlu yönde geliştirir. Sosyal

gelişimi sağlıklı bir şekilde gelişmiş olan çocuklarda kişilik gelişimi de sağlıklı olacağından sosyalleşmeleri ve toplum içinde kendilerine yer bulmaları daha kolay olur.

2.1.2.4.2.2.4. Arkadaşlar. Anne baba ilişkilerinin yanı sıra bebeğin akranları ile ilk etkileşimi, başka bir bebeğin ağlama sesine karşılık ağlamasıdır. Iwanaga; sosyal davranışları gelişmiş çocukların, akranlarıyla oyun ortamlarında bulunma isteklerinin daha fazla olduğunu belirtmiştir (Şen, 2009). Çocukluğun ilk yıllarındaki benmerkezci davranışları, konuşma ve kendini ifade etme becerisinin yetersizliği ile açıklanmaktadır. Bu dönemde çocuklar, aynı ortamda oynasalar bile bireysel oyunlara yönelip grup oyunlarından uzak dururlar. Çocukluğun ilk yıllarında duygusal ve sosyal etkileşim, anne baba ve aile ile sınırlıdır. Üç yaş ile birlikte çocuğun konuşma becerisi arttığından daha çok sosyal etkileşim içerisinde bulunur. Yetişkinlerle iletişimi hala sınırlı olsa da bu dönemde akranları ile aynı ortamda bulunma ve birlikte oyun oynama ihtiyacı hisseder. Üçüncü yaşın sonlarına doğru çocuklar, oyuncaklarından ziyade arkadaşları ile oyun oynamaya yönelir. Kendi sosyal çevresini arkadaşlarıyla oluşturan çocuk, onlardan yeni şeyler öğrenmeye, onlardan yardım almaya başlar ve yetişkinlerden beklediği yardım gitgide azalır. Sosyal etkileşimi artan çocuk duygularını ifade ve kontrol etme becerisini geliştirir, özgüvenini artırır (Çağdaş, 1997).

Üç yaş civarında başlayıp dört yaş sonuna kadar zenginleşen arkadaşlık ilişkileri, okul öncesi çocukların sosyal gelişimlerini olumlu etkiler. Bu yaş grubundaki çocuklar için arkadaş edinmek oldukça önemlidir. Yapılan araştırmalar, henüz zihinsel olarak başkasının perspektifinden bakamayan bir çocuğun başkalarının davranışlarını anlamaya ilgi duyduğunu göstermektedir. Üç-dört yaştaki arkadaşlık daha uzun süreli olup ve sosyal anlam taşır. Gerçek arkadaşlıklar ise, yedi veya sekiz yaş aralığında meydana gelmektedir. Çocuğun yaşının ilerlemesi ile birlikte sosyal gelişimi de hızlanmakta; çocuğun tecrübelerinin sayısı da artmaktadır. Kabul edilme, reddedilme deneyimleri de bu yaşlarda yaşanabilmektedir. Çocuğun bu deneyimleri ikili ilişkiler kurabilmesi ve bu ilişkilerini sürdürebilmesi için edinmesi gereken becerilerinin oluşumunu sağlar (Palut, 2003).

Akranları ile vakit geçirmek, oyunlar oynamak çocuklar için vazgeçilmezdir. Grup oyunlarında grubun diğer üyelerini etkileme çabası gösterir. Bu davranışlarının oyunlarını güzelleştireceği düşüncesindedir. Bu nedenle bu tür davranışlarında ısrarcı olabilmektedir. Grup içindeki diğer çocukların davranışlarının da oyunu güzelleştirdiğini fark eden çocuk, ısrarcı olduğu davranışlarından vazgeçmektedir. Bunun sonucunda grup kurallarına uyumları artmakta, ısrarlı davranışları sönmekte ve grup üyesi görünümü çizmektedir (Orçan, 2007).

2.1.2.4.2.2.5. *Okul.* Çocuğun kişisel gelişimini, sosyal ilişkilerini ve sosyal becerilerini güçlendirdiği aileden sonraki ilk yer okuldur. Okul, çocuğun tanıdığı ilk sosyal ortamlar olan aile, çevre ve mahalleden farklı bir ortamdır. Bu ortamdaki bireylerin büyük bir çoğunluğu çocukla aynı boyda, yaşta, beceride kişilerdir. Aile içi iletişimin kuvvetli olduğu ortamda yetişen çocuklar öğretmenleri ve akranları ile de rahat iletişim kurarlar. Bu etkileşimi sağlayan çocuklar sosyalleşme becerilerini geliştirdikleri için, okul kurallarına uyum göstermede daha başarılıdır. Okul öncesi dönemdeki sosyal ve duygusal gelişim okul dönemini de etkilemektedir. Okul döneminde çocuk, herhangi bir yetişkinin desteği olmadan kişisel ihtiyaçlarını giderebilmeyi, yetişkinlerle iletişim kurabilmeyi, yaptıklarını anlatabilmeyi, paylaşmayı, yardımlaşmayı ve alışkanlık edinmeyi öğrenir. Bunlar çocuğun özgüvenini artırıcı faaliyetlerdir. Bu faaliyetlerin çocuk üzerindeki etkileri, alışkanlıklarını artırmakta ve davranışlarını değiştirmektedir. Çocuğun bu değişim ve gelişimleri, ilerde oluşumunu hızlandıracak olan kişiliğinin şekillenmesine zemin hazırlayacaktır. Çocuğun bu gelişiminde öğretmenin çocuğa rehber olması, çocuğun gelişimini ailesi ile paylaşması, anne baba ile çocuk arasındaki bağı kurabilecek aile katılımları sağlayabilmesi gerekmektedir. Ailenin ilgi seviyesi, çocuğun sosyal faaliyetlerine katılım düzeyi çocuğun akademik başarısını da artırmaktadır.

Kişinin doğumundan itibaren ailesiyle başlayan sosyalleşme, okul döneminde geniş bir etkileşimin olduğu süreçtir. Çocuklar okul dönemi öncesinde annesinden ve babasından ya da çevresindeki diğer bireylerden birçok sosyal beceri öğrenirler. Okul öncesi dönemde, alışık oldukları sosyal ortamdan farklı bir ortama giren çocuk, akranları ile birlikte hareket

edebilmeyi, grup davranışlarına uyum sağlamayı öğrenmeye başlar. Çocuğun okul öncesi kurumlarında öğrendiği bu gelişimler, sosyal gelişimini sağlayacağından toplumsal yaşama olan uyumunu kolaylaştıracaktır. Ayrıca çocuğun zihinsel ve ruhsal gelişimini de sağlayan okul öncesi eğitim, çocuğun bilişsel ve duygusal yönlerini de gelişimini de desteklemektedir. Okul öncesi eğitim, bilişsel, duygusal ve sosyal uyarı imkânları sağlamaktadır (Andı, 2014).

2.1.2.4.3. Sosyal-duygusal gelişimle ilgili kazanımlar ve göstergeleri. Sosyal duygusal gelişimleri olan çocukların kazanımları ve bu kazanımlarının oluştuğunun göstergeleri şunlardır;

“Kazanım 1: Kendisine ait özellikleri tanıtır. Göstergeleri: Kendisine ait fiziksel özelliklerden, kişisel duygularından bahseder. Açıklamaları: Çocukların kimlik bilgilerini, fiziksel özelliklerini ve kişisel tercihlerini ifade edebilmelerine olanak sağlanmalıdır

Kazanım 2: Ailesine ait özellikleri ifade eder. Göstergeleri: Ebeveynlerine ait kimlik bilgilerini, onların fiziksel özelliklerini bilir, tanıtır. Ayrıca ailenin diğer üyelerini, akrabalarını isim olarak tanıtır ve akrabalık unvanları ile tanıtır. Telefon numarasını ve adresini söyler. Açıklamaları: Sosyal duygusal gelişimi sağlıklı ve yeterli olan çocukların ailesine ait telefon ve adres bilgilerini söylemesi beklenir. Çocukların bu bilgileri öğrenmesine ve ifade etmesine olanak sağlanmalıdır.

Kazanım 3: Kendini yaratıcı yollarla ifade eder. Göstergeleri: Çocuk kendi duygu ve düşüncelerini öznel kelimelerle ve yöntemlerle ifade eder. Nesnelere alışılmışın dışında kullanır. Kendisine özgü özellikler taşıyan ürünler oluşturur. Açıklamaları: Çocuklar kendi duygu ve düşüncelerini yansıtan ürünleri ile diğer çocuklardan farklı olduğunu gösterir. Hayal güçlerini ve yaratıcılıklarını ortaya koydukları ürünlerde öznellik ön plandadır. Çocukların duygu ve düşüncelerini özgürce ortaya çıkarabilecekleri, hayal güçlerini yaratıcılıkları ile birleştirip farklı alanlarda öznel eserler ortaya koyabilecekleri fırsatlar oluşturulmalıdır. Çocuğun bu becerilerini geliştirebilmesi için eğitimcilerin değişik sanat dallarını tanıtmaları, çocukların kişisel becerilerinin ve yeteneklerinin takip edilmesi önemlidir. Sanatsal faaliyetlere ulaşım her zaman mümkün olmasa da el sanatları

atölyelerine imkânlar dâhilinde ziyaretlerin gerçekleştirilmesi gerekir. Bu tanışma çevrenin olanakları elverdiğince gerçekleştirilebilir. Çocukların hayal güçlerinin sınırlarını aşması için yapılacak her farklı mekân ziyaretleri çok önemlidir.

Kazanım 4: Bir olay veya durumla ilgili olarak başkalarının duygularını açıklar. Göstergeleri: Diğer kişilerin davranış ve duygularını nedenleri ve sonuçları ile birlikte dile getirirler. Açıklamaları: Başka kişilerin duygu ve düşüncelerinin farkında olması çocuğun empati yeteneğinin gelişmesini sağlar. Çocukların empati yeteneğinin gelişmesi duyguları anlamayı ve ifade edebilmeyi kuvvetlendirir. Bu ifade sözel olabildiği gibi jest ve mimiklerle de olabilir. Başkalarının duygularını anlatmaya yönelik çeşitli etkinlikler düzenlenmelidir.

Kazanım 5: Bir olay veya durumla ilgili olumlu/olumsuz duygularını uygun yollarla gösterir. Göstergeleri: Olumlu/olumsuz duygularını sözel ifadeler kullanarak açıklar. Olumsuz duygularını olumlu davranışlarla gösterir. Açıklamaları: Sosyal duygusal gelişimi olan çocuğun yaşamış olduğu olaylar hakkındaki duygu ve düşüncelerini rahatlıkla ifade emesi beklenir. Çocuklar yaşadıkları olayların kendisini mutlu etmesi durumunda duygularını kolayca ifade edebilir. Ancak kendisini mutsuz eden bir olay hakkındaki duygularını olumlu yolla ifade edebilen çocuklar sosyal ve duygusal gelişimi olan çocuklardır. Olaylar karşısında çocukların duygularını ifade edebilmesine olanak sağlanmalı, duygularını bastırmalarına veya ifade etmelerine mani olunmamalıdır.

Kazanım 6: Kendisinin ve başkalarının haklarını korur. Göstergeleri: Haklarını söyler. Başkalarının hakları olduğunu söyler. Haksızlığa uğradığında neler yapabileceğini söyler. Başkalarının haklarını korumak için ne yapması gerektiğini söyler. Açıklamaları: Çocuğun sosyal hakları hakkında çocuk bilgilendirilmeli, haksızlığa uğradığı zaman itiraz etmeye cesaretlendirilmelidir. Bu itirazlarını nasıl yapacağı konusunda teknikler öğretilmelidir. Çocuk kendi hakları kadar başkalarının hakları da olduğunun bilincinde olmalıdır. Başkalarının haklarına saygı duymayı, kendi hakları kadar başkalarının haklarını da korumayı toplumsal bir vazife olarak görmesi sağlanmalıdır.

Kazanım 7: Bir işi veya görevi başarmak için kendini güdüler. Göstergeleri: Yetişkin yönlendirmesi olmadan bir işe başlar. Başladığı işi zamanında bitirmek için çaba gösterir. Açıklamaları: Çocukların herhangi bir yetişkinden destek veya komut almadan bir işe başlaması, o işi tamamlaması için gerekli materyaller ve ortamlar hazırlanmalıdır. Özgüvenle bir iş hakkında karar alabilmeli, faaliyeti gerçekleştirebilmeli ve sonuçlandırabilmelidir.

Kazanım 8: Farklılıklara saygı gösterir. Göstergeleri: Kendisinin farklı özellikleri olduğunu söyler. İnsanların farklı özellikleri olduğunu söyler. Etkinliklerde farklı özellikteki çocuklarla birlikte yer alır. Açıklamaları: İçinde yaşanılan dünyada ve toplumda herkesin bireysel tercihlerinin ve özelliklerinin olduğunu kabullenebilmesi gerekir. Fiziksel farklılıklar dışında inançsal veya kişisel tercih farklılıkları sosyal ve kültürel zenginlikler olarak kabul edip, saygı göstermesi sağlanmalıdır. Bu konuda yetişkinlerin model olması ve çaba göstermesi gerekmektedir.

Kazanım 9: Farklı kültürel özellikleri açıklar. Göstergeleri: Kendi ülkesinin kültürüne ait özellikleri söyler. Kendi ülkesinin kültürü ile diğer kültürlerin benzer ve farklı özelliklerini söyler. Farklı ülkelerin kendine özgü kültürel özellikleri olduğunu söyler. Açıklamaları: Bu gelişimin sağlanabilmesi için öncelikle çocuğun kendi ülkesinin kültürel yapısını ve değerlerini bilmesi gerekir. Çocuğun kültürel karşılaştırmalar yaparak farklılıkları ortaya koyabilmesinin temelinde bu yatmaktadır. Kültürel farklılıkların olmasını kabul edebilmesi için de diğer ülkelerin kültürlerini gözlemleyebileceği fırsatlar oluşturulmalıdır. Bunun yanı sıra ülkelerin farklı olduğu kadar bir bayrakla temsil edildiği, amaçları, milli marşları gibi ortak değerleri olduğu da vurgulanmalıdır.

Kazanım 10: Sorumluluklarını yerine getirir. Göstergeleri: Sorumluluk almaya istekli olduğunu gösterir. Üstlendiği sorumluluğu yerine getirir. Sorumluluklar yerine getirilmediğinde olası sonuçları söyler. Açıklamaları: Sosyal ve duygusal gelişimi olan çocuklar içinde yaşadıkları toplumda ya da çevrede sorumluluk almaktan kaçınmazlar. Günlük faaliyetler gibi basit sorumluluklar ile başlayan bu süreç toplumun ya da grubun yönetilmesi gibi büyük sorumluluklara kadar uzanmaktadır. Burada önemli olan çocuklar

sorumluluk almaya istekli hale gelene kadar onlara sorumluluklar vermektir. Çocuklar yaşamın sürdürülebilmesi için gerekli olan varlıkları (toprak, su, enerji, gıda gibi) verimli kullanmayı, canlıların bakımını üstlenip korumayı, çevresindeki güzellikleri korumak üzere sorumluluk almayı öğrenmelidir.

Kazanım 11: Atatürk ile ilgili etkinliklerde sorumluluk alır. Göstergeleri: Atatürk ile ilgili etkinliklere katılır. Atatürk ile ilgili duygu ve düşüncelerini farklı etkinliklerle ifade eder. Açıklamaları: Çocuğun Atatürk ile ilgili etkinliklere katılmasını sağlamak için yaşına uygun eğitim ortamları düzenlenmelidir. Çocuğun etkinliklere katılımında duygularını ifade etmesine fırsat verilmelidir.

Kazanım 12: Değişik ortamlardaki kurallara uyar. Göstergeleri: Değişik ortamlardaki kuralların belirlenmesinde düşüncesini söyler. Kuralların gerekli olduğunu söyler. İstekleri ile kurallar çeliştiğinde kurallara uygun davranır. Nezaket kurallarına uyar. Açıklamaları: Sosyal duygusal gelişimi olan çocuklar sosyal ortamlarındaki kurallara uygun davranırken grup içerisinde kurallar konulması konusunda isteklidir. Bu konuda görev almaktan kaçınmaz, kurallara uyulması konusunda uyarılar yapmaktan çekinmez. Farklı ortamlardaki kuralları öğrenir, uygular ve öğretir. Kendi yaşadıkları ortamların kurallarının belirlenmesinde rol almayı severler, bu ortamın kendilerine ait olduğunu düşündüklerinden kuralların belirlenmesinde rol almak isterler. Yetişkinlerin veya öğretmenlerin kuralları belirlerken çocukların da fikrini almaları çocukların gelişiminde ve özgüvenlerinin güçlenmesi açısından önemlidir. Bu tür ortamlarda çocukların da kural koyucu olarak yer almasını sağlamak gerekir. Kuralları çocukların belirlemesi anlaşılması ve uygulanmasında kolaylıklar sağlar. Kendi ortamlarında kurallara uymayı beceren çocuklar toplumsal yaşam içindeki görgü kurallarına, temizlik kurallarına, trafik kurallarına uymakta sıkıntı çekmezler. Çocukların kuralları içselleştirebilmesi için etkinlikler aracılığıyla doğru tutumlar kazandırılmalıdır.

Kazanım 13: Estetik değerleri korur. Göstergeleri: Çevresinde gördüğü güzel ve rahatsız edici durumları söyler. Çevresini farklı biçimlerde düzenler. Çevredeki güzelliklere değer verir. Açıklamaları: Çocuklar, çevrelerindeki doğal ve yapay

güzelliklere saygı duyar, onları korur ve daha da güzelleştirmek için çaba sarf ederler. Çocuk, kendi ortamını güzelleştirmek için öznel tasarımlar yapabilir, çevresini estetik bir şekilde düzenleyebilir. Bu faaliyetlerini yapabilmesi için uygun ortamların sağlanması gerekir.

Kazanım 14: Sanat eserlerinin değerini fark eder. Göstergeleri: Sanat eserlerinde gördüklerini ve işittiklerini söyler. Sanat eserleri ile ilgili duygularını açıklar. Sanat eserlerinin korunmasına özen gösterir. Açıklamaları: Çocukların sanatsal faaliyetlerde bulunması, eserleri incelemesi, eserler hakkındaki duygu ve düşüncelerini dile getirmesi için faaliyetler yapılmalı, sanatsal etkinliklere katılması ve kendi eserini çıkarması için cesaretlendirilmelidir. Bu faaliyetler sanatın farklı alanlarında olmalıdır. Faaliyetler esnasında çocukların gözlemlenmesi, kişisel yeteneklerinin fark edilmesi yönlendirmeler için önemlidir. Çocuğun yetişkin denetimi olmadan da sanat eserlerine özen gösterebilmesi için gerekli eğitsel ortam oluşturulmalıdır.

Kazanım 15: Kendine güvenir. Göstergeleri: Kendine ait beğendiği ve beğenmediği özelliklerini söyler. Grup önünde kendini ifade eder. Gerekli durumlarda farklı görüşlerini söyler. Gerekliğinde liderliği üstlenir. Açıklamaları: Çocuğun toplum içerisindeki yerini bilmesi, rolünün gereklerini yerine getirmesi, bir birey olarak toplum tarafından kabul görmesi çocuğun kendisi hakkında değerlendirmelerinin olduğunu, toplumun kendisine bakış açısı hakkında fikri olduğunu gösterir. İşte bu farkındalıklar çocukta benlik algısını oluşturur. Çocuğun kendisine güveninin olması, çevresi hakkında fikirler sunmasına, olumlu veya olumsuz yönlerini belirtmesine, fikirlerini ve duygularını toplum önünde ifade edebilmesine, gerektiğinde grup liderliğini üstlenebilmesine yol açar. Toplumsal yaşamda kendisine yönelik olumsuz davranışları önleyebilmesi, olumlu düşüncelerini veya eleştirilerini düzgün bir şekilde ifade edebilmesi için çocuğun cesaretlendirilmesi ve söz hakkının tanınması gerekir. Baskı ile çocuğun susturulması özgüven yetersizliğini beraberinde getirecektir. Bu amaçla öğretmenler çocuğun kendini doğru tanımasını, grup önünde rahat davranmasını ve liderliği üstlenmesini sağlayan etkinlikler düzenlemelidir.

Kazanım 16: Toplumsal yaşamda bireylerin farklı rol ve görevleri olduğunu açıklar. Göstergeleri: Toplumda farklı rol ve görevlere sahip kişiler olduğunu söyler. Aynı kişinin farklı rol ve görevleri olduğunu söyler. Açıklamaları: Toplumsal yaşamın bir bütün olduğu düşünülürse bireyler bu bütünü oluşturan parçalardır. Her bireyin farklı roller ve görevler üstlenmesi ve bunları yerine getirmesi toplumsal yaşamın işleyişi için elzemdir. Öğretmenlerin, toplumsal roller konusunda çocuklara bilgi vermesi, çocukların gelecekte görev üstlenmeleri için istekli olmalarını sağlar. Toplumsal yaşamına katkı sağlamak için her bireyin farklı rol ve görevleri eksiksiz yerine getirmesi gerekir. Her bireyin farklı görev ve rolü olsa da bir bireyin farklı rolleri ve görevleri de olabilir. Örneğin, bir doktorun hastaları iyileştirme görevinin yanında bir aile üyesi ve baba olması gibi.

Kazanım 17: Başkalarıyla sorunlarını çözer. Göstergeleri: Başkaları ile sorunlarını onlarla konuşarak çözer. Arkadaşlarıyla sorunlarını çözemediği zamanlarda yetişkinlerden yardım ister. Gerekli zamanlarda uzlaşmacı davranır. Açıklamaları: Problem çözme yeteneğini geliştirmek, çocuğun sosyal çevresi içerisinde karşılaşacağı sorunları çözebilmesini, grup üyelerinin sorunlarında uzlaştırıcı olmasını, sorunlara farklı bakış açılarından değerlendirmesini ve uygun çözüm yolları geliştirmesini sağlar” (MEB, 2013).

2.1.3. Sosyal-Duygusal Uyum

Sosyal duygusal uyum, kişinin toplumsal yaşama uyum sağlayabilme becerisi, grup içinde kendini özgürce tanıtabilmesi olarak açıklanmaktadır. Sosyal-duygusal uyum dar anlamıyla, günlük yaşama uyum, geniş anlamıyla ise doğum ile başlayıp yaşam boyu süren bir süreci ifade etmektedir. Sosyal duygusal uyum daha yaygın bir tanımla tanımlanacak olursa, kişinin sosyal uyarıcının zorluk ve baskılarına karşı duyarlılık geliştirmesi, diğerleri gibi davranabilmesi, başkalarıyla geçinebilmesi ve kabul edilebilir davranışlar geliştirebilmesidir (Öğüt, 2001; Yapıcı ve Yapıcı, 2005).

2.1.3.1. Uyum. “Uyum” tüm yaşayanların, yaşadıkları ortamla bir ahenk içerisinde olmasıdır. Yani organizmaların tek başına bir uyumu değil, diğer organizmalarla ve tüm çevresi ile karşılıklı bir etkileşimidir.

Zaman içerisinde insanların bir araya gelerek oluşturdukları toplumlarda da insanlar birbirlerinden etkilenmiş, yaptığı gözlemler ve deneyimler neticesinde toplumsal uyumun kuralları ortaya çıkmıştır. Her birey önce kendisi ve çevresi ile sonrasında da tüm toplum üyeleri ile olumlu ilişkiler kurmak zorundadır. Toplum mekanizması içerisinde yer almak toplumun kurallarını ve değerlerini kabul etmek, saygı göstermek ve uyum sağlamakla mümkündür. Birey ile toplum arasındaki etkileşimlerin neticesinde kişi, toplum içinde rol üstlenebiliyor, görevlerini yerine getirebiliyor, fayda sağlıyor, sorun çıkarmıyorsa ve yaşanan sorunların çözümünde yer alıyorsa birey-toplum uyumundan bahsedilebilir. Toplumsal uyumu yakalayan bireylerin, içsel etkenlerini toplumsal kurallar ve değerler çerçevesinde dizginlediği, korku ve kaygılarından uzaklaştığı, özgüveninin yüksek olduğu söylenebilir. Bu bireyler buldukları ortama göre davranışlarını kontrol edebilen, dengeli ve tutarlı kişilerdir. Toplumsal yaşantı içinde bireyin bu uyumunu bozacak etkenler olacaktır. Sosyal ve duygusal gelişimini sağlamış bireyler her bozulmadan sonra kendisini toparlamakta, yeniden dengeyi kurabilmektedir (Gökçe, 1991).

Uyum, kişisel etkenlerin çevresel etkenler çerçevesinde kontrol edilerek, benlik ile toplum arasında dengeli bir ilişki kurabilmesi ve bu ilişkiyi sürdürebilmesidir (Yavuzer, 2006).

Genel olarak, üretkenliği, yaşamdan zevk alma yetisi ve akli dengesi bozulmamış olan bir kişinin iyi uyumlu olduğu söylenir. Buna karşın, zaman zaman her türlü başarısızlığı uyum eksikliğine bağlayan ifadelerle de karşılaşılır. Bu tür ifadeler anlamsızdır, çünkü bunlarda uyum kavramında içerilen ilişki göz ardı edilir; bu nedenle de şu sorunun sorulması gerekir: Belli bir durumda bir kişiyi başarılı veya başarısız yapan nedir? Uyumluluğun derecesi ancak çevresel durumlara gönderme yapılarak belirlenebilir. Bireyin çevresiyle ilişkisi her an “bozulur” ve tekrar tekrar yeniden dengelenmek

zorundadır. Her uyarın dengeyi bozar, ancak her uyarın çatışmaya neden olmaz (Güner, 2008).

2.1.3.2. Uyumsuz davranış nedenleri. Toplumsal uyumsuzluğa neden olan faktörlerin genellikle çocukluk dönemlerinde çözülemeyen sorunlardan kaynaklandığı bilinmektedir. Ailenin Sıfır-altı yaş dönemindeki çocuklarının gelişimleri ile yakından ilgilenmesi, doğru yaklaşımlar ile bu süreci sağlıklı bir şekilde tamamlaması, çocuğun gelecekteki yaşamında uyum sorunu yaşamasının önüne geçecektir.

Bakırcıoğlu'na (2002) göre uyumsuz davranışın nedenleri şunlardır:

- 1- Aile içi ilişkileri ve etkileşiminin bozuk oluşu.
- 2- Anne babanın ilgisizliği ya da aşırı ilgisi.
- 3- Anne babanın boşanmış olması ya da ailenin parçalanmışlığı.
- 4- Annenin, babanın alkol, uyuşturucu maddeler kullanması.
- 5- Tutarsız ve kararsız bir disiplin ile çocuğa baskı yapılması.
- 6- Aşırı, haksız ve yanlış cezalandırmalar.
- 7- Çocukla olan ilişkilerde kararsız davranılması, sorumluluktan kaçınılması.
- 8- Ailenin sosyoekonomik durumunun kötü olması.
- 9- Okuldaki başarısızlıklar.
- 10- Olumsuz arkadaş ortamları ve davranışları.
- 11- Gelecekte umutsuzluk ve hedefsizlik.
- 12- Toplumsal baskının fazla olması, kısıtlı özgürlük.

Uyum ve davranış bozukluğu olan çocukların sosyal çevreleri ile olan iletişimlerinde de sorunlar yaşadığı görölmüştür. Çocuğun okul öncesi dönemde ve okul döneminde yeterli gelişimi sağlayamaması, yaşadığı sorunlarını çözememesi ve bu durumunun ailesi veya öğretmenlerince tespit edilip düzeltilmemesi uyumsuz davranışlarını sosyal ortamlarına yansıtılmalarına sebep olmaktadır. Okul öncesi eğitim kurumlarında verilen eğitimlerin ve faaliyetlerin amacı bu uyumsuz davranışları önlemektir.

2.1.3.3. Sosyal ve duygusal uyum. Birey doğumuyla birlikte kendisini sosyal bir çevrenin içinde bulur. Çocuğun bu sosyal çevreden beklentisi sadece fizyolojik ihtiyaçlarının karşılanması değildir. Çocuğun mutlu olabilmesi için fizyolojik doyumları kadar sosyal çevrede kabul görme, rol alma, başarma, paylaşma, sosyal ilişkiler kurma gibi duygusal doyumlara da ihtiyacı vardır. Çocuğun gelecekteki yaşamında başarılı, sağlıklı ve mutlu olabilmesi ve toplumun bir üyesi olabilmesi için kendi fikirlerini ifade edebilmesi, davranışlarını kontrol edebilmesi ve açıklayabilmesi, özbenliğini koruyabilmesi, toplumun diğer üyelerinin duygularını, düşüncelerini, davranışlarını ve isteklerini anlayabilmesi, toplumun kendisinden beklediği sorumluluk ve rolleri doğru bir şekilde yerine getirebilmesi, sorunları çözebilmesi gereken sosyal becerilere sahip olması gerekir.

Çocuklar hareket becerisinin artması ile anne babadan uzaklaşmaya, bağımsız davranışlar sergilemeye başlar. Bu uzaklaşma tam bir bağımsızlık çabası olmasa da gelecek yıllardaki özgürleşmenin provalarıdır. Çocuğun sosyal duygusal gelişimi için gerekli olan bu davranışları anne babaların desteklemeleri, ihtiyaç duyduklarında onlara yardımcı olmaları gerekir. Baskıcı tutumlarla veya önemsemeyerek çocuğun bu davranışlarının bastırılması çocuğun bağımlı bir kişilik yapısına sahip olmasına sebep olmaktadır. Tutarlı ve destekleyici ebeveyn davranışları sergileyen ailelerde, aile içi ilişkilerin güçlü olduğu, güvenli ve sevgi dolu ortamda büyüyen çocuklar, kişisel gelişimlerini sağlayacak olan deneyimleri elde etmiş olurlar (Şentürk 2007).

Duygusal uyum, bireyin kişisel, toplumsal ve sosyal tutumlarıyla ilgili her çeşit duygu ve düşüncelerini kapsar (Watts, 1979). Her iletişimin öncesinde, sırasında ve sonrasında hissedilen duygular vardır. Duyguların olmadığı bir iletişim yoktur. Yaşam boyunca iletişim devam ettiğine göre insanların duyguları da devamlılığını sürdürür. Bireyin yaşadığı duygunun mutluluk olması, bireysel başarıyı artırırken, üzüntü ve kaygı olduğunda, bireysel başarı düşer ve duygusal bozukluklar ortaya çıkar. Bu nedenle kişinin yerleşik duygusunun mutluluk yönünde olması eğitimi ve gelişimi açısından geçici duygusunun yönünden daha önemlidir (Başal, 2012).

Sosyal uyum (toplumsal uyum), kişinin çevresel etkenlere, toplum yaşamının getirdiği kurallar, baskı ve güçlüklerine karşı duyarlılık geliştirmek, diğer üyeler ile sorun yaşamamak, ortak hareket edebilmek, aynı amaçla aynı şekilde davranabilmek, beklenen davranışları gösterebilmektir (Yapıcı ve Yapıcı, 2005).

“Dabbson ve arkadaşları (1995), sosyal uyum davranışının üç şekilde görülebileceğinden bahsetmişlerdir:

1. Normatif Uyumluluk: Grubun birey üzerinde uyguladığı baskı bireyi belli bir şekilde davranmaya zorlar. Birey sözel olarak uyar fakat kendi özel görüşünü de saklar.

2. İnfomal Uyumluluk: Kişi alışılmışın dışında veya nasıl davranacağını belli olmadığı durumlarda informal olmayan uyum gösterir. Genellikle başkalarının davranışlarını rehber olarak alır.

3. İsteyerek Uyuma: Bir kişinin diğer kişiyi etkilediği veya onların kabullerini kazandığı zaman ortaya çıkar.” (Güner 2008).

2.1.4. Evlilik Doyumu

Evlilik doyumu kavramı, tanımsal olarak farklı yaklaşımlarla değerlendirilmiş, ölçülmüş, farklı sonuçlar elde edilmiş ve bu farklılıklar nedeniyle de birçok araştırmacı tarafından eleştirilmiştir (Sabatelli, 1984). Spanier ve Cole (1976) yaptıkları çalışmalarında evlilik doyumu kavramına ait 12 farklı tanım tespit etmişlerdir (Sabatelli, 1984). Aynı anlamda kullanılmamalarına rağmen, evlilik istikrarı, evlilik uyumu, evlilik doyumu ve evlilik kalitesi kavramları eş anlamlı olarak kullanılmaktadır. Araştırmacıların eleştirdiği bir konu da budur. Evlilik doyumunun ölçülmesinde en yaygın olarak kullanılan ölçme araçları; Locke-Wallace (1959) Kısa Evlilik Ölçeği ve Spanier (1976) İkili Uyum Ölçeğidir. Bu ölçeklerin kuramsal temelini ve istatistiksel yeterliliğinin olmadığı gerekçesi ile eleştirenlerin sayısı da oldukça fazladır (Sabatelli, 1984).

Evlilik doyumu ile evlilik uyumu kavramları genellikle birbirlerinin yerine kullanılır. Evlilik uyumu, etkileşim içindeki kişilerin, evlilikle ve aileyle ilgili konularda ortak düşünme yetisine sahip olan ve ortak sorun çözme becerileri gelişmiş çiftlerin evliliklerindeki ahenk, buna bağlı oluşan evliliklerinden duydukları mutluluk ve

memnuniyet olarak tanımlanır. Evlilik doyumu ise kişinin ilişkisine ait öznel değerlendirmesi olarak tanımlanır. Tezer'e (1986) göre evlilik doyumu; kişinin gereksinimlerini evliliklerinde karşılama derecesine ait algısıdır. Evlilikteki memnuniyet ve mutluluk noktasında evlilik doyumu ile karıştırılır. Evlilik uyumu ile evlilik doyumu arasındaki yüksek korelasyon birbirlerinin yerine kullanılmalarına neden olmaktadır. Doyumlu çiftlerin aynı zamanda uyumlu oldukları gerekçesiyle bu kavramların farklı olmadıkları kabul edilmektedir (Yılmaz, 2001).

2.1.4.1. Evlilik doyumu ile ilgili kuramlar. Evlilik doyumunu açıklamak için geliştirilmiş birçok kuram bulunmaktadır. Burada literatürde yaygın olan kuramlar açıklanmıştır.

2.1.4.1.1. Sosyal mübadele kuramları. Sosyal mübadele kuramları, etkileşim sonuçları (Thibaut ve Kelley, 1959) ve yatırım modeli (Rusbult, 1983) gibi birçok kuramsal modelleri içermektedir. Kişiler arası ilişkiler alanında ilişki doyumu, ilişki sürekliliği gibi kavramlar hakkında kuramsal bir yapı ortaya koyar. Bu kavramları, karşılaştırma düzeyi kavramları temelinde ödül, bedel, sonuç ve seçenekler ile açıklamışlardır.

İnsan ilişkilerindeki ödül ve bedel mübadelesi, sosyal mübadele kuramları varsayımının temelini oluşturmaktadır. Bu kuramlara göre, insanlar kendilerini doyuma, hazzı ve mutluluğa ulaştıracak ödülün fazla, performanslarını engellemeye yönelik faktörler olan bedelin ise düşük olduğu ilişkileri daha çok tercih etmektedirler (Hovardaoğlu, 1996). İnsanların ilişkilerinden ilk beklentileri ödül olduğundan, ödülün bedelden fazla olması gerekmektedir. İlişki, bireylerin beklentilerini karşılayıp, mutluluk, doyum ve haz sağlıyorsa ve ödenen bedel ödülünden daha az ise ilişkideki süreklilik artmaktadır. Kuramsal çerçevede, ödül bedelden daha fazlaysa ve doyumu sağlıyorsa temel varsayım gerçekleşmiş olmaktadır.

İnsanlar, ilk etapta ödül sağlayamadıkları ilişkileri çok fazla tercih etmemektedirler. Bonney (1947), bu ödülleri; fiziksel görüntü, sağlıklı ve kuvvetli olmak, yeni deneyimlere kaynak olabilmek, sahip olduğu etkileşim yetenekleri ile bedelleri

azaltabilmek, duygusal süreklilik, kontrollü olmak, uyum sağlayabilmek, hoşgörülü olmak, tutumlarında ve davranışlarında iyi niyetlilik olarak sıralamaktadır (Curun, 2006). Bir ilişkide ödülün bedelden fazla olabilmesi için her iki bireyin de bu özelliklere sahip olması gerekmektedir. Ödüllerin fazla olup, doyuma ulaşılabilmesi için bedellerle mücadele edilebilmesi gerekmektedir. Bedel miktarı düştükçe ödül miktarı artmakta, ilişkideki haz ve doyum artmaktadır.

İlişiyi yaşayan kişilerin aynı tutum, davranış ve değerlere sahip olmaları ilişki açısından ödüllendiricidir. İki bireyin de aynı düşüncede olup, benzer faaliyetleri gerçekleştirmeleri veya karşısındaki kişinin davranışlarını ve değerlerini desteklemesi ödül niteliği taşımaktadır. Ancak, her insan düşünceleri ve davranışları konusunda tutarlı olmayabilirler. Yeteneklerini keşfedememiş, tutarlı söylemlere ve davranışlara sahip olmayan insanlar ilişkilerini nasıl değerlendirmeleri gerektiği konusunda yetersiz kalmaktadırlar. Bu durumda ilişkinin bedelleri ile mücadele edememe, ödüllerin farkına varamama, değerlerini ortaya koyamama, karşıdaki kişiyi değersizleştirme gibi tutumlar ortaya çıkmaktadır. Bu durumda iki kişinin de birbirlerinin benlik değerlerine ilişkin farklı fikirler taşımaları, benlik imajlarına zarar vermelerine neden olacak ve bedel artırıcı olacaktır (Curun, 2006).

Thibaut ve Kelley (1959) ödül artırıcı başka bir etkenin de sosyal statü olduğunu belirtmişlerdir. İnsanların, kendi statülerindeki bireyler yerine daha üst statüdeki kişilerle ilişki kurmayı daha çok tercih ettiklerini belirtmişlerdir. Bunun nedeni, yüksek statüdeki kişilerin ödüllendirme hususunda daha fazla araçlara sahip olmalarıdır. Ayrıca yüksek statüdeki kişilerin elde ettiği ayrıcalıklardan ve saygınlıktan faydalanma beklentisi de bu tercihin sebeplerindedir.

Sonuç olarak, insanlar kazançlarını, doyumlarını ve mutluluklarını en üst düzeye çıkaracak ilişkileri ve etkinlikleri tercih ederler. Bu durum sosyal mübadele kuramının ana fikrini oluşturmaktadır. İnsanların bu tercihlerinin temelinde daha fazla ödüle ulaşma isteği yatmaktadır. Beklentisinin altında ödüle ulaşması, ödediği bedelin miktarını artıracak ve mutsuzluğa sebep olacaktır. Bireylerin, evliliklerinde beklentilerini karşılayabilmesi,

ödülünün bedelinden fazla olması evlilik doyumunu sağlamaktadır. Eşler, ödüllerinin fazla olduğu bir evlilikte bedellere rağmen evliliklerinin her yönüyle olumlu olduğunu yani evlilik doyumlarının yüksek olduğunu belirtmişlerdir (Holmes, 1982).

2.1.4.1.2. Öğrenme kuramı. Öğrenme kuramı davranışçı kurama dayanmaktadır. Bu kuramda ilişki ve evlilik tepkisel ve edimsel koşullanma ilkeleriyle açıklanmaya çalışılmaktadır. Kişilerin evliliklerinde birbirine karşı olan davranışlarının, pekiştirmenin temelini oluşturan faktörler olarak kabul edilmektedir. Bireylerin geçmiş yaşamlarındaki deneyimleri ve edinimleri, evliliklerindeki tutum, davranış ve algılamalarını etkilemektedir (Azizoğlu Binici, 2000).

2.1.4.1.3. Sevginin evrimi kuramı. Wilson'un "Sevginin Evrimi Kuramı" (an evolutionary theory of love), evlilik doyumunu ilişkilerdeki davranışların nedenlerine göre açıklamaya çalışmaktadır. Bu davranışları korunma, koruma ve cinsellik olarak sıralamaktadır. İnsanların ilk ebeveynleri tarafından korunması, eş tercihlerinde anne veya babasına benzeyen kişileri tercih etmelerine neden olmaktadır. Ayrıca korunma ihtiyacını eşi ile gideren kişide eşe bağımlı davranışlar görülür. Bu bağımlı davranış eşi koruma ihtiyacını da beraberinde getirir. Kadınların üreme içgüdüleri nedeniyle eş tercih ettikleri, ancak bunu erkeklere oranla daha fazla titizlikle gerçekleştirdikleri bilinmektedir. Erkekler ise daha çok cinsel dürtülerini gidermek için eş tercih etmektedirler. Bu nedenle fiziksel özellikler daha çok tercihini etkilemektedir (Hortaçsu, 1991).

2.1.4.1.4. Bağlanma kuramı. Bağlanma Kuramı (attachment theory) Bowlby'nin biyolojik kökenli bağlanma kuramıdır. Bu kuram, eşlerin karşılıklı etkileşimlerini ve bağımlılık algılarını açıklamayı amaçlayan yaklaşımlardan birisidir. Bağlanma kuramının ilk önceleri amacı; çocukluk yıllarında anneye bağlanmayı açıklamaktı. Daha sonraları, yetişkinlikteki ilişkileri de inceleyerek, kişinin karşısındaki kişiye olan bağlılığını da incelemeye başlamıştır. Bunun gerekçesini Bowlby şu şekilde açıklamıştır; bireylerin evlilik yıllarındaki ilişkilerinin niteliği, bağımlılıkları, tutarlılıkları ve sadakatleri, çocukluk yıllarında anneleri ile kurmuş oldukları ilişkinin niteliği ile benzeşmektedir. Yani çocukluk yıllarında anne ile kurulan ilişki, yetişkinlik yıllarında kuracağı evlilik ilişkisinin rehberi

niteliğindedir. Bağlanma kuramına göre, çocuk, anne ve babasıyla kurduğu ilişkiler sonucunda, kendisi ve başkaları hakkında zihinsel temsiller (mental representations) oluşturur. Bu zihinsel temsilleri kullanarak yaşamının sonraki yıllarında kuracağı yakın ilişkilerde, Bowlby'nin 'İçsel Çalışma Modelleri' adını verdiği modeller oluşturmaktadır. Bowlby, yetişkinlikte kurulan yakın ilişkilerin, duyguların, tutum ve davranışların bu modeller çerçevesinde geliştiğini belirtir (Gökmen, 2001).

2.1.4.1.5. Kişiler arası iletişime dair sosyal biliş kuramı. Miller ve Steinberg'in "Kişiler Arası İletişime Dair Sosyal Biliş Kuramı" (social cognition theory of interpersonal communication) evlilik doyumunu ve eşler arası ilişkiyi açıklamaya çalışan bir diğer kuramdır. Bu kuram, evliliklerde kişinin karşısındakini nasıl algıladığına bağlı evlilik doyumunu açıklamaya çalışmaktadır. Eşini geleneksel rollere göre algılamayan, kendi kalıplarına sokmaya çalışmayıp olduğu gibi kabul eden eşlerin evlilik doyumunun daha yüksektir. Bunun nedeni kişinin öznel nitelikleriyle kabul görmesi, eşinin bağımlı ve kontrolcü davranışlarından uzak, eşitlikçi bir yaklaşım içerisinde olduğunu göstermektedir (Gökmen, 2001).

2.1.4.1.6. Bağlamsal model. Evlilikteki tutumların işlenmesini etkileyen psikolojik etkenler veya değişkenler olarak tanımlanan bağlam, yakın bağlam ve uzak bağlam olarak iki ögeden oluşmaktadır. Yakın bağlam, eşinin davranışı sırasında kişinin hissettiği duygu ve düşünceleridir. Bu bağlam, kişinin öznel duygu ve düşünceleri olduğundan, kişi bu ögenin daha çok farkındadır (Bradbury ve Fincham, 1988). Ayrıca, kişinin bir olay ya da durum karşısındaki duygu ve düşünceleri de yakın bağlam olarak değerlendirilir. Bu değerlendirmeler bireylerin içinde buldukları durumla baş etme şekillerine, tepkilerine ve kararlarına yön vermektelerdir (Sanford, 2006).

Uzak bağlam, duruma özgü olmayıp daha kalıcı kişilik özelliklerine ilişkindir. Bu özelliğiyle yakın bağlamdan ayrılır. Kalıcı kişilik özellikleri nedeniyle birçok ilişki durumunu etkileyebilir. Uzak bağlam ile yakın bağlam arasındaki ilişki bağlamsal kuramın evlilik doyumunu açıklamadaki dayanağıdır. Evlilik doyumu ile uzak bağlam arasındaki ilişkiyi yakın bağlam sağlamaktadır (Bradbury ve Fincham, 1988).

2.1.5. Ego Durumları

Ego durumları kavramı alanyazında Berne (1964) tarafından TA Kuramı çerçevesinde ele alınmıştır. Berne (1964) in bireylerde sözcük, jest ve ses gibi uyarıcılarla davranış değişikliklerinin ortaya çıkması durumunu görmesi ve gözlemlemesi bu kavramı geliştirmesini sağlamıştır. Bu değişiklikler kişilerin yüz ifadelerini, kelime kullanımlarını, cümle yapılarını, fiziki hareketlerini, ifade ediş biçimlerini, duruşlarını ve görünümelerini kapsamaktadır. TA Kuramında kişinin içinde birden fazla kişi varmış gibi olduğu, farklı durumlarda, duruma en uygun olan kişinin etkisi altına girdiği, bu kişinin bireyin kişiliğinin tamamını kontrolü altına aldığı düşüncesi savunulmaktadır. Ayrıca, bireylerin içindeki bu değişik kişilerin öteki kişilerle farklı iletişim kurduğunu ve bu iletişimlerin çözümlenebileceği görüşü hâkimdir (James ve Jongeward, 1993). TA kuramının ilgilendiği temel alan, kişiliğin alt yapısını oluşturduğu düşünülen ego durumlarının incelenmesidir. Ego durumları TA'yı diğer kuramlardan farklılaştıran bir kavramdır. Benzer kavramları başka kuramlarında kullanmasına rağmen insan davranışlarının ego durumlarıyla açıklanmasını ilk kez TA ileri sürmüştür (Corey, 2011).

Ego durumları kişinin önceden yaşadığı olayların, deneyimlerinin ve kazanımlarının eseridir. Ego durumlarındaki kişiler, yer, zaman, kararlar, duygular ve davranışlar gerçektir (Harris, 2004). Ego durumları bir nesneye değil, bir yaşantıya verilen ismi ifade etmektedir. Bunlar kişiliğin dışında ayrı bir yerde bulunmadıkları gibi; id, ego ve süperego kavramları ile de eş anlamlı değildir. Psikanalizdeki id, ego ve süperego kavramları hipotetik yapılar olup somut olarak gözlemlenememektedir. Ancak ego durumları, gözlenebilir davranışları gösteren fenomenolojik gerçeklerdir. Ego durumları ve bu kavramlar arasındaki diğer bir farklılık da; psikanalizdeki yapısal ögeler birer genellemeden ibarettir. Oysa ego durumları gerçek bir kişideki bireysel kimlikleri ifade etmektedir (Stewart ve Joines, 1987). Berne (2001) Ego durumlarını, fenomenolojik olarak, uyumlu duygular sistemi ve uyumlu bir dizi davranış biçimleri şeklinde tanımlamaktadır. Yani daha açık biçimiyle ilgili davranış biçimleriyle eşleşmiş duygular sistemi şeklinde tanımlanabilir.

Ego durumları ile ilgili tanımlardan birisi de; “Tutarlı bir davranış örüntüsü ile ilişkili olarak doğrudan tutarlı duygu, düşünce ve yaşantılar örüntüsü” olduğu şeklindedir. Ego durumları TA kuramının kişilik kuramı kısmını teşkil etmektedir. TA insan davranışları ego durumları bakımından açıklanmaktadır. İnsanlar ego durumlarına uygun biçimde hissedebilir, dokunabilir, konuşabilir, dinleyebilir, bakabilir ve davranabilir. Her ego durumunun kendine özgü bir çalışma düzeni vardır (Jongeward ve James, 1993, s. 47). Ego durumları davranış, düşünce ve duygularla ilgilidirler. Bu belli bir zamanda kişiliği göstermenin de bir yoludur (Stewart ve Joines, 1987).

Ego durumları insanın kişiliğinde ebeveyn, yetişkin ve çocuk olmak üzere üç farklı biçimde yer almaktadır. Her insan bu üç çeşit ego durumunu da yaşamında sergilemektedir. Ancak bu üç ego durumunu aynı anda kullanmaz. İçinde bulunduğu duruma göre içlerinden birisi baskın duruma geçmektedir (Jones, 1982; Dökmen, 1986).

2.1.5.1. Ego durumlarının gelişimi. Çocuk ego durumlarının gelişimi doğum anından itibaren ele alınmaktadır. Bebek doğduğunda yalnızca doğuştan getirilen nörofizyolojik yapılara sahiptir. Emme gibi ritmik etkinlikler, ilk koordine hareketler, dış güçler tarafından ilk koşullanma belirtileri kişiliğin ilk yapılarını oluşturmaktadır (Akkoyun, 2007).

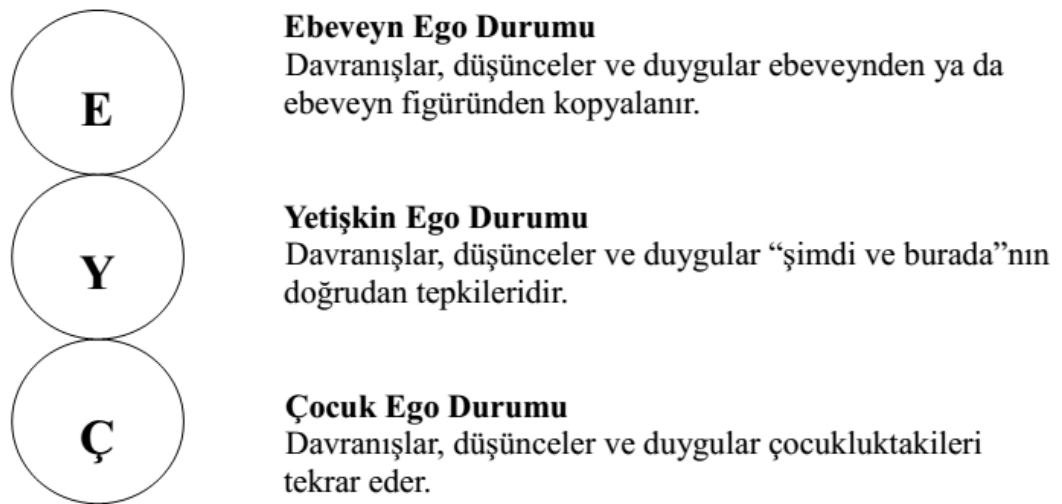
Bebek yeni doğduğunda dikkati kişisel gereksinim ve rahatlığı üzerinde toplanmıştır. Bebek kendisine acı verecek deneyimlerden kaçınmaya çalışır ve duyu sınırında tepki gösterir, böylece bebeğin çocuk ego durumlarının temelleri atılmış olur. Bundan sonra ebeveyn ego durumları gelişir. Ebeveyn ego durumları bebeğin anne ve babasını taklit etmeye başlaması ile gelişir. Berne, bu sürecin yaklaşık altı yaşına kadar tamamlandığını ileri sürmektedir. Yetişkin ego durumu ise, çocuk dünyayı anlamlandırmaya çalışırken ve diğer insanları aldatabileceğini fark ettiğinde gelişmeye başlar ve bireyin zihinsel gelişimi boyunca sürer (Jongeward ve James, 1993). Yetişkin ego durumu, bir bilgisayar gibi “şimdi ve burada”yı izler ve olanak ve olasılıkları değerlendirirken, ebeveyn ve çocuk ego durumları ise geçmiş döneme ait duygu, davranış ve düşünceleri taşır (Köroğlu ve Türkçapar, 2009).

TA'da ego durumları kişiliğin hem yapısını hem de fonksiyonunu kavramsallaştırmak için kullanılır (Williams ve Williams, 1980). Dolayısıyla, ego durumları yapısal ve fonksiyonel olmak üzere iki ayrı modelde incelenmektedir. Ego durumları modelini etkili olarak kullanabilmek için yapı ile fonksiyon arasındaki farklılıkların açıkça bilinmesi gerekir (Akkoyun, 2007).

2.1.5.2. Yapısal analiz. Yapısal analiz bireysel kişiliğin çözümlenmesidir. Yapısal analiz; “Ben kimim?”, “Niçin böyle davranıyorum?”, “Bu yolu nasıl seçtim?” Sorularını yanıtlamaya yardımcı olur. Bireyin düşüncelerini, duygularını ve davranışlarını ego durumlarına dayalı olarak çözümlene yöntemidir (Berne, 1961'den aktaran Jongeward ve James, 1993). Yapısal model, bireyde saklanan yaşantı izlerinin ve stratejilerin sınıflandırılmasıdır. Yapısal analiz, ego durumlarının içeriğiyle ilgilidir (Akkoyun, 2007).

Berne (1986) insan kişiliğini oluşturan ego durumlarını üst üste duran üç çember şekliyle göstermektedir. En tepede ebeveyn ego durumları bulunur. Onun altında yetişkin ego durumu, en altta ise çocuk ego durumları bulunmaktadır. TA Kuramı, “Ebeveyn”, “Yetişkin” ve “Çocuk” adı verilen üç ego durumunun üzerine kurulmuştur. TA Kuramına göre kişiliğin temel yapısını oluşturan bu üç ego durumu Şekil 2.1'de kısaca anlatılmıştır.

Şekil 2. 1. Birinci derece yapısal ego durumları modeli (Stewart ve Joines, 1999).

2.1.5.2.1. Ebeveyn ego durumları. Ebeveyn ego durumları; insanın sorgulama yeteneğinin olmadığı, gözlem yolu ile elde ettiği kazanımlarını, dış etkileri doğrudan kabul ettiği, yaşamının ilk beş yılında oluşturduğu kayıtlardır.

Çocuğun bu dönemdeki dış etkileri genellikle anne ve baba davranışları ve tutumlarıdır. Bu dönemdeki anne ve baba davranışları, tutumları, kuralları ve uyarıları çocuğun yaşamı boyunca kullanacağı ebeveyn ego durumlarını oluşturur. Yani bireyin bu deneyimleri, gözlemleri ve taklitleri sürekli ebeveyn ego durumuna kaydedilir. İnsanların yaşamları boyunca karşılaştığı tüm kuralların, yaşamsal deneyimlerinin ebeveyn ego durumuna kaydedildiği düşünülürse, bu ego durumunun veri deposunun kapasitesinin büyüklüğü anlaşılabilir. Ebeveyn ego durumları dışta başkalarına karşı önyargılı, eleştirel ve koruyucu davranışlarla belirtilir. İçteyse çocuk ego durumlarını etkilemeyi sürdüren eski anne-baba iletileri olarak yaşanır (Harris, 2004; Jongeward ve James, 1993). Ebeveyn ego durumları kişinin geçmişine ait yaşantıları içerir. Ebeveynlerinden ödünç aldığı düşünce, duygu ve davranışlardan oluşur. Bu ego durumları kronolojik yaşla ilgili değildir (Karahan ve Sardoğan, 2004).

Berne (1986), Ebeveyn ego durumlarının insanın kafasının içinde ne yapması, nasıl davranması gerektiğini, ne denli iyi ya da ne denli kötü ve de başkalarının ne denli iyi ya da kötü olduğunu söyleyen birini temsil ettiğini söylemektedir. Ebeveyn ego durumları insanın başının içinde, kişinin yaptığı her iş hakkında, tıpkı ana-babaların yaptığı gibi düzeltme buyrukları veren bir sestir. Ebeveyn ego durumlarının ne zaman konuştuğu görülebilir; çünkü ebeveyn ego durumları “saçma, çocukça, berbat, olgunlaşmamış” gibi sözcükler kullanırlar. Ebeveyn ego durumları, bireyin kafasının içinde bu şekilde konuşurken, başka insanlarla da yüksek sesle aynı biçimde konuşabilirler. Ebeveyn Ego durumları bireyin davranışlarını, tutumlarını, el kol hareketlerini, ses niteliklerini izleyerek ve başkaları için kararlar ve sorumluluk almaya istekli olmasından ayırt edilebilir. Ebeveyn ego durumlarının başka bir yönü de tıpkı gerçek ana-babalar gibi sevecen ve sevimli olmalarıdır. “Sen benim gözümün bebeğisin”, “Dur sana yardım edeyim”, “Zavallı kızım benim” gibi şeyler de söyleyebilir.

Ebeveyn ego durumlarının kültürel yönden sadece anneye ya da babaya özgü yöntemlerle çalışması gerekmemektedir. Kişinin çocukluk yaşamında duygusal yönden önemli olan kişilerin; ana-baba, çocuğun bakıcısı, anneanne, babaanne, dede gibi kişilerin yöntemlerini de içerebilmektedir (James ve Jongeward, 1993).

İnsanların hayatları boyunca kendilerini bir şeyleri annesi babası gibi yaparken hissettiği anlar olmaktadır. Ya da eşleriyle tartışırken annene ya da babana benziyorsun dedikleri anlar yaşamaktadırlar. Bazen de kendilerini eşleriyle, anne babalarıyla bir çocuk olarak yaşadıkları kırgınlık, bağırma, kıyaslama, korkutma gibi olumsuz kalıpları tekrardan yaşarken bulabilmektedirler. İnsanlar çocukluklarında kendi ailelerinde de yaşadıkları bu kalıpları eşleriyle ilişkilerinde de tekrar etme eğilimindedirler. Çünkü bu kalıplar onların en iyi bildiği kalıplardır. Yani ebeveyn ego durumları, kişinin anne ve baasından ya da onların yerine koyduğu kişilerden öğrendiği ya da kopyaladığı, davranış ve düşünce kayıtlarının bütünüdür. Bir anlamda, yaşamla baş etmek üzere başkalarından ödünç alınan duygu, düşünce ve davranışlardır (Akbağ, 2000; Akkoyun, 2007; Akbağ ve Deniz, 2003; Özerk, 2008). İyi ya da kötü anne babalar örnek olma görevini üstlenirler ve çocuklarının beyinlerinde etkilerini bırakırlar. Ebeveyn ego durumları, kişinin çocukluk yaşamında duygusal açıdan önemli olan kişilerin çocuklarına uyguladıkları yöntemleri içermektedir (James ve Jongeward, 1993; Arı, 1989). Ebeveyn ego durumlarına, kişiliğin insanlara nasıl davranılması gerektiği konusunda öğütler ve emirler veren kısmıdır da denilebilir (Dökmen, 1998).

2.1.5.2.2. Yetişkin ego durumu. Çocuk on aylık olmaya başladığında, çocukta bir takım değişiklikler olmaya başlar. O zamana kadar yaşamı, çevresel taleplere ve uyarılara verdiği anlamsız tepkilerden oluşmaktadır. Bu döneme kadar ebeveyn ve çocuk ego durumlarına sahiptir.

Çünkü kendi yaşamına yön verebilmek ve yaşamı göğüsleyebilmek için ihtiyacı olan hareket kabiliyeti yoktur. Gelen yaşamı olduğu gibi kabul etmek zorunda kalır. Onuncu aydan sonra ise, istemli ve anlamlı hareket kabiliyeti kazanmaya başlar. Bu aydan sonra çocuk, sahip olmadığı tepkileri seçmek veya çevresini idare etmek için artık

hareketler yapabilmektedir. Yani onuncu aydan sonra çocuk, kendisinde yapmış olduğu keşiflerle bilinçli ve kendisine özgü düşüncenin ürünü olan bir şeyler yapabildiğini keşfeder. Bu keşif ve bilinçli hareketler yetişkin ego durumunun başladığı anlamına gelmektedir. Yetişkin ego durumu ilk yıllarda kırılğan ve deneme aşamasındadır. Ebeveyn ego durumlarından gelen komutlar ve çocuk ego durumlarının korkusu ile kolayca devre dışı kalır (Harris, 2004).

Ancak yetişkin ego durumunun kişinin yaşıyla bir ilgisi yoktur. Olgun olmakla da ilişkili değildir; çünkü görüldüğü gibi bebekler bile bu şekilde karar verebilmektedirler. Dürüstlikle de ilgisi yoktur çünkü hırsızlar ve dolandırıcıların çoğu ne yapmak ve ne zaman yapmak konusunda oldukça başarılıdır. Yetişkin ego durumu, var olan gerçek bir bilginin nesnel olarak toparlanmasından kaynaklanmaktadır. Gerçeği test ederek, olasılıkları değerlendirerek, ölçümler yaparak görevini yerine getirir. Yetişkin ego durumu aklın sesini temsil etmektedir. Yani bir bilgisayar gibi çalışır; dış dünyadan bilgi alır ve mantıksal olasılıklar temelinde hangi eylem biçiminin ortaya konması gerektiğine karar verir. Yetişkin ego durumu insana, pastayı fırından ne zaman çıkaracağını, bir teleskobu nasıl ayarlayabileceğini söyleyen ego durumudur. Yetişkin ego durumu, şu ifadelerden anlaşılmaktadır; “Hazır mısınız?”, “Şimdi!”, “Çok fazla!”, “Yeterli değil!”, “Orada değil burada!” (Berne, 1986; Jongeward ve James, 1993).

Yetişkin ego durumu, kişinin bilmediği bir yaşamda varlığını sürdürebilmesi için gerekli olan bir olgudur. Bu oldu sayesinde bilmediği dünyadaki zorluklarla ve engellerle başa çıkma bilgilerini, yaşamsal süreçlerini ve olasılıklarını hesaplayabilmektedir. Örneğin; caddeyi geçmede çok duyarlı ve çok karmaşık bir bilgisayar gibi çalışır, her iki yandaki tüm arabaların hızlarını hesaplar ve ezilmeden ya da koşarak geçmeye başlamanız gereken olası en erken anı saptar. Yetişkin ego durumunun diğer bir görevi ise, Ebeveyn ve Çocuk etkinliklerini düzene koymak ve aralarında nesnel bir arabuluculuk sağlamaktır (Berne, 2001; Berne, 1986). Yetişkin ego durumu, kişiliğin, burada ve şimdi tepkilerinin yaşandığı yönüdür. Sadece yetişkin ego durumundayken birey, şimdiye yönelik davranmakta, düşünmekte ve hissetmektedir (Stewart, 2007; Çam, 1997).

2.1.5.2.3. Çocuk ego durumları. Dış olaylar ebeveyn ego durumları denen veri bankasına kayıt edilirken aynı anda başka bir kayıt daha yapılmaktadır. Küçük çocuğun görüp, duyduğu şeylere verdiği yanıtlardan oluşan iç olayların kayıtlarından oluşan kısım ise çocuk ego durumlarıdır.

Çocuk ego durumları kişinin 0-7 yaş yaşantılarına ait kayıtlardan oluşmaktadır. Çocuk ego durumları, bireyin kişinin çocukluk emanetleri veya tüm erken çocukluk yaşantılarından oluşur. Bebekler dünyaya sadece çocuk ego durumlarıyla doğarlar. Yani çocuk ego durumları kişinin geçmişine ait yaşantıları içerir. Her bireyin içinde bir zamanlar çocukluğunda olduğu gibi hisseden, davranan, düşünen bir yönü vardır (Whittlesey, 1967; Keler, 2008; Karahan ve Sardoğan, 2004; Stewart ve Joines, 1987; Harris, 2004). Çocuk ego durumları, bir çocukta görülen tüm doğal dürtüleri içermektedirler. Çocukluktan gelen eski davranışlar olarak da açıklanmaktadır (Jongeward ve James, 1993).

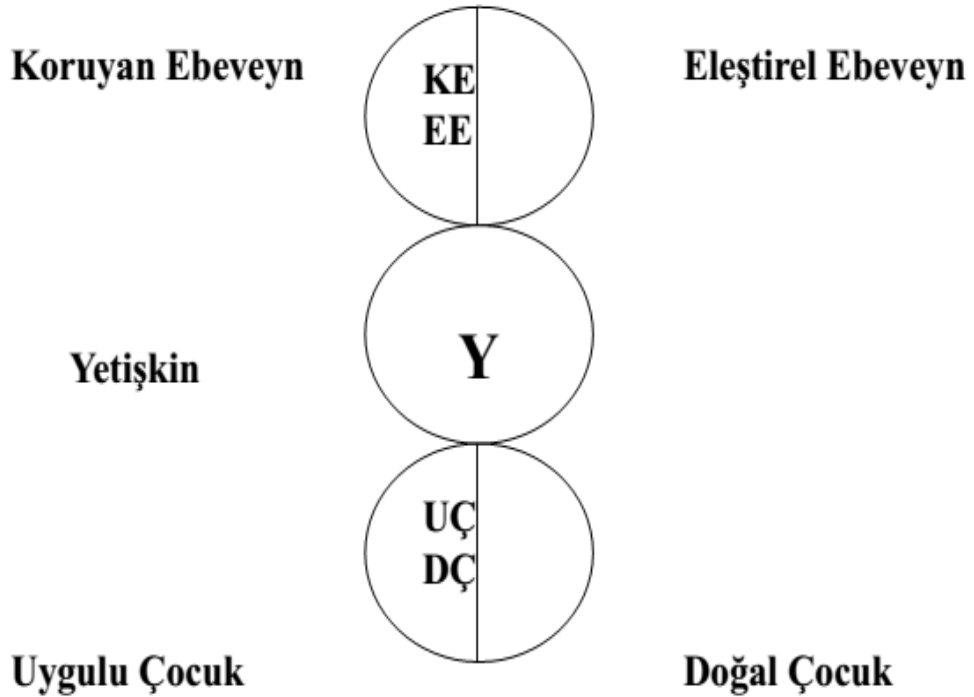
Çocuk ego durumları, her erkeğin içinde küçük bir oğlan çocuğunu ve her kadının içinde küçük bir kız çocuğunu taşıdığı göstergesidir. Bu kısım kişiliğin çocuk kısmıdır. Erkeğin ya da kadının bir zamanlar olduğu çocuktur. Ancak her çocuk farklıdır ve her insanın içindeki çocuk benlik durumu da farklıdır; çünkü o kişinin, yaşamının belli bir zamanında olduğu çocuğu temsil eder. Bireyler çocuk ego durumlarını kullandığında, kişi çocuk gibi davranır. Belirli bir yaştaki çocuk gibi, bu bir kişide dört yaş üç aylık olabilir, bir başkasında iki buçuk yaş, ancak altı yaşından büyük olup olmayacağı kuşkuludur. Çocuk ego durumları aynı zamanda kişiliğin en yaratıcı, zeki, sevecen, spontan, yalnız, şaşkın, nazlı, rahatına düşkün ve esprili tarafı olarak tanımlayabilir. Ama aynı zamanda çocuklar gibi somurtkan, arsız, düşüncesiz ve acımasız da olabilir. Bu sebeple kişiliğin bu kısmıyla uğraşmak her zaman kolay değildir (Whittlesey, 1967; Berne, 1986).

Görüldüğü gibi kişiliği oluşturan üç ego durumu vardır. İnsanların sosyal ilişkilerinin çözümlemesinin en iyi, en düzenli ve bilimsel yolu bu ilişkilerinde hangi ego durumunu kullandığını bulmaktır. Kişilerin duygu ve davranışlarını anlamak için her bir

ego durumuna ayrı ayrı bakılmalıdır. Kişiliğin her yönü ile ilgili olabildiğince fazla şey bulup onları olası en iyi biçimde çalışır hale getirmek önemlidir (Berne, 1986).

2.1.5.3. Fonksiyonel analiz. Fonksiyonel analiz, ego durumlarının değerlendirilmesinde kullanılan bir diğer analiz yöntemidir. Bu analiz yöntemi daha çok gözlenen davranışların sınıflandırılmasını sağlamaktadır.

Fonksiyonel analiz bireylerin ego durumları malzemelerini hem içsel olarak hem de başkalarıyla ilişkilerinde harekete geçirmeleriyle ilgilidir. Fonksiyonel analize göre ego durumları “Eleştirel Ebeveyn”, “Koruyucu Ebeveyn”, “Yetişkin”, “Doğal Çocuk” ve “Uygulu Çocuk” olmak üzere beşe ayrılmaktadır (Williams ve Williams, 1980; Akkoyun, 2007). Ego durumlarının fonksiyonel analizi Şekil 2.2’de gösterilmektedir.

Şekil 2. 2. Fonksiyonel analiz ego durumları (Stewart ve Joines, 1999).

2.1.5.3.1. Koruyucu ebeveyn ego durumu. Koruyucu ebeveyn, toplumsal değerleri esas alan, bu değerlerin dışına çıkılması durumunda zarar görüleceğini düşünen bir ego durumudur. Koruyucu ebeveyn; kollayıcı, bağışlayıcı, özen gösterici, ilgili, destekleyici, şefkatli, izin verici, endişeli ve tedirgindir (Akbağ ve Deniz, 2003).

Koruyucu ebeveyn olarak davranıldığında, karşıdaki kişi kaç yaşında olursa olsun sağlığı ve çıkarları korunmaya çalışılır. “Terliğini giy”, “Yemeğini ye”, “Sen onlara aldırma” türündeki mesajlar koruyucu ebeveyn ego durumuna ait mesajlardır. Koruyucu ebeveyn ego durumunda fedakârlık ve başkaları için bir şeyler yapma isteği vardır (Dökmen, 1998).

2.1.5.3.2. Eleştirel ebeveyn ego durumu. Bu ego durumunu kullanan kişi genellikle karşı tarafın çocuk ego durumlarına seslenmektedir ve karşıdaki kişinin çocuk ego durumlarını yıldıran, baskılı ve bilgiç bir kişi olarak ortaya çıkabilir. Bu ego durumunu kullanan kimseler inatçı, güçlü, aşırı koruyucu, ilkeli, cezalandırıcı ve görev yükleyicidir (Akkoyun, 2007).

Eleştirel ebeveyn olarak davranıldığında kişi, toplum kurallarına, değerlerini korumaya, bunlara uymayanları eleştirmeye ve gerektiğinde cezalandırmaya yönelir. Birey eleştirel ebeveyn ego durumunu kullanarak, anne ve babasından ya da dışsal etkilerden daha önceden öğrenmiş olduğu toplumsal kültürü ve kuralları sürdürmeyi ve kendinden sonrakilere aktarmayı amaçlar. “Öyle oturulmaz”, “Bir daha yalan söylersen fena yaparım” türündeki mesajlar eleştirel ebeveyn ego durumuna aittir (Dökmen, 1998).

Bazen anne babalar çeşitli konularla ilgili olarak çocuklarıyla ilişkilerinde gerçekleri temel almak yerine bazı mantıksız düşünceleri temel olarak alabilmektedirler. Örneğin anne babalar "erkek çocuklar saçlarını uzatmamalıdır, kızlar sessiz ve yumuşak başlı olmalıdır" şeklinde yanlış düşünceleri temel alabilmektedirler (James ve Jongeward, 1993). Eleştirel ebeveyn, çocuklukta edinilen tüm bu birikimlerin içindeki bir bileşkesidir. Anne babaların yanı sıra, akrabalar, kardeşler, öğretmenler, arkadaşlardan edinilen birikimlerden oluşur. Bu kişilerin hepsi bizi koruyan, kontrol eden ve manipüle eden

kişilerdir. Eleştirel ebeveyn dış bir kaynaktır, diğer insanların görüş ve düşüncelerini bir teybe almış ses kaydı gibidir (Steiner, 2009).

2.1.5.3.3. Doğal çocuk ego durumu. James ve Jongeward (1984)'a göre; sağlıklı ve mutlu bir kişi her gün içindeki Doğal Çocuğun kendisini uygun biçimde açığa vurmasına izin verir. Çünkü doğal çocuk, dünyadaki ebeveyn figürlerine tepkide bulunmaktan uzakta durarak kendini spontan olarak ifade eder.

Williams ve Best (1982), yaptıkları ego durumları ile ilgili araştırmalarında doğal çocuk ego durumu baskın olan kişileri; taşkın, girişimci, kendini sınırlamada güçlük çeken, nazlarına düşkün, diğer insanları kendi hazları konusunda kullanan kişiler şeklinde tanımlamışlardır (akt. Aşılı, 2001). Doğal Çocuk ego durumu insanın fiziki gereksinimlerine odaklı ve doğaldır. Yani kişiliğin eğitilmemiş yanıdır. Doğal Çocuk ego durumunu kullanan kişi davranışlarına yön vermez, kuralları düşünmez, hareketli ve yaratıcıdır (Dökmen, 1998; Akbağ, 2000; Akkoyun, 2007).

2.1.5.3.4. Uygulu çocuk ego durumu. Uygulu çocuk ebeveynleri onu izliyormuş ya da dinliyormuş gibi tepkide bulunur. Çalışkandır, usludur ve asidir ya da ebeveyn figürlerinden herhangi birini referans alarak davranışlar gösterir (Akkoyun, 2007).

Uygulu çocuk ego durumu çocuk ego durumlarının ana-baba eğitiminden etkilenen yönüdür. Uygulu çocuk içinden geldiği gibi davranamaz, mantıklı veya mantıksız olsa da anne babasının onayladığı şeyleri yapma eğilimindedir. Uygulu çocuk, doğal çocuk gibi doğrudan "bunu yapmayacağım" diyemediği için işi geciktirmeyi yeğler, "Birazdan yaparım" der ama o sürenin bitiminde geciktirme devam eder. Uygulu çocuk anne babasını kopya ederek onlara boyun eğer. Anne babalarının isteklerine boyun eğmekle birlikte bunu pek de istekli olarak yapmazlar. Bu tür çocuklar sonuçta surat asarlar ve işler ters gittiğinde de başkalarını suçlayarak gücenmişliklerine daha çok sarılarak içe kapanabilirler (James ve Jongeward, 1993).

Doğal çocuk almış olduğu eğitimin miktarına göre iki başlık altında değerlendirilir. Kişiliğin az eğitilen, kanun ve kurallara karşı çıkan, otoriteye başkaldıran yanı 'Asi çocuk' olarak değerlendirilirken, kişiliğin çok eğitilen, kanun ve kurallara uyumlu olan, uysal yanı

'Altın çocuk' olarak değerlendirilir. Asi çocuk, kişilik eğitimi az olduğu için kendi istekleri doğrultusunda davranmaya meyilli olup, kuralların kendisini dizginlediği düşüncesindedir. Özgürlükçü yanı ön planda olup kendi kararlarını almakta, uygulamaktadır. Altın çocuk, eğitimler ve yönlendirmeler ile yetiştirildiği için kurallara uyan, otoriteye uygun davranan, içe dönük uysal bir kişiliktir (Akkoyun, 2011; Dökmen, 1998).

2.1.5.3.5. Yetişkin ego durumu. Yetişkin ego durumu, bireyin yaşamını sürdürebilmesinde, dış dünya ile başa çıkabilmek için gerekli bilgileri, süreçleri ve olasılıkları hesaplamaktadır. Kendine özgü terslikleri ve hoşnutsuzlukları deneyimle öğrenmektedir. Yetişkin ego durumunun bir başka görevi de ebeveyn ve çocuk ego durumlarının etkinliklerini düzene koymak ve aralarında nesnel bir arabuluculuk işlevini yürütmektir (Berne, 2001).

Temelde kişinin diğer iki ego durumunun ihtiyaçlarını karşılamaya yarar. Çocuk ego durumları, yaratıcılığını üst düzeye çıkarmak ve eğlenebilmek için uygun kararlar almak üzere bilgilere ihtiyaç duymaktadır. Ebeveyn ego durumlarında, bildirelerin doğruluğunu kanıtlamak üzere verilerden yararlanmak durumundadır. Yetişkin ego durumu olasılıkları hesaplayan bir bilgisayar gibi bir işlev görmekle beraber, bilgisayardan farklı olarak her zaman çalışmaya hazır haldedir. Dünyadaki bilgileri toplamak ve verileri işlemek üzere bağımsız olarak çalışır. Ancak kendi kendine harekete geçirmemektedir, diğer ego durumlarının uyarısıyla harekete geçer (Akkoyun, 2007).

2.1.5.4. Ego durumlarını tanılama. İnsan kişiliğini üç kısma ayrılmış gibi düşünmek, ya da bireyin her biri ayrı yöne çeken üç ayrı kişi olduğunu düşünmek ego durumlarını ve insan davranışlarını anlamak için önemlidir (Berne, 1986).

Kişinin hangi ego durumunda olduğunu anlamının çeşitli yolları vardır. Kişilerin ses tonları, vücut duruşları, jest ve mimikleri ve duygusal durumları gibi ipuçları hangi ego durumunda olduklarını anlamaya yardımcı olan araçlardır. Örneğin; ses tonu yumuşak ve şefkatli ise bu koruyucu ebeveyn ego durumunda olduğunun bir işaretidir. Ya da ses tonu sert ve eleştirel ise bu da eleştirel ebeveyn ego durumunda olduğunu gösterebilir. Net bir ses tonu çoğunlukla Yetişkinde olduğunuzun işaretidir. Duygusal ve neşeli ses tonu doğal

çocuğun işaretiyken, uygulu çocuğun sesi iyi bir çocuk gibidir, ondan ne bekleniyorsa onu söyler (Solomon, 2003).

Gözlenebilen ve ölçülebilen yapılar olarak ego durumlarını tanımlarken, dört çeşit tanılama yönteminden yararlanılır. Bunlar (Berne, 2001; Akkoyun, 2007; Stewart, 2007):

1. *Davranışsal tanılama*: Kişinin kelimeleri, ses tonu, jestleri, mimikleri, beden duruşu gözlemlenerek yapılmaktadır.

2. *Sosyal tanılama*: Kişinin diğer bireylerle olan etkileşimlerinin değerlendirilmesiyle yapılmaktadır. Bu tanılama ile kişinin karşısındaki bireye uyarıyı hangi ego durumunu kullanarak gönderdiği ve gönderdiği uyarıcının karşısındaki bireyin hangi ego durumuna ulaştığı ve bu uyarıcıya karşı bireyin verdiği tepki sonucunda ne olduğu belirlenmektedir.

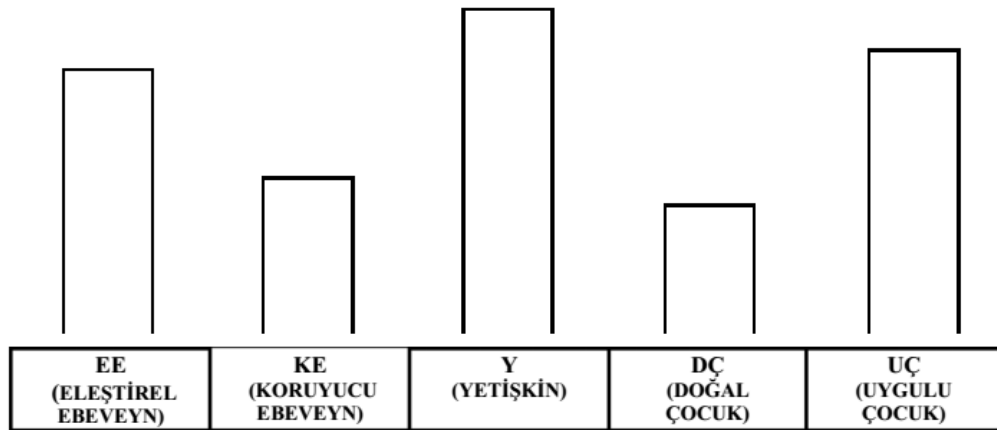
3. *Tarihsel tanılama*: Kişinin geçmiş yaşantısının incelenmesiyle elde edilen önemli bilgileri içermektedir. Örneğin; kişi şimdilerde yaşadığı duygularını, daha önce anne babasına karşı da yaşamışsa, bu onun çocuk ego durumlarında olduğunu gösterir. Eğer ebeveynlerinin davranış ve konuşmaları, kişinin şu andaki konuşma, ifade ve davranışları ile aynıysa, bu durum kişinin ebeveyn ego durumlarında olduğunu gösterir.

4. *Fenomonolojik tanımlama*: Kişinin kendi hayatını incelemesi sonucunda elde edilen bilgileri içermektedir. Berne, eğer birey o andaki yaşantısını tüm yoğunluğuyla tekrar yaşayacak olursa, fenomonolojik geçerliliğin sağlanabileceğini belirtmektedir. Çocuklukta yaşanan bir duygu da benzer bir yaşantıda tekrarlandığında, fenomonolojik olarak tanılanabilmektedir.

Her birey, “Ebeveyn, Yetişkin ve Çocuk” olmak üzere üç ego durumuna sahiptir. Bireyler sürekli olarak bir ego durumundan diğerine geçmekte ve içinde bulunduğu ana uygun olan ego durumunun davranışlarını ortaya koymaktadır (Corey, 2007). Yani bireyler belirli zaman içerisinde ebeveyn, yetişkin ya da çocuk ego durumları olmak üzere üç ego durumunda da bulunabilir. Bu geçişler, gözlemlenebilir ve belirli tanımlamalara neden olmaktadır (Berne, 2001).

2.1.5.5. Egogram ve sabitlik hipotezi. TA'da kişilik yapısını oluşturan ebeveyn, yetişkin, çocuk ego durumları birbirine değen üç daire ile ifade edilmekle birlikte, fonksiyon ve ego durumlarındaki enerjinin miktarı egogramla sembolize edilmektedir. Egogram fonksiyonel analizdeki ego durumlarında gözlenen enerji miktarlarını göstermektedir. Bir egogramda, ego durumlarındaki enerjinin dağılımı kolonlarla ifade edilmektedir (Akkoyun,2007;s.32). Egogram; yapmaya yatay bir çizgi çizilerek başlanır. Bu yatay çizgi boyunca beş ana ego durumu dikey (uzunluk) olarak gösterilir. Bunlar sırasıyla; Eleştirel Ebeveyn (EE), Koruyucu Ebeveyn (KE), Yetişkin (Y), Doğal Çocuk (DÇ), Uygulu Çocuk (UÇ) ego durumlarıdır (Stewart ve Joines, 1987).

Egogramda bir kişinin, göreceli olarak başkalarıyla ilişki kurarken sarf ettiği gözlenen enerjinin grafik olarak çizimidir. Burada bir kişi birisiyle olan ilişkisinde karşıdaki kişiyi nasıl algıladığından yola çıkarak gözlediği enerji dağılımını göreceli olarak belirtmektedir (Önen Yiğit, 1998). Egogram, yalnızca belli bir durumda hangi ego durumlarının harekete geçtiğini değil, bireyin tüm kişiliğinin portresini göstermektedir. Egogram ego durumları kavramları bakımından sabitlik hipotezi ile de ifade edilmektedir. Bu hipoteze göre; bir ego durumundaki enerjide artış olduğunda, enerjinin tümü sabit olduğundan psişik enerjideki yer değiştirme nedeniyle, diğer ego durumlarındaki enerjide bir azalma ortaya çıkar (Akkoyun, 2007). Şekil 2.3'te egogramın gösterilişine ilişkin bir grafik örneği bulunmaktadır.

Şekil 2. 3. Egogram örneği (Akkoyun, 2007).

Bu egogram örneğinde kişinin en fazla Y ego durumunda, buna yakın olarak da sırasıyla EE ve UÇ ego durumlarında, en az da KE ve DÇ ego durumlarında olduğu düşünülmektedir. Egogram da bir etkileşim sırasında bireyin beş ego durumunda yer alan enerji miktarı sütun grafiği ile gösterilir (bkz. Şekil 2.3). Kişinin en fazla enerjisinin olduğu ve fonksiyonlarını en uzun sütun göstermektedir. Bireyin kişiliğindeki muhtemel problem tiplerini, zaaflarını, güçlü yönlerini egogram yansıtır. Egogram, bireyin kişisel gelişimi için değişim ve gelişim sağlar. İnsanlar için ideal bir ego durumu yoktur. Ancak bir bireyin bir ego durumu çok yüksek, diğeri çok düşükse bu, kişinin güçlük yaşadığı söylenilebilir (Gültekin ve Voltan Acar, 2004).

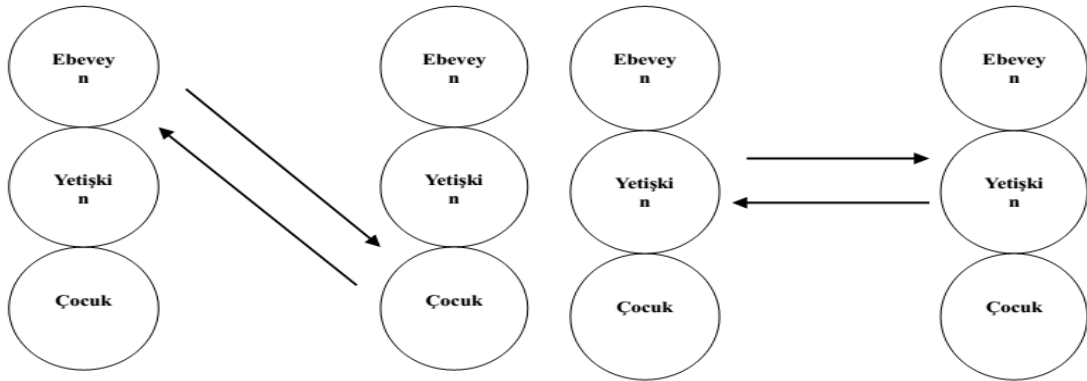
2.1.5.6. Transaksiyonlar. Toplumsal ilişkinin temel birimine transaksiyon davranış adı verilmektedir. Transaksiyon, bir kişiden gelen uyaran ve diğer kişinin ona yanıtından oluşur. Transaksiyonlar, diğer insanlarla nasıl etkileşime geçildiğini, hangi ego durumunun konuştuğunu ve karşı tarafın hangi ego durumuyla karşılık verdiğiyle ilgilidir.

İki veya daha fazla insan karşı karşıya geldiklerinde, içlerinden biri konuşur veya diğerlerinin varlığının farkında olduğunu belirten bir davranışta bulunur. TA, hangi ego durumunun karşılıklı davranışsal uyarıyı yaptığı ve hangisinin karşılıklı davranışsal tepkiyi ortaya koyduğu ile ilgilenmektedir. Psikolojik açıdan iki kişinin bir araya gelmesi durumunda altı farklı ego durumu varlığı söz konusudur. Dolayısıyla, uyarının ve yanıtın ebeveyn, çocuk ve yetişkin ego durumlarından hangisinden geldiğiyle ilgilenir. Bunlarla ilgili pek çok ipucu bulunmaktadır. İpuçları; kelimeler, ses tonu, beden hareketleri ve yüz ifadelerini içerir. Sözlü bir iletinin tümüyle anlaşılabilmesi için, ileticiyi alan kişinin, konuşulan sözcükler kadar, sözsüz anlatımları da dikkate alması gerekmektedir (Berne, 2001; James ve Jongeward, 1993; Solomon, 2003; Akkoyun, 2007; Harris, 2004).

Transaksiyonlar üç şekilde gözlemlenmektedir. Bunlar, tamamlayıcı, çapraz ve gizil transaksiyonlardır.

2.1.5.6.1. Tamamlayıcı transaksiyonlar. İletişimde bulunan iki kişiden birinin bir ego durumundan hareket ettiği ve uyarıcı gönderenin karşısındaki kişide hedeflediği ego durumundan tepki aldığı transaksiyonlardır. Böylece karşısındaki kimsenin de beklentisi

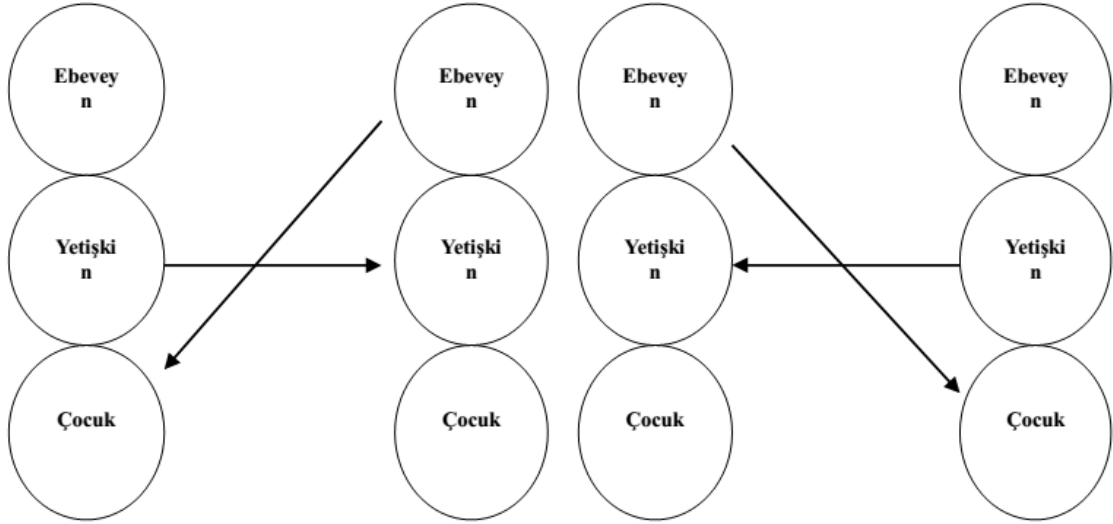
karşılanmakta ve iletişim sürebilmektedir. Örneğin; eşine “Kol düğmelerim nerde hayatım?” diye soran bir kocaya eşinin tamamlayıcı transaksion yanıtı şu şekildedir; “Çekmecenin sol üst gözünde” veya “Görmedim ama beraber arayabiliriz.” Tamamlayıcı transaksionlarda uyarıcı ve göndericinin tepkilerini gösteren oklar birbirlerine paralel olduklarından bu transaksionlara “paralel transaksion“ da denir. Şekil 2.4’te tamamlayıcı transaksionların nasıl olduğu gösterilmektedir (Akkoyun, 2007; Harris, 2004).

Şekil 2. 4. Tamamlayıcı transaksionlar (Stewart ve Jones, 1999)

2.1.5.6.2. Çapraz transaksionlar. İlişkilerde zorluk çıkaran transaksion türleri çapraz transaksionlardır. Bu transaksionlar, iletişimde bulunan kişilerden her birinin yalnızca bir ego durumundan hareket ettiği, ancak uyarıcıyı gönderenin karşısındaki kişide hedeflediği ego durumundan tepki alamadığı transaksionlardır.

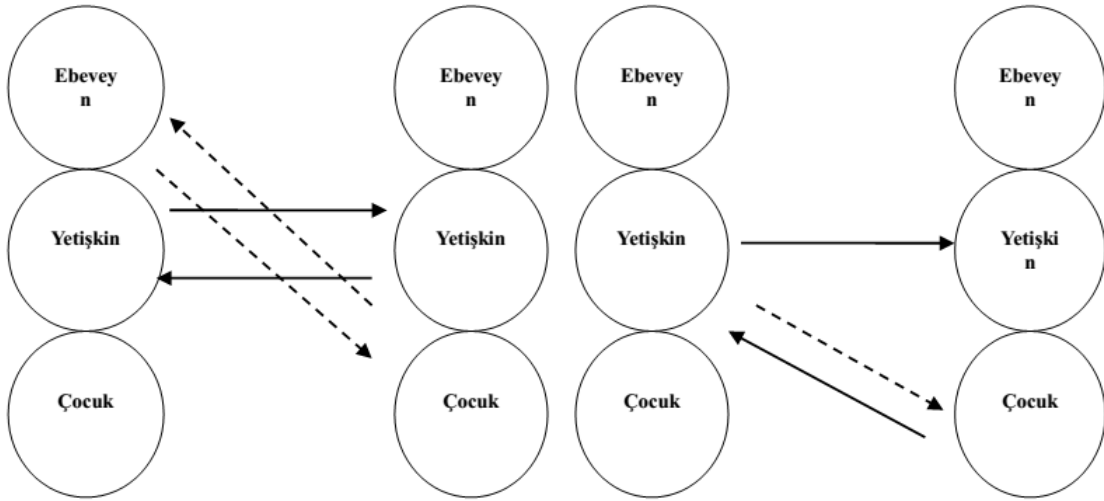
Karşısındaki kimsenin beklentisi karşılanmadığından, iletişimin sürmesi engellenebilmektedir. Örneğin; eşine „„Kol düğmelerim nerde hayatım?„„ diye soran bir kocaya eşinin çapraz transaksion yanıtı şu şekildedir;„„ Bıraktığın yerdedir. Uyarın yetişkin ancak yanıt ebeveyninden gelir. Burada eşin zor bir gün geçirmesi, üzgün olması yada gergin olması etken olmuş olabilir. Şekil 2.5’te çapraz etkileşimlerin (transaksionların) nasıl olduğu gösterilmektedir (Akkoyun, 2007; Harris, 2004).

Şekil 2. 5. Çapraz transaksionlar (Stewart ve Jones, 1999).

2.1.5.6.3. Gizil transaksionlar. Gizil transaksionlar en karmaşık transaksionlardır. Daima ikiden fazla ego durumunu kapsarlar.

İletişimde bulunan iki kişiden yalnızca birisinin ya da her ikisinin de iki ego durumu ile birden harekete geçtiği ve aynı anda psikolojik ve sosyal olmak üzere iki farklı mesajın birlikte yer aldığı, açıkça ifade edilenle, sözsüz olarak iletilen mesajların birbiri ile uyummadığı transaksionlardır. Görünüşte bütünleyici iletişime benzerler, fakat görülen iletinin gerisinde başka bir ego durumunun iletisini taşıyan gizli bir anlam bulunmaktadır. Gizil transaksionlarda sosyal ve psikolojik düzeyde iki mesaj iletilmektedir. Açıkça ifade edilen mesaj sosyal mesajdır, sözsüz olarak iletilen mesaj ise psikolojiktir. Sosyal mesajlar düz çizgi ile, psikolojik mesajlar ise kesik çizgi ile gösterilmektedir. Şekil 2.6'da gizil transaksionların nasıl olduğu gösterilmektedir (Akkoyun, 2007; Harris, 2004; James ve Jogeward, 1993).

Şekil 2. 6. Gizil transaksionlar (Stewart ve Jones, 1999).

Transaksionların kişilerarası iletişimin sürdürülmesi açısından önemli olduğu söylenebilmektedir. Bu durumda evlilik gibi önemli bir kişilerarası ilişkinin uyumlu olması için eşlerin kullandığı transaksionların önemi büyüktür.

2.1.5.7. Transaksionel analiz ve evlilik. Araştırmanın değişkenlerinden biri olan ego durumlarının yer aldığı TA'nın araştırmanın diğer değişkeni olan evlilik uyumuyla ilişkisini anlamak için bu bölümde TA ve Berne'nin evliliğe bakış açısı incelenmiştir.

2.1.5.7.1. Ego durumları ve evlilik. Berne (1961) evlilikteki temel esasın iki çocuk arasındaki gizli yapılan "senaryo sözleşmesi" olduğunu söylemektedir. Bireyler tüm adaylar arasından eş seçerken ilk kriter uygun transaksionları kimin verip kimin vermediğidir. Daha sonra hangi adayın uygun olduğunu ortaya çıkarmak için adaylar transaksionel oyunlar oynayarak test edeceklerdir.

Son olarak seçimde adaylar arasında geçmekte olan senaryoya uygun oyunlar üzerinde durmaktadır. Böylece eşler kendi senaryolarını tamamlayıcı bir partner bulduklarında bilinçdışı şekilde seçim yapacaklardır.

Bilinçdışı bir seçim yapıp evlenen genç çiftler birbirine çoğunlukla âşıktır ve eşyle farklılıklarını düşünmezler. İdeal olan, eşlerin farklılıklarının evlenmeden önce bilinmesidir. Fakat bu nadiren olur. Eşler genellikle bu farklılıklarını sonradan fark ederler. Farklılıklar üzerine daha sonradan çalışmak ve uzlaşmak zordur, fakat diğer alternatif olan

boşanmak da zordur. Evliliklerini kurtarmak isteyen bir çiftin yetişkin ego durumlarını özgür bırakmak için ortak çaba sarf etmesi gerekmektedir. Çiftin çocuk ego durumları ve ebeveyn ego durumlarının problem yaratıcı içerikleri, geçmişten gelen bu bilgilerinin şu anki ilişkilerde nasıl baskın bir şekilde rol oynadığı ve ilişkiyi nasıl bozduğu incelenmelidir.

Benzerlikler ve farklılıkları belirlemenin ve bunu incelemenin en önemli yollarından biri evlilik düşünen çiftlerin egogramını çıkararak bu çiftlere evlilik öncesi TA'nın uygulanmasıdır. Dolayısıyla çiftler egogramlarını düşünerek doğru evliliği inşa edebilirler. Egogramla her bir eşin çocuk, ebeveyn ve yetişkin ego durumundan hangisini üstleneceği görülebilir. Bu şekilde çift gelecekte olabilecek ilişkisi hakkında objektif verilere sahip olur ve tahminde bulunabilir (Harris, 2004).

2.1.5.7.2. Evliliğin transaksyonel analiz kuramında sınıflandırılması. Berne (1986) evliliği alfabenin harflerine göre sınıflandırmaktadır. Bu sınıflandırmada AHIOSVXY harfleri kullanılmaktadır. Buna göre:

Bir "A" evliliği, bir kısa menzilli tüfek ya da onun gibi birşey olarak başlar. Eşler birbirinden uzaktır ama çok geçmeden tek bir ortak bağ bulurlar. Bu bağ yeni bir bebek olabilir. Bu A'nın ortasındaki yatay çizgiyle simgelenir. Zaman geçtikçe birbirine yaklaşırlar ve sonunda bir araya gelirler ve ondan sonra birbirleriyle ilgilenmeye başlarlar. Buda A'nın tepesiyle simgelenir.

Bir "H" evliliği A ile aynı biçimde başlar ama eşler hiçbir zaman birbirine yaklaşamaz ve evlilik tek bir bağla bir arada tutulur.

Bir "I" evliliği eşlerin tek bir birim halinde kaynaştığı bir biçimde başlar ve biter.

Bir "O" evliliği bir daire içinde hiçbir yere ulaşmadan, ölüm ya da ayrılıkla sonlanana dek, aynı şeyleri yineleyerek döner.

Bir "S" evliliği mutluluk arayışıyla döner, dolaşır ve başladığı yerin hafifçe üzerinde ve sağında sonlanır. Hiçbir zaman buradan öteye gidemez. Her iki tarafında düş kırıklığı ve şaşkınlık içinde bırakarak, psikoterapi için uygun adaylar haline getirir.

Bir “V” evliliği birbirine yakın bir çiftle başlar ama onlar hemen birbirinden uzaklaşırlar. Bu durum belki balayı bittikten sonra ya da ilk geceden hemen sonra başlar.

Bir “X” evliliği bir A gibi başlar tek bir noktada tek bir mutluluk dönemi vardır. Onlar bunun yeniden oluşması için tekrar beklerler ama hiçbir zaman tekrar olmaz. Yeniden birleşmemek üzere tekrar uzaklaşırlar birbirlerinden.

Bir “Y” evliliği iyi başlar ama güçlükler arttıkça her biri kendi özel ilgilerini bulur ve kendi yoluna giderler.

Bunlardan başka birçok evlilik sınıflaması ve tanımlaması da yapılabilir. Evlilik değişkenini incelerken bu tanımlamalara ve sınıflamalara yer verilmiştir.

2.2. İLGİLİ ARAŞTIRMALAR

2.2.1. Yurt İçi Araştırmalar

Türkiye’de sosyal duygusal uyum, evlilik doyumu ve ego durumları ile ilgili olarak yapılan araştırmalar incelendiğinde, alan çalışmalarının 1980’li yılların sonlarına doğru yoğunluk kazandığı görülmüştür.

2.2.1.1. Sosyal duygusal uyum ile ilgili yurt içinde yapılan bazı araştırmalar.

Gülay ve Önder (2011), Denizli merkezinde ilköğretim okullarının anasınıflarında eğitime devam eden 143 çocuk ve anneleri üzerinde “Anne-Babalık Stilleri ve Boyutları Ölçeği (Anne formu)” ile Marmara “Sosyal Duygusal Uyum Ölçeği” kullanarak, 60-72 aylık çocukların sosyal-duygusal uyum düzeylerine anne tutumunun etkisini incelemiştir. Araştırmada elde edilen bulgulara göre, annelerin tutumlarının çocukların sosyal-duygusal uyum düzeylerini etkilediği sonucuna ulaşılmıştır. Bu araştırmada yetkeci olmayan tutum gösteren annelerin, çocuklarının sosyal duygusal uyum düzeyleri, yetkeci tutum gösteren annelerin, çocuklarının sosyal duygusal uyum düzeylerine göre yüksek olduğu belirlenmiştir. Otoriter ve izin verici tutum sergileyen annelerin çocuklarının sosyal-duygusal uyum düzeylerinin, otoriter ve izin verici olmayan annelerin çocuklarına göre düşük olduğu tespit edilmiştir.

Yılmaz (2011) yapmış olduğu çalışma için, Adana il merkezinde, Milli Eğitim Bakanlığı’na bağlı bağımsız anaokullarında eğitim alan 60-72 ay aralığındaki çocukların ailelerine eğitim verilmiştir. Eğitimin içeriğini, çocuk gelişimi (duygusal, sosyal ve motor

beceri gelişimleri), çocukların davranış gelişimleri, ebeveynlerin çocuğuna yönelik tutum ve davranışları, ebeveyn-çocuk iletişimi konuları oluşturmuştur. Verilen eğitimin ailelerin tutum ve davranışları üzerindeki etkilerini tespit edebilmek amacıyla 2008-2009 eğitim öğretim yılında eğitim gören 60-72 aylık çocukların ebeveynlerine kontrol gruplu deneysel desen yöntemi ile ön test, son test ve kalıcılık testi uygulanmıştır. Eğitim ihtiyaçları belirlenen ailelere sonraki 12 hafta boyunca, haftada bir gün olmak üzere 1-2 saat süreyle eğitim verilmiştir. Eğitim sonrasında yapılan anket çalışmaları ile istatistiksel olarak ailelerin belirlenen konularda gelişim gösterdikleri tespit edilmiştir.

Ünsal (2010), İstanbul il merkezindeki 8 okul öncesi eğitim veren kurumda yapmış olduğu çalışmada, bu kurumlarda eğitim gören beş-altı yaş arası çocukların davranış sorunları ile sosyal duygusal uyumları arasındaki ilişkiyi açıklamayı amaçlamıştır. Bu amaç doğrultusunda çalışmaya 432 çocuğa ve annelerine “Okul Öncesi Davranış Sorunları Tarama Ölçeği (OÖDSTÖ)”, “60-72 Aylık Çocuklar İçin Marmara Sosyal-Duygusal Uyum Ölçeği (MASDU)” ölçeklerini uygulamıştır. Bu iki ölçekten çocukların aldıkları puanların toplamı istatistiksel olarak değerlendirilmiştir. Çocukların davranış sorunları ile sosyal duygusal uyumları arasında negatif yönlü bir ilişki saptanmıştır. Davranış sorunları olan çocukların sosyal duygusal düzeylerinin düşük olduğu, sosyal duygusal uyumu yüksek çocukların ise düşük oranda davranış sorunları gösterdikleri tespit edilmiştir.

Obalar (2009), İlköğretim birinci sınıfta eğitim gören öğrencilerin sosyal duygusal uyum, zekâ düzeyleri ve ilk okuma -yazma arasındaki ilişkileri inceleyen çalışma, 304 öğrenciye uygulanmıştır. Çalışmada birinci sınıf öğrencilerinin, okuma yazma becerisi ölçeklerinden almış oldukları puanlar erkek öğrenciler aleyhine, kız öğrencilerin lehine anlamlı bir farklılık göstermekle birlikte öğrencilerin ebeveynlerinin eğitim seviyesinin artmasıyla birlikte okuma yazma becerisi ölçeklerinden aldıkları puanların da artma gösterdiği sonucuna ulaşılmıştır. Ayrıca öğrencilerin zekâ düzeyleri ve okuma yazma becerileri ile sosyal-duygusal uyumları arasında pozitif yönde anlamlı bir ilişki tespit edilmiştir.

2.2.1.2. Evlilik doyumu ile ilgili yurt içinde yapılan bazı araştırmalar. Tezer'in (1986) yaptığı araştırma ve bu araştırma sırasında geliştirmiş olduğu 'Evlilik Yaşam Ölçeği' nin yapılan araştırmalara önderlik etmiş olduğu söylenebilir. Araştırmada, evlilik doyumu yüksek eşlerin, çağdaş ve eşitlikçi bir evlilik içerisinde oldukları tespit edilmiştir.

Hatipoğlu (1993) yapmış olduğu çalışmada, kadın ve erkek eşlerin evlilik doyumunda demografik değişkenlerin ve evlilik çatışmasının yaygınlığı ve sıklığının rolünü incelemiştir. Bu araştırmada da "Evlilik Yaşam Ölçeği" kullanılmıştır. Erkeklerin evlilik doyumunu demografik verilerden daha çok evlilik çatışmasının yaygınlığı değişkeni etkilemiştir. Buna karşın, kadınların evlilik doyumunu ise eğitim düzeyi ve evlilik çatışmasının yaygınlığı değişkenleri etkilediği tespit edilmiştir.

Sevim ve Aydemir (1996), evlilik ilişkilerini geliştirmek amacıyla hazırlanan bir programın, programa katılan eşlerin çatışma düzeyleri, evlilik doyumu ve ego durumları üzerindeki etkisini inceleyen deneysel bir araştırma yapmıştır. Araştırma sonuçları, çiftlerin evlilik ilişkilerini geliştirme programına katılmaları, evlilik doyumları ve ego durumları üzerinde anlamlı bir farklılık oluşturmamıştır. Bu programın sadece deney grubundaki bireylerin yetişkin ego durumunda olumlu yönde değişiklik oluşturduğu tespit edilmiştir.

Gökmen (2001) tarafından Evlilik Yaşam Ölçeğinin kullanıldığı bir araştırmada, evli çiftlerin evlilik doyum düzeyleri ile birbirine karşı gösterdikleri kontrolcü ve bağımlılık tutumlarının ilişkisi incelenmiştir. Yapılan bu çalışma sonucunda elde edilen bulgulara göre, kadınların bağımlı tutumları erkeklerinkine göre daha yüksektir. Kadınların bu algılarının evlilik doyum düzeyleri üzerinde herhangi bir etki göstermediği tespit edilmiştir. Erkeklerin, kontrolcü algısı yüksek kadınlarla olan evliliklerinde evlilik doyumlarının yüksek olduğu, bağımlılık algısı yüksek kadınlarla olan evliliklerinde ise evlilik doyum düzeylerinin düşük olduğu saptanmıştır. Erkeklerin, eşlerine yönelik kontrolçülük ve bağımlılık algılarının evlilik doyum düzeyleri üzerinde herhangi bir etkisinin olmadığı görülmüştür. Buna karşın eşe ilişkin kontrolçülük algısının düşük,

bağımlılık algısının yüksek olduğu evliliklerde evlilik doyumu düzeyinin en düşük seviyede olduğu tespit edilmiştir.

Acar (1998) “Evlilik Yaşam Ölçeği” kullanarak yapmış olduğu araştırmada, demografik özelliklerin, kişisel sorunların, evliliğe ilişkin durumların ve evlilik yaşamı ile ilgili sorunların evlilik doyumuna olan etkilerini incelemiştir. Araştırmada elde edilen bulgulara göre, demografik özelliklerin ve evliliğe ilişkin özelliklerin evlilik doyumunu etkilemediği tespit edilmiştir. Ancak, deney grubunun duygu ve düşüncelerin paylaşımı, sorumlulukların paylaşımı, saygınlık ve sevgi görme, sosyal yaşam faaliyetlerine katılım, cinsel uyum, güven, rol ve otorite paylaşımının olması, evliliğe dış müdahalelerin olmaması, sözlü veya fiziki şiddete maruz kalınmaması gibi evlilik yaşamı ile ilgili değişkenlerin evlilik doyumunu olumlu yönde etkilediği görülmüştür.

Yaşın-Dökmen ve Tokgöz (2002)’ün yapmış oldukları araştırmaya göre, evlilik değişkeninin temel etkisi ile evlilik doyumu ve eşle algılanan benzerlik algısı anlamlı bulunmuştur. Eğitim düzeyi yükseldikçe evlilik doyumu ve eşle algılanan benzerlik algısının yükseldiği tespit edilmiştir. Ancak cinsiyet ve eğitim düzeyinin ortak değişken olarak ele alındığı analizde, evlilik doyumu ve eşle algılanan benzerlik arasında anlamlı bir ilişki bulunamamıştır. Evlilik doyumu açısından cinsiyet, eğitim, eşle algılanan benzerlik, kadınsılık veya erkeksilik puanları, yaş, evlilik süresi, çocuk sayısı değişkenleri ile çoklu regresyon analizi yapılmıştır. Bu analiz sonuçlarına göre, değişkenler evlilik doyumunu %39 oranında etkilemiştir. Aynı değişkenler eşle algılanan benzerlik için uygulandığında, değişkenlerin eşle algılanan benzerliği %37 oranında etkilediği görülmüştür. Değişkenlerin evlilik doyumuna olan etkisi anlamlı, eşle algılanan benzerliğe olan etkisi ise anlamsız bulunmuştur. Dolayısıyla, evlilik doyumu ile eşle algılanan benzerlik birbirlerinin anlamlı birer yordayıcısıdır.

Hamamcı (2005) yapmış olduğu çalışmada, evlilik ilişkileri ile evli çiftlerin işlevsel olmayan ilişki inançları arasındaki ilişkiyi incelemiştir. Bu araştırmada, “Bilişsel Çarpıtmalar Ölçeği”, “Evlilik Uyum Ölçeği” ve “Evlilik Yaşam Ölçeği” kullanılmıştır. Araştırma sonucunda elde edilen bulgular, işlevsel olmayan inançlara daha az sahip olan

çiftlerin evlilik doyumlarının yüksek, işlevsel olmayan inançlara daha fazla sahip olan çiftlerin evlilik doyumlarının ise düşük olduğunu göstermiştir. İşlevsel olmayan ilişki inançları ile yakınlıktan kaçınma algısının arasındaki ilişkiye yönelik yapılan incelemede, erkeklerin işlevsel olmayan ilişki inançlarına orta düzeyde negatif yönde etki ettiği tespit edilmiştir. Yakınlıktan kaçınma algısının erkeklerde evlilik doyumuna etkisi yok denecek kadar az, negatif yönlüdür. Kadınların evlilik doyumunu ile zihin okuma inançları arasında pozitif yönde bir ilişkili vardır. Yaş ve cinsiyet gibi demografik değişkenlerin işlevsel olmayan ilişki inançlarına etkisi anlamlı bir farklılık ortaya koymamıştır. Evli bireylerin eğitim seviyeleri bakımından İşlevsel olmayan ilişki inançlarında farklılıklar gözlenmiştir.

2.2.1.3. Ego durumları ile ilgili yurt içinde yapılan bazı araştırmalar.

Ülkemizde yapılan araştırmalar incelendiğinde, ego durumlarıyla ilişkili değişkenleri açıklamaya yönelik çok fazla araştırma olmadığı görülmektedir. Özellikle evli çiftlerle ilgili değişkenleri açıklamak için ego durumları değişkeninin çok az kullanıldığı görülmektedir.

Arı (1989), Selçuk Üniversitesi'nde 397 öğrenci üzerinde yaptığı araştırmasında baskın ego durumları ve bazı kişisel özelliklerinin öğrencilerin ego durumlarına, atılganlıklarına ve uyum düzeylerine etkisini araştırmıştır. Araştırma sonuçlarına göre kızların ve erkeklerin eleştirel ebeveyn ve doğal çocuk ego durumu puan ortalamaları arasında anlamlı bir fark bulunmazken; kızların koruyucu ebeveyn ve uygulu çocuk ego durumu puan ortalamalarının erkeklerinkinden anlamlı düzeyde yüksek olduğu tespit edilmiştir. Erkeklerin ise yetişkin ego durumu puan ortalamaları kızlardan yüksektir. Baskın uygulu çocuk ego durumu özelliği gösteren öğrencilerin en az atılgan grup, baskın yetişkin ego durumu özelliği gösterenlerin ise en atılgan grubu oluşturduğu görülmüştür. Baskın ego durumu öğrencilerin uyumunu da etkilemektedir. Baskın doğal çocuk ego durumuna sahip olanlar grubun en uyumsuzu iken, baskın yetişkin ego durumuna sahip öğrencilerin en uyumlu grup olduğu bulunmuştur. Arı, araştırmada kullandığı “Ben Durumları Ölçeği”ni de araştırması sırasında geliştirmiştir.

Alisinanoğlu (1995) araştırmasında, üniversite öğrencilerinin ego durumları ile algıladıkları ana-baba tutumlarını etkileyen bazı değişkenleri incelemiştir. Araştırma sonucunda, algılanan demokratik anne tutumuyla yetişkin ego durumu arasında pozitif, demokratik anne tutumuyla uygulu çocuk ego durumu arasında negatif yönde önemli bir ilişki olduğu tespit edilirken; ilgisiz anne tutumuyla eleştirel ebeveyn ve uygulu çocuk arasında pozitif yönde bir ilişki olduğu tespit edilmiştir. Ayrıca, ilgisiz anne tutumuyla koruyucu ebeveyn ego durumu arasında negatif yönde anlamlı bir ilişki belirlenmiştir.

Aydemir (1996) eşlerin çatışma düzeyleri, evlilik doyumu ve ego durumları üzerine etkisini incelemek amacıyla yapmış olduğu araştırmasında, evlilik ilişkisini geliştirmek amacıyla hazırlanan bir eğitim programının, eğitime başvuran çiftlerin evlilik doyumu ve ego durumları üzerine bir etkisinin olmadığını, eğitim öncesi ve eğitim sonrasında anlamlı bir farklılık olmadığını saptamıştır. Ancak eğitim sonrası deney grubundaki bireylerin yetişkin ego durumlarında olumlu yönde değişiklik olduğunu tespit etmiştir.

Akbağ (2000) araştırmasında, üniversite öğrencilerinin stresle başa çıkma tarzları ile sahip oldukları olumsuz otomatik düşünce düzeyleri ve ego durumları arasındaki ilişkiyi sınamaktadır. Araştırma sonucunda, yetişkin ego durumunda erkeklerin lehine, sınıf düzeyi açısından ise uygulu çocuk ego durumu puanlarında birinci sınıfların lehine anlamlı bir farklılaşma tespit edilmiştir. Cinsiyet açısından, erkeklerin yetişkin ego durumu puan ortalamalarının kızlardan anlamlı düzeyde yüksek olduğu bulunmuştur. Ana – baba tutumları açısından, demokratik–eşitlikçi aile ortamında yetişen bireylerin yetişkin, koruyucu ebeveyn ve doğal çocuk ego durumu puanlarının yüksek, eleştirel ebeveyn ve uygulu çocuk ego durumu puanlarının ise düşük olduğu tespit edilmiştir. Yetişkin ego durumu gösteren bireylerin stresle başa çıkmada en yüksek oranda özgüvenli yaklaşım gösterdikleri, uygulu çocuk ego durumu özelliği gösteren bireylerin ise en düşük oranda özgüvenli yaklaşım gösterdikleri tespit edilmiştir. Yetişkin ego durumu özelliği gösteren bireylerin iyimser yaklaşımı en çok sergileyenler olduğu, onları sırasıyla koruyucu ebeveyn ego durumu gösteren bireyler, eleştirel ebeveyn ego durumu gösteren bireyler ve uygulu çocuk ego durumu gösteren bireyler izlemiştir. Çaresiz ve boyun eğici yaklaşım en

çok uygulu çocuk, en az yetişkin ego durumu özelliği gösteren öğrenciler tarafından tercih edilmiştir. Ayrıca, öğrencilerin olumsuz otomatik düşünce düzeyleri incelendiğinde, en yüksek olumsuz otomatik düşünce düzeyi olan öğrenciler uygulu çocuk, en düşük olanlar ise yetişkin ego durumu özelliği göstermektedir.

Tüfekçi (2008), araştırmasında üniversiteye devam eden genç yetişkinlerin aşka ilişkin tutumları ve kişilik özellikleri arasındaki ilişkiyi TA ego durumları açısından değerlendirerek araştırmıştır. Araştırma sonuçlarına göre, katılımcıların aşka ait tutumları ile ego durumları arasında anlamlı bir ilişki tespit edilmiştir. Ego durumlarında, erkeklerin aşk tutumları ile kızların aşk tutumları arasında anlamlı farklılıklar görülmüştür. Araştırma sonuçlarına göre kızlar, tutkulu aşka daha fazla eğilim gösterirken; erkekler, oyun gibi aşk ve özgeci aşka kızlardan daha fazla eğilim göstermiştir. Erkekler ve kızlar, arkadaşça, mantıklı ve sahiplenici aşk tutumlarında farklılık göstermemiştir. Ego durumları açısından ise; erkeklerin, eleştirel ebeveyn ve yetişkin ego durumları kızlardan; kızların da koruyucu ebeveyn ve uygulu çocuk ego durumları erkeklerden anlamlı düzeyde daha yüksek çıkmıştır. Doğal çocuk ego durumunda kız ve erkekler arasında anlamlı bir farklılık elde edilememiştir. Aşk tutumları ve ego durumları arasındaki ilişkiye yönelik incelemelerde; koruyucu ebeveyn ego durumu ile tutkulu aşk arasında pozitif yönde ilişki bulunmuştur. Eleştirel ebeveyn ego durumu ile arkadaşça aşk arasında pozitif yönde, doğal çocuk ile arkadaşça aşk arasında negatif yönde bir ilişki bulunmuştur. Uygulu çocuk ego durumu ile mantıklı aşk arasında pozitif yönde bir ilişki, doğal çocuk ego durumu ile mantıklı aşk arasında negatif yönde bir ilişki tespit edilmiştir. Eleştirel ebeveyn ego durumu ve yetişkin ego durumları ile sahiplenici aşk arasında negatif yönde bir ilişki, uygulu çocuk ego durumu ile sahiplenici aşk arasında pozitif yönde bir ilişki bulunmuştur. Eleştirel ebeveyn ego durumu ile özgeci aşk arasında negatif yönde bir ilişki, koruyucu ebeveyn ego durumu ve uygulu çocuk ego durumu ile özgeci aşk arasında pozitif yönde bir ilişki tespit edilmiştir.

2.2.2. Yurt Dışı Araştırmalar

2.2.2.1. Sosyal duygusal uyum ile ilgili yurt dışında yapılan bazı araştırmalar.

McFarlane vd. (2010), psikososyal anlamda risk taşıyan ailelerin çocuklarının okula sosyal duygusal uyumlarını incelemişlerdir. İncelemeye alınan ve yeni doğan çocuklarını yetiştirmede hata yapabilme ihtimali olan ve risk grubunda değerlendirilen 318 aile çalışma grubuna alınmıştır. Bu ailelerinde doğan ve bir yaşına gelen çocuğun evde yapılan değerlendirmelerinde erken ebeveynlik kaliteleri tespit edilmeye çalışılmıştır. Çocukların okula sosyal duygusal uyumları ise birinci sınıfa başladıklarında öğretmenleri ile görüşülerek değerlendirilmiştir. Araştırma sonucunda elde edilen bulgulara göre çocukların okula olan uyumları ile erken ebeveynlik durumları aileler arasında farklılıklar göstermiş, psikososyal alanda risk taşıyan ailelerin çocuklarının sosyal duygusal uyumları ile erken ebeveynlik davranışları arasında güçlü bir ilişki olduğu tespit edilmiştir.

Seefeldt (1981) yaptığı çalışmada, bireysel eğitim temelli Montessori yaklaşımı ile okul öncesi eğitimi almış ve almamış birinci sınıf öğrencilerinin sosyal ve duygusal uyumlarını araştırmıştır. Çalışmaya, 3, 4 ve 5 yaşlarında Montessori yaklaşımı ile okul öncesi eğitimi almış ve almamış toplam 56 öğrenci dâhil edilmiştir. Bütün öğrenciler sosyal ve duygusal davranışları, benlik kavramları ve başarı düzeyleri değişkenleri açısından değerlendirilmiştir. Bu değerlendirme sonucunda birinci sınıf öğrencilerinin Montessori yaklaşımı ile okul öncesi eğitimi almaları ve almamaları sosyal ve duygusal uyumlarında herhangi bir fark oluşturmamıştır.

Colwell ve Hearth (2005), çocukların sosyal ve duygusal uyumlarına annelerinin duygusal yapısının etkilerini incelemişlerdir. Okul öncesi eğitim alan 33 çocuk ve anneleri çalışmanın örneklem grubunu oluşturmuştur. Çalışmada veri toplama yöntemi olarak temel gözlem, mülakat, öğretmen değerlendirmeleri, hikâye oluşturma teknikleri kullanılmıştır. Çalışmanın sonucunda elde edilen veriler göstermiştir ki, çocukların sosyal ve duygusal uyumlarına annelerinin duygusal yapısı ve anne-çocuk arasındaki ilişkinin niteliği doğrusal yönde etki etmektedir. Anne ve çocuk arasındaki ilişkinin olumlu olması çocuğun sosyal

ve duygusal uyumunu olumlu etkilerken, tersi durumunda ise olumsuz etkilediği tespit edilmiştir.

Baldwin ve Watson yaptıkları araştırmada, sosyal uyum açısından ailenin çocuk üzerindeki ilk etkilerinin son derece önemli olduğunu bulmuşlardır. Hoşgörülü ve demokratik evlerde büyüyen çocukların arkadaşları ile ilişkilerinde daha etkin, daha girişken, yaratıcı fikirler öne sürebilen çocuklar olduğu; buna karşılık sert bir denetim altında tutulan ya da eğitim yöntemleri açısından değişken yapıda ailelerde büyüyen çocukların saldırganlık ile karı çıkma açısından risk altında olduklarını ve iç dünyalarını açıklamakta güçlük çektiklerini görmüşlerdir.

2.2.2.2. Evlilik doyumu ile ilgili yurt dışında yapılan bazı araştırmalar.

Fishman ve Meyers (2000) araştırmalarında, evlilik doyumu ve çocukların psikolojik uyumu arasındaki ilişkiyi araştırmışlardır. Araştırmada ebeveynlerin evlilik doyumu, depresyon düzeyleri ve çocuk bakımındaki tutumları değerlendirilmiştir. Araştırma sonuçlarına göre ebeveynlerin depresyon düzeyleri ile çocukların psikolojik uyumları arasında anlamlı bir ilişki olduğu, yüksek düzeyde depresyon görülen ebeveynlerin çocuklarında duygusal ve davranışsal problemler görüldüğü, evlilik doyumunun azalması durumunda çocuğun psikolojik durumunun sıkıntılı olduğu ve medeni durumundan memnuniyetsiz olan annelerin, çocuklarının psikolojik durumlarının daha sıkıntılı olduğu görülmüştür.

Nagaraaja, Rajamma ve Reddy (2012) çalışmalarında, anne ve babalarının evlilik doyumunun, evlilik süresinin ve aile tipinin (çekirdek, geniş aile gibi) çocuklarının ruh sağlığı üzerine etkilerini incelemiştir. Araştırma sonucunda elde edilen bulgulara göre, ebeveynlerin evlilik doyum düzeyi, aile tipi ile çocuk ruh sağlığını arasında pozitif yönde anlamlı bir ilişki vardır. Eşlerin evlilik doyum düzeylerinin yüksek olduğu ve çekirdek ailelere ait çocukların ruh sağlığının daha dengeli olduğu, eşlerin evlilik doyum düzeylerinin düşük olduğu çekirdek ailelere ait çocuklarda ise ruhsal değişkenlikler ve problemler olduğu saptanmıştır.

Heidari, Adli, Zarei ve Samavi (2011) araştırmalarında, lise öğrencilerinin eğitimdeki gelişimlerinde, ebeveynlerinin evlilik doyumu ve duygusal olgunluklarının rolünü araştırmayı amaçlanmışlardır. Araştırma sonuçlarına göre, ebeveynlerin duygusal olgunlukları ve çocukların eğitimde gelişimleri arasında anlamlı bir ilişki olduğu görölmüştür. Ebeveynlerin evlilik doyumu ve çocuklarının eğitimde gelişimleri arasında da anlamlı bir ilişki gözlenmiştir.

Mirfallahi, Akbari, Karjoun, Mavi ve Gilavaee (2012) araştırmalarında, evlilik doyumu ile çiftlerin kişilik özellikleri arasındaki ilişkiyi incelenmişlerdir. Araştırma sonuçlarına göre çiftlerin kişilik özelliklerinden nevrotik olmak ve evlilik doyumu arasında negatif bir ilişki olduğu, çiftlerin kişilik özelliklerinden dışsalcılık, sevimlilik ve duygusal zekâ ile evlilik doyumu arasında pozitif bir ilişki olduğu görölmüştür.

2.2.2.3. Ego durumları ile ilgili yurt dışında yapılan bazı araştırmalar. Hiland (1972) araştırmasında ego durumları ile evlilik uyumu arasındaki ilişkiyi incelemeyi amaçlamıştır. Bu amaçla seksen bir birlikte yaşayan çiftte önce evlilik uyum ölçeği uygulamış ve en puan alan yüksek otuz çiftin ve en düşük puan alan otuz çiftin ego durumlarını değerlendirerek evlilik uyumu ile ego durumları arasındaki ilişkiyi incelemiştir. Araştırma sonuçlarında, çiftlerde yetişkin ego durumunun yüksek olmasının evlilik uyumunu ve olumlu etkilediği görölmüştür.

Danesh (2010) araştırmasında TA yöntemini kullanarak, evliliklerinde uyumsuzluk yaşayan çiftlerin evlilik uyumunu arttırmayı amaçlamıştır. Bunun için 54 çiftin içinden tesadüfi olarak 16 evli çift seçerek TA yöntemi kullanılan ve 10 hafta süren bir grup çalışması gerçekteşirmiştir. Kontrol grubu ve çalışma grubuna ön test ve son testler yapılarak sonuçlar değerlendirildiğinde, TA yöntemi kullanılarak yapılan grup çalışmasının evli çiftlerin evlilik uyumunu arttırdığı görölmüştür. Bu araştırma sonucunda TA'nın evlilik anlaşmazlıklarını gidermek ve uyumsuz çiftler arasındaki uyumu arttırmak için kendini tanımayı vurgulayan ve yetişkin ego durumundan kaynaklanan davranışları aktive eden etkili bir müdahale yöntemi olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Sadeghi, Hazardastan, Ahmadi, Bahrami, Etemadi ve Fatahizadeh (2011), araştırmalarında TA yaklaşımıyla yapılan İletişim kalıpları eğitiminin çiftler üzerindeki etkilerini incelemişlerdir. Tesadüfi olarak evli çiftler seçerek TA yöntemi kullanılan ve 8 hafta süren bir grup eğitimi gerçekleştirmiştir. Kontrol grubu ve çalışma grubuna ön test ve son testler yapılarak sonuçlar değerlendirildiğinde, TA yöntemi kullanılarak yapılan grup eğitiminde evli çiftlerin iletişim becerilerinin arttığı ve ebeveyn ego durumlarını kullandıkları zaman bunun farkına varabilmeleri için sözel ve sözel olmayan ipuçlarını tanıyarak ve uygun ve tamamlayıcı bir iletişim kullanabildikleri görölmüştür.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM: YÖNTEM

Bu bölümde çalışmanın araştırma yöntemi hakkında alt başlıklarla genel bir bilgi sunulmuştur. Bunlar; araştırmanın deseni, çalışma grubu, veri toplama aracı, veri toplama süresi ve verilerin analizidir.

3.1. Araştırma Deseni

Bu araştırma tarama modelinde betimsel bir çalışmadır. İlişkilerin inceleneceği bu çalışmada genel tarama modellerinden ilişkisel tarama modeli kullanılmıştır.

3.2. Araştırmanın Evreni ve Örneklem/ Çalışma Grubu

Araştırmanın evrenini, 2015-2016 eğitim öğretim yılında Denizli il merkezinde ilkokula bağlı anasınıflarına ve bağımsız anaokullarına devam eden, farklı sosyo-ekonomik koşullara ve demografik özelliklere sahip beş-altı yaş çocukları ve onların ebeveynleri (anne ve babaları) oluşturmaktadır.

Araştırmanın örneklemini, evreni temsil edecek, basit rastlantısal yolla seçilmiş 208 çocuk ve ebeveynleri (208 anne ve 208 baba) oluşturmaktadır.

3.3. Veri Toplama Aracı

Araştırma verileri Kişisel Bilgi Formu, Sosyal Yetkinlik Davranış Değerlendirme Ölçeği, Evlilik Yaşamı Ölçeği, Ego Durumları Ölçeği ile toplanmıştır.

Kişisel Bilgi Formu, çocuk ve ailesi ile ilgili demografik bilgiler almaya yönelik olarak sunulmaktadır.

3.3.1. Sosyal Yetkinlik Davranış Değerlendirme Ölçeği (SYDD 30)

LaFreniere ve Dumas (1996) 'ın geliştirdiği ölçek Çorapçı vd. (2010) tarafından Türkçeye çevrilmiş ve Türkiye örneklemini üzerindeki geçerlik-güvenirlilik çalışmaları yapılmıştır. Üç-altı yaş grubu çocuklara yönelik geliştirilen ölçek 30 sorudan ibarettir. Ölçeğin amacı okul öncesi çocukların sosyal gelişim sorunlarının belirtilerini tespit etmek ve sosyal becerilerinin özelliklerini değerlendirmektir. Bu amaç doğrultusunda hazırlanan 30 soru, üç alt ölçeğin bileşimi durumundadır. Bu alt ölçekler sosyal yetkinlik alt ölçeği, kırgınlık-saldırganlık alt ölçeği, anksiyete- içe dönüklük alt ölçeğidir. Bu ölçeklerin her biri 10 sorudan oluşmaktadır. Sosyal yetkinlik alt ölçeği, çocuğun sorun çözebilme

becerisini ve akranları ile olan zamanlarda grup içi işbirliği yapabilme özelliklerini ölçer. Kızgınlık ve saldırganlık alt ölçeği, kendisinden büyüklere karşı gelmek, akranlarıyla uyumsuz ilişki kurma, saldırganlık gibi dışa dönük olumsuz davranışları belirlemeye yarar. Anksiyete-içe dönüklük alt ölçeği, çocuğun üzgün, çökkün duygularını ve gruba dâhil olamama, grup içinde çekingen davranma gibi içsel davranışları belirler. Çocukların duygusal ve davranış sorun belirtileri ile sosyal becerileri altı basamaklı likert ölçeği ile (1= hiçbir zaman, 2 veya 3= bazen, 4 ve ya 5= sık sık, 6= her zaman) değerlendirilir. SYDD-30, öğretmen (LaFreniere ve Dumas, 1996) ya da ebeveyn (Kotler ve McMahon, 2002) tarafından doldurulabilmektedir. Ölçeğin güvenilirliği ve geçerliliği, Türkiye uyarlamasında 417 çocukla gerçekleştirilen Türkiye örnekleme çalışmasında ispatlanmıştır (RMSEA=.07, GFI=.84, CFI=.84, AGFI=.81, Cronbach Alpha iç tutarlık katsayıları sırasıyla. 88, .87 ve .84).

Ölçek Alt Boyutları ve Puanlama: Ölçeğin 2, 6, 11, 13, 15, 17, 20, 22, 27, 30. maddeleri sosyal yetkinlik (SY), 3, 4, 5, 10, 16, 18, 24, 25, 28, 29. maddeleri kızgınlık-saldırganlık (KS), 1, 7, 8, 9, 12, 14, 19, 21, 23, 26. maddeleri anksiyete-içe dönüklük alt ölçekleri yönünden değerlendirilir. Bu maddelerden elde edilen puanlar alt ölçekler çerçevesinde hesaplanmıştır (Çorapçı, Aksan, Yalçın ve Yağmurlu, 2010).

3.3.2. Evlilik Yaşamı Ölçeği

Tezer (1996) tarafından eşlerin evlilik ilişkisinden sağladıkları genel doyum düzeyini ölçmek amacıyla geliştirilmiştir. Ölçek toplamda 10 sorudan oluşur, beşli dereceleme türündedir. Maddeler 1 (Kesinlikle katılmıyorum ile 5 (Kesinlikle Katılıyorum) arasında puanlanır. Madde 2, 4 ve 5 ters yönde puanlanır. Bu ölçekten alınabilecek en yüksek puan 50, en düşük puan ise 10'dur.

Evlilik Yaşam Ölçeğinin test-tekrar test yöntemiyle kararlılık katsayısı $r=0.85$ bulunmuş ve bu bulgu ile ölçeğin test-tekrar test güvenilirliğinin yeterli düzeyde olduğu kabul edilmiştir. Evlilik Yaşamı Ölçeğinin iç tutarlılık katsayısı erkek grubunda 0.88, kadın grubunda 0.91'dir (Tezer, 1996).

3.3.3. Ego Durumları Ölçeği

Ego durumları ölçeğini Varan (2007) tarafından 120 soru olarak oluşturulmuş, Şengül (2008) tarafından 30 soru ile kısaltılmıştır. Ego durumlarını ölçmek için kısaltılan ölçeğin güvenirlik ve geçerlilik çalışması ile Buluş (2016) tarafından yenilenen form kullanılmıştır. Ölçekte yer alan sorular beşli likert yöntemi ile hazırlanmış seçeneklerle cevap verilmiştir. Her bir cevap için hiç doğru değil (0), çoğunlukla doğru değil (1), kısmen doğru değil (2), biraz doğru değil (3) ve tamamen doğru (4) şeklinde değerlendirilmiştir. Böylece beşer maddeden oluşan her bir alt ölçeğin puan aralığı 0 ile 20 arasında değişmektedir. Alt boyutlardan alınan puan yükseldikçe ego durumları kullanma düzeyi de yükselmektedir.

Ölçek için Şengül (2008) tarafından yapılan çalışmada bütün maddeler üzerinden toplam Cronbach Alpha katsayısı 0,79 olarak hesaplanmıştır. Kısaltılan bu form için yapılmış baka bir güvenirlik ve geçerlilik analizi yapılmamış olması ve bu değerlerin yeterli görülmemesi nedenleriyle ölçek için Buluş ve Atan (2016) tarafından yeniden güvenirlik ve geçerlik çalışması yapılmıştır. Buna göre, iç tutarlılık güvenirliği analizlerinde (n= 340) cronbach alfa (α) katsayısı bütün maddeler için 0,85 olarak bulunmuştur. Ölçekteki altı alt boyuttan eleştirel ebeveyn için bu değer 0,66, koruyucu ebeveyn için 0,66 yetişkin için 0,86, doğal çocuk için 0,70 altın çocuk için 0,78 ve asi çocuk için 0,78 olarak çıkmıştır. Ölçeğin 30 madde üzerinden faktör yapısı temel-bileşenler yöntemiyle (principals-components analysis) analiz edilmiş ve 1'in üzerinde özdeğere sahip toplam varyansın % 57'sini oluşturan 6 faktör bulunmuştur. Sonuçlar maddelerin faktör yüklerine göre her boyut için kendi aralarında öbekleştiğini göstermiştir.

3.4. Veri Toplama Süreci

Çalışmaya ailelerin katılımı gönüllülük esasına dayalıdır. Çalışmanın amaçları, önemi, içeriği ve işleyişi hakkında ailelere detaylı bilgi sunumu yapılmıştır.

Araştırmanın uygulanması için örneklem belirlendikten sonra, Kasım 2016 yılında Denizli il merkezindeki bağımsız anaokulları ve ilkokul bünyesindeki anasınıflarına gidilerek okul öncesi öğretmenlerle görüşülmüş ve “Sosyal Yetkinlik ve Davranış Değerlendirme Ölçeği-30 (SYDD-30)”, “Evlilik Yaşam Ölçeği” ve “Ego Durumları

Ölçeği” öğretmenler aracılığıyla çocukların anne ve babalarının doldurması için evlerine gönderilmiştir. Ölçekler bir süre sonra tüm okullardan toplanmıştır. Toplanan ölçeklerden, eksik dolduranlar, çift seçenek işaretlenenler, boş bırakılanlar elendikten sonra 208 anne ve 208 baba ölçeği değerlendirilmeye alınmıştır.

3.5. Verilerin Analizi

Verilerin analizinde, nicel verilerin çözümlenmesinde kullanılan SPSS Paket Programı kullanılmıştır. Verilerin analizinde betimleyici analizlere ek olarak korelasyon ve regresyon tekniklerinden yararlanılmış ve anlamlılık düzeyi, 0,5 olarak kabul edilmiştir.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM: BULGULAR VE YORUM

Araştırmanın bu bölümünde değişkenlere ilişkin betimleyici bulgular, değişkenlerin ilişkilerine ve yordama güçlerine ilişkin analiz sonuçları verilmiş ve bu sonuçlar kısaca açıklanmıştır.

4.1. Betimleyici Analizler

Çocukların sosyal duygusal uyumu, ebeveynlerin evlilik doyumu ve ego durumları kullanma düzeyini belirlemek amacıyla temel betimleyici analizler yapılmış ve aşağıda açıklanmıştır.

4.1.1. Sosyal Duygusal Uyum, Ebeveynlerin Evlilik Doyumu ve Ego Durumlarını Kullanma Düzeyi

Tablo 4. 1. *Sosyal Duygusal Uyum, Anne Evlilik Doyumu ve Annelerin Ego Durumlarını Kullanma Düzeyine İlişkin Betimleyici Değerler (n=208)*

	Boyutlar	Ortalama	SD	En Düşük Puan	En Yüksek Puan
Sosyal Duygusal Uyum	Sosyal Yetkinlik	42.3173	8.83970	20.00	60.00
	Kızgınlık-Saldırganlık	23.7933	7.80007	10.00	56.00
	Anksiyete-İçe Dönüklük	23.7692	7.66160	10.00	59.00
Ego Durumları	Evlilik Doyumu	40.1154	6.48641	20.00	50.00
	Eleştirel Ebeveyn	13.4279	3.96416	3.00	20.00
	Koruyucu Ebeveyn	17.2308	2.97406	5.00	20.00
	Yetişkin	17.2644	2.81512	4.00	25.00
	Doğal Çocuk	9.8269	5.16761	.00	20.00
	Altın Çocuk	13.0000	4.83745	2.00	20.00
	Asi Çocuk	8.0865	4.46697	.00	20.00

Tablo 4.1’de sosyal duygusal uyum, anne evlilik doyumu ve annelerin ego durumlarını kullanma düzeyine ilişkin betimleyici değerlerin sonucunda, çocukların sosyal duygusal uyum; sosyal yetkinlik ortalama puanı ($X=42.3173$), kızgınlık-saldırganlık ortalama puanı ($X=23.7933$), anksiyete-içe dönüklük ortalama puanı ($X=23.7692$), anne evlilik doyumu ortalama puanı ($X=40.1154$), ego durumları; eleştirel ebeveyn ego durumu ortalama puanı ($X=13.4279$), koruyucu ebeveyn ego durumu ortalama puanı ($X=17.2308$), yetişkin ego durumu ortalama puanı ($X=17.2644$), doğal çocuk ego durumu ortalama puanı ($X=9.8269$), altın çocuk ego durumu ortalama puanı ($X=13.0000$), asi çocuk ego durumu

ortalama puanı ($X=8.0865$) bulunmuştur. Buna göre annelerin; en yüksek sosyal duygusal uyum algısı sosyal yetkinlik boyutunda iken ($X=42.3173$), en düşük sosyal duygusal uyum düzeyi algısı kızgınlık saldırganlık alt boyutunda ($X=23.7933$), en yüksek ego durumlarını kullanma düzeyi yetişkin ego durumu alt boyutunda iken ($X=17.2644$), en düşük ego durumlarını kullanma düzeyi asi çocuk ego durumu alt boyutundadır ($X=8.0865$).

Tablo 4. 2. *Sosyal Duygusal Uyum, Baba Evlilik Doyumu ve Babaların Ego Durumlarını Kullanma Düzeyine İlişkin Betimleyici Değerler (n=208)*

Boyutlar		Ortalama	SD	En Düşük Puan	En Yüksek Puan
Sosyal Duygusal Uyum	Sosyal Yetkinlik	42.4904	878.954	19.00	60.00
	Kızgınlık-Saldırganlık	23.7452	76.8319	10.00	60.00
	Anksiyete-İçe Dönüklük	23.9471	74.5175	10.00	57.00
Ego Durumları	Evlilik Doyumu	41.8317	63.9864	18.00	50.00
	Eleştirel Ebeveyn	13.2837	43.3292	1.00	20.00
	Koruyucu Ebeveyn	17.2067	35.0163	5.00	42.00
	Yetişkin	17.6250	41.1240	7.00	60.00
	Doğal Çocuk	10.0144	51.3064	.00	20.00
	Altın Çocuk	13.4519	48.0414	3.00	20.00
	Asi Çocuk	7.6442	48.9290	.00	20.00

Tablo 4.2’de Sosyal duygusal uyum, baba evlilik doyumu ve babaların ego durumlarını kullanma düzeyine ilişkin betimleyici değerlerin sonucunda, çocukların sosyal duygusal uyum; sosyal yetkinlik ortalama puanı ($X=42.4904$), kızgınlık-saldırganlık ortalama puanı ($X=23.7452$), anksiyete-içe dönüklük ortalama puanı ($X=23.9471$), baba evlilik doyumu ortalama puanı ($X=41.8317$), ego durumları; eleştirel ebeveyn ego durumu ortalama puanı ($X=13.2837$), koruyucu ebeveyn ego durumu ortalama puanı ($X=17.2067$), yetişkin ego durumu ortalama puanı ($X=17.6250$), doğal çocuk ego durumu ortalama puanı ($X=10.0144$), altın çocuk ego durumu ortalama puanı ($X=13.4519$), asi çocuk ego durumu ortalama puanı ($X=7.6442$) bulunmuştur. Buna göre babaların; en yüksek sosyal duygusal uyum algısı sosyal yetkinlik boyutunda iken ($X=42.4904$), en düşük sosyal duygusal uyum düzeyi algısı kızgınlık saldırganlık alt boyutunda ($X=23.7452$), en yüksek ego durumlarını kullanma düzeyi yetişkin ego durumu alt boyutunda iken ($X=17.6250$), en düşük ego durumlarını kullanma düzeyi asi çocuk ego durumu alt boyutundadır ($X=7.6442$).

4.2. Korelasyon Analizleri

Çocukların sosyal duygusal uyumu, ebeveynlerin evlilik doyumu ve ego durumlarını kullanım düzeyi arasındaki ilişkileri test etmek amacıyla Pearson Korelasyon katsayısı (r) analizi yapılmıştır. Elde edilen bulgular aşağıda tabloda verilmiştir.

Tablo 4. 3. Sosyal Duygusal Uyum, Anne Evlilik Doyumu ve Annelerin Ego Durumlarını Kullanma Düzeyine İlişkin Korelasyon Katsayıları (n=208)

Değişkenler	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
1.Sosyal yetkinlik	1	-.211**	-.335**	.218**	.107	.368**	.272**	-.005	.132	-.101
2.Kızgınlık-saldırganlık		1	.636**	-.240**	.218**	-.035	-.135	.215**	.051	.259**
3.Anksiyete-içe dönüklük			1	-.283**	.076	-.216**	-.223**	.181**	-.046	.293**
4.Evlilik doyumu				1	-.108	.143*	.295**	.100	-.062	-.017
5.Eleştirel ebeveyn					1	.194**	.152*	.017	.360**	.189**
6.Koruyucu ebeveyn						1	.538**	.067	.252**	-.085
7.Yetişkin							1	.123	.143*	.016
8.Doğal çocuk								1	-.022	.321**
9.Altın çocuk									1	.104
10.Asi çocuk										1

* $p < .05$, ** $p < .01$, *** $p < .001$

Tablo 4.3 incelendiğinde, sosyal duygusal uyumun sosyal yetkinlik boyutunun; evlilik doyumu ($r = .218$; $p < .01$), koruyucu ebeveyn ($r = .368$; $p < .01$) ve yetişkin ($r = .272$; $p < .01$) ego durumu boyutları ile pozitif, kızgınlık-saldırganlık boyutunun; evlilik doyumu ($r = -.240$; $p < .01$) ile negatif, eleştirel ebeveyn ($r = .218$; $p < .01$), doğal çocuk ($r = .215$; $p < .01$) ve asi çocuk ($r = .259$; $p < .01$) ego durumu boyutları ile pozitif, anksiyete-içe dönüklük boyutunun; evlilik doyumu ($r = -.283$, $p < .01$), koruyucu ebeveyn ($r = -.216$; $p < .01$) ve yetişkin ($r = -.223$; $p < .01$) ego durumu boyutları ile negatif, doğal çocuk ($r = .181$; $p < .01$) ve asi çocuk ($r = .293$; $p < .01$) ego durumu boyutları ile pozitif yönde anlamlı düzeyde ilişkili olduğu görülmektedir. Ayrıca, evlilik doyumunun; koruyucu ebeveyn ($r = .143$; $p < .05$) ve yetişkin ($r = .295$; $p < .01$) ego durumu boyutları ile pozitif yönde anlamlı düzeyde ilişkili bulunmuştur.

Bu bulgulara göre, annenin evlilik doyum düzeyi yükseldikçe, çocuğun sosyal yetkinliği yükselmekte, kızgınlık ve saldırganlığı, anksiyete ve içe dönüklüğü

azalmaktadır. Yine annenin evlilik doyumu düzeyi yükseldikçe, koruyucu ebeveyn ve yetişkin ego durumu kullanımı yükselmektedir. Ayrıca annelerin koruyucu ebeveyn ve yetişkin ego durumlarını kullanma düzeyi yükseldikçe çocuğun sosyal yetkinlik düzeyinin yükseldiği, anksiyete ve içe dönüklük düzeyinin ise düştüğü; eleştirel ebeveyn, doğal çocuk ve asi çocuk ego durumlarını kullanma düzeyi yükseldikçe çocuğun kızgınlık ve saldırganlık düzeyinin yükseldiği; yine doğal çocuk ve asi çocuk ego durumlarını kullanma düzeyi yükseldikçe çocukların anksiyete ve içe dönüklük düzeyinin yükseldiği görülmüştür.

Tablo 4. 4. *Sosyal Duygusal Uyum, Baba Evlilik Doyumu ve Babaların Ego Durumlarını Kullanma Düzeyine İlişkin Korelasyon Katsayıları (n=208)*

Değişkenler	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
1.Sosyal yetkinlik	1	-.167*	-.200**	.176*	.032	.198**	.140*	-.094	.189**	-.216**
2.Kızgınlık-saldırganlık		1	.639**	-.330**	.154*	-.141*	-.128	.252**	.013	.448**
3.Ansiyete-içe dönüklük			1	-.319**	-.066	-.154*	-.151*	.232**	-.056	.355**
4.Evlilik doyumu				1	-.073	.173*	.134	-.173*	.031	-.177*
5.Eleştirel ebeveyn					1	.098	.145*	.123	.258**	.298**
6.Koruyucu ebeveyn						1	.260**	.082	.340**	-.091
7.Yetişkin							1	.066	.146*	.006
8.Doğal çocuk								1	.020	.367**
9.Altın çocuk									1	.257**
10.Asi çocuk										1

* $p < .05$, ** $p < .01$, *** $p < .001$

Tablo 4.4 incelendiğinde, sosyal duygusal uyumun sosyal yetkinlik boyutunun; evlilik doyumu ($r = .176$; $p < .05$), koruyucu ebeveyn ($r = .198$; $p < .01$), yetişkin ($r = .140$; $p < .05$) ve altın çocuk ($r = .189$; $p < .01$) ego durumu boyutları ile pozitif, asi çocuk ($r = -.216$; $p < .01$) ego durumu boyutu ile negatif, kızgınlık-saldırganlık boyutunun; evlilik doyumu ($r = -.330$; $p < .01$), koruyucu ebeveyn ($r = -.141$; $p < .05$) ego durumu ile negatif, eleştirel ebeveyn ($r = .154$; $p < .05$), doğal çocuk ($r = .252$; $p < .01$) ve asi çocuk ($r = .448$; $p < .01$) ego durumları boyutları ile pozitif, anksiyete-içe dönüklük boyutunun; evlilik doyumu ($r = -.319$, $p < .01$), koruyucu ebeveyn ($r = -.154$; $p < .05$) ve yetişkin ($r = -.151$; $p < .05$) ego durumları boyutları ile negatif, doğal çocuk ($r = .232$; $p < .01$) ve asi çocuk ($r = .355$; $p < .01$)

ego durumları boyutları ile pozitif yönde anlamlı düzeyde ilişkili olduğu görülmektedir. Ayrıca, evlilik doyumunun; koruyucu ebeveyn ($r = .173$; $p < .05$) ego durumu boyutu ile pozitif, doğal çocuk ($r = -.173$; $p < .05$) ve asi çocuk ($r = -.177$; $p < .05$) ego durumları boyutları ile negatif yönde anlamlı düzeyde ilişkili bulunmuştur.

Bu bulgulara göre, babanın evlilik doyum düzeyi yükseldikçe, çocuğun sosyal yetkinliği yükselmekte, kızgınlık ve saldırganlığı, anksiyete ve içe dönüklüğü azalmaktadır. Yine babanın evlilik doyum düzeyi yükseldikçe, doğal çocuk ve asi çocuk ego durumu azalmakta, koruyucu ebeveyn ego durumu yükselmektedir. Ayrıca babaların eleştirel ebeveyn ego durumunu kullanma düzeyi yükseldikçe çocuğun kızgınlık-saldırganlık düzeyini kullanma boyutunun yükseldiği, koruyucu ebeveyn ego durumunu kullanma düzeyi yükseldikçe çocuğun sosyal yetkinlik düzeyini kullanma boyutunun yükseldiği; kızgınlık-saldırganlık ile anksiyete-içe dönüklük düzeyini kullanma boyutunun düştüğü, yetişkin ego durumunu kullanma düzeyi yükseldikçe çocuğun sosyal yetkinlik düzeyini kullanma boyutunun yükseldiği; anksiyete-içe dönüklük düzeyini kullanma boyutunun düştüğü, doğal çocuk ego durumunu kullanma düzeyi yükseldikçe çocukların kızgınlık-saldırganlık ile anksiyete-içe dönüklük düzeyini kullanma boyutunun yükseldiği, altın çocuk ego durumunu kullanma düzeyi yükseldikçe çocukların sosyal yetkinlik düzeyini kullanma boyutunun yükseldiği, asi çocuk ego durumunu kullanma düzeyi yükseldikçe çocukların sosyal yetkinlik düzeyini kullanma boyutunun düştüğü; kızgınlık-saldırganlık ile anksiyete-içe dönüklük düzeyini kullanma boyutunun yükseldiği görülmüştür.

4.3. Regresyon Analizleri

Değişkenlerin birbirleri ile ilişkilerine yönelik tanımlayıcı ve çıkarımsal bulgulara ulaşmak için basit ve hiyerarşik regresyon (stepwise) analizleri yapılmıştır. Birden fazla istatistiksel analiz yönteminin kullanılması bazı temel varsayımların karşılanabilmesi sayesinde olmuştur. Literatürde regresyon analizinin normallik, doğrusallık, güvenilirlik ve sabit varyanslılık şeklinde dört temel varsayımının olduğundan bahsedilmiştir (Osborne ve Waters, 2002).

4.3.1. Anne Grubuna Yönelik Varsayımlar

Bu araştırmada, anne grupları üzerinde yapılan analizler normallik, doğrusallık ve homojenlik varsayımlarının çoğunlukla karşılandığını göstermiştir. Bu çerçevede, normallik testi sonuçları çarpıklık-basıklık değerleri dikkate alınarak incelenmiş ve bütün alt boyutların +1.5-1.5 değer aralığında olduğu görülmüştür (Tabachnick ve Fidell, 2001). Korelasyon analizleri veri grupları arasında doğrusal ilişkiler bulunduğuna, güvenilirlik analizleri ise .70' in üzerinde alfa değerlerinin varlığına işaret etmektedir. Bunların yanında homojenlik varsayımı analizleri Levene Testi ile kontrol edilmiş ve koruyucu ebeveyn ($p < .05$) haricinde bütün değişkenlere ilişkin veri gruplarının önem düzeylerinin anlamlı olmadığına ($p > .05$), dolayısıyla da homojen olduğuna işaret etmektedir. Elde edilen bu bulgulardan hareketle regresyon analizine sokulan veri gruplarının gerekli varsayımları karşılayabildikleri varsayılmıştır.

4.3.2. Baba Grubuna Yönelik Varsayımlar

Bu araştırmada, baba grupları üzerinde yapılan analizler normallik, doğrusallık ve homojenlik varsayımlarının çoğunlukla karşılandığını göstermiştir. Baba grubunun ortalamalarının +1.5-1.5 değer aralığında olduğu dolayısıyla da normal dağılıma sahip olduğu görülmüştür (Tabachnick ve Fidell, 2001). Korelasyon analizleri bir önceki kısımda belirtildiği gibi veri grupları arasında doğrusal ilişkiler bulunduğuna, güvenilirlik analizleri ise kabul edilebilir alfa değerlerinin varlığına işaret etmektedir. Bunların yanında homojenlik varsayımı analizleri Levene Testi ile kontrol edilmiş ve eleştire ebeveyn, koruyucu ebeveyn, kızgınlık-saldırganlık ve anksiyete-içe dönüklük ($p < .05$) haricinde bütün değişkenlere ilişkin veri gruplarının önem düzeylerinin anlamlı olmadığına ($p > .05$), dolayısıyla da homojen olduğuna işaret etmektedir. Elde edilen bu bulgulardan hareketle regresyon analizine sokulan veri gruplarının gerekli varsayımları karşılayabildikleri varsayılmıştır.

Değişkenlerin birbirleri ile ilişkilerine yönelik tanımlayıcı ve çıkarımsal bulgulara ulaşmak için basit ve hiyerarşik regresyon (stepwise) analizleri yapılmış ve elde edilen bulgular aşağıda verilmiştir.

4.3.3. Beş- Altı Yaş Çocuklarının Sosyal Duygusal Uyum Düzeyini Yordamada Anne Evlilik Doyum Düzeyinin Rolü

Beş-altı yaş çocuklarının sosyal duygusal uyum düzeylerini yordamada anne evlilik doyum düzeyinin rolünü belirlemek için sırasıyla sosyal yetkinlik, kızgınlık saldırganlık, anksiyete içe dönüklük düzeyleri bağımlı, evlilik doyum düzeyi ise bağımsız değişken olarak analize alınmış ve elde edilen bulgular aşağıda açıklanmıştır.

Tablo 4. 5. *Beş-Altı Yaş Çocuklarının Sosyal Yetkinlik Düzeyini Yordamada Anne Evlilik Doyum Düzeyinin Rolü (n=208)*

	R	R ²	S. Beta Değeri	t	F	P
Yordayıcı Değişken	.218	.048			10.278	.000***
Evlilik Doyumu			.218	3.206		.002**

** $p < .01$, *** $p < .001$

Tablo 4.5'deki bulgulara göre evlilik doyum düzeyinin sosyal yetkinlik düzeyinin değişkenliğindeki rolü anlamlıdır ($R^2 .5$, $F= 10.278$, $p < .001$). Diğer bir ifadeyle anne evlilik doyumunu çocukların sosyal yetkinlik toplam varyansının yaklaşık %5'ini açıklamaktadır. Bu bulgu regresyon katsayılarının anlamlılığına ilişkin t değeri ($t= 3.206$; $p < .01$) ile birlikte yorumlandığında, evlilik doyumunu yükseldikçe sosyal yetkinlik düzeyi yükselmiştir.

Tablo 4. 6. *Beş-Altı Yaş Çocukların Kızgınlık-Saldırganlık Düzeyini Yordamada Anne Evlilik Doyum Düzeyinin Rolü (n=208)*

	R	R ²	S. Beta Değeri	t	F	P
Yordayıcı Değişkenler	.240	.058			12.596	.000***
Evlilik Doyumu			-.240	-3.549		.000***

*** $p < .001$

Tablo 4.6'daki bulgulara göre, evlilik doyum düzeyinin kızgınlık-saldırganlık düzeyinin değişkenliğindeki rolü anlamlıdır ($R^2 .6$, $F= 12.596$, $p < .001$). Diğer bir ifadeyle anne evlilik doyumunu çocukların kızgınlık-saldırganlık toplam varyansının yaklaşık %6 'sını açıklamaktadır. Bu bulgu regresyon katsayılarının anlamlılığına ilişkin t değeri ($t= -3.549$; $p < .001$) ile birlikte yorumlandığında, evlilik doyumunu yükseldikçe kızgınlık-saldırganlık düzeyi düşmüştür.

Tablo 4. 7. *Beş-Altı Yaş Çocuklarının Anksiyete-İçer Dönüklük Düzeyini Yordamada Anne Evlilik Doyum Düzeyinin Rolü (n=208)*

	R	R ²	S. Beta Değeri	t	F	P
Yordayıcı Değişkenler	.283	.080			17.897	.000***
Evlilik Doyumu			-.283	-4.231		.000***

*** $p < .001$

Tablo 4.7'deki bulgulara göre evlilik doyum düzeyinin anksiyete-içer dönüklük düzeyinin değişkenliğindeki rolü anlamlıdır ($R^2 .8$, $F= 17.897$, $p < .001$). Diğer bir ifadeyle anne evlilik doyumunu çocukların anksiyete-içer dönüklük toplam varyansının %8'ini açıklamaktadır. Bu bulgu regresyon katsayılarının anlamlılığına ilişkin t değeri ($t= -4.231$; $p < .001$) ile birlikte yorumlandığında, evlilik doyumunu yükseldikçe anksiyete-içer dönüklük düzeyi düşmüştür.

4.3.4. Beş- Altı Yaş Çocuklarının Sosyal Duygusal Uyum Düzeyini Yordamada Baba Evlilik Doyum Düzeyinin Rolü

Beş-altı yaş çocuklarının sosyal duygusal uyum düzeylerini yordamada baba evlilik doyum düzeyinin rolünü belirlemek için bağımlı değişken olarak sosyal yetkinlik, kızgınlık saldırganlık, anksiyete içer dönüklük düzeyleri, bağımsız değişken olarak evlilik doyum düzeyi analize alınmış ve sonuçları aşağıda değerlendirilmiştir.

Tablo 4. 8. *Beş-Altı Yaş Çocuklarının Sosyal Yetkinlik Düzeyini Yordamada Baba Evlilik Doyum Düzeyinin Rolü (n=208)*

	R	R ²	S. Beta Değeri	t	F	P
Yordayıcı Değişkenler	.176	.031			6.613	.000***
Evlilik Doyumu			.176	2.572		.011*

* $p < .05$, *** $p < .001$

Tablo 4.8'deki bulgulara göre baba evlilik doyum düzeyinin, sosyal yetkinlik düzeyinin değişkenliğindeki rolü anlamlıdır ($R^2 .3$, $F= 6.613$, $p < .001$). Dolayısıyla baba evlilik doyumunu çocukların sosyal yetkinlik toplam varyansının %3'ünü açıklamaktadır. Bu bulgu regresyon katsayılarının anlamlılığına ilişkin t değeri ($t= 2.572$; $p < .05$) ile birlikte yorumlandığında, evlilik doyumunu yükseldikçe sosyal yetkinlik düzeyi yükselmiştir.

Tablo 4. 9. *Beş-Altı Yaş Çocuklarının Kızgınlık-Saldırganlık Düzeyini Yordamada Baba Evlilik Doyum Düzeyinin Rolü (n=208)*

	R	R ²	S. Beta Değeri	t	F	P
Yordayıcı Değişkenler	.330	.109			25.186	.000***
Evlilik Doyumu			-.330	-5.019		.000***

*** $p < .001$

Tablo 4. 9 'daki bulgulara göre baba evlilik doyum düzeyinin kızgınlık-saldırganlık düzeyinin değişkenliğindeki rolü anlamlıdır ($R^2 .11$, $F= 25.186$, $p < .001$). Diğer bir ifadeyle baba evlilik doyum, çocukların kızgınlık- saldırganlık toplam varyansının yaklaşık %11'ini açıklamaktadır. Bu bulgu regresyon katsayılarının anlamlılığına ilişkin t değeri ($t= -5.019$; $p < .001$) ile birlikte yorumlandığında, evlilik doyum yükseldikçe kızgınlık-saldırganlık düzeyi düşmüştür.

Tablo 4. 10. *Beş-Altı Yaş Çocuklarının Anksiyete-İçe Dönüklük Düzeyini Yordamada Baba Evlilik Doyum Düzeyinin Rolü (n=208)*

	R	R ²	S. Beta Değeri	t	F	P
Yordayıcı Değişkenler	.319	.102			23.327	.000***
Evlilik Doyumu			-.319	-4.830		.000***

*** $p < .001$

Tablo 4.10'daki bulgulara göre baba evlilik doyum düzeyinin anksiyete-içe dönüklük düzeyinin değişkenliğindeki rolü anlamlıdır ($R^2 .10$, $F= 23.327$, $p < .001$) Diğer bir ifadeyle baba evlilik doyum çocukların anksiyete-içe dönüklük toplam varyansın % 10'unu açıklamaktadır. Bu bulgu regresyon katsayılarının anlamlılığına ilişkin t değeri ($t= -4.830$; $p < .001$) ile birlikte yorumlandığında, evlilik doyum yükseldikçe anksiyete-içe dönüklük düzeyi düşmüştür.

4.3.5. Beş- Altı Yaş Çocukların Sosyal Duygusal Uyum Düzeylerini Yordamada Anne Ego Durumlarını Kullanma Düzeyinin Rolü

Beş-altı yaş çocuklarının sosyal duygusal uyum düzeylerini yordamada anne ego durumlarını kullanma düzeyinin rolünü belirlemek için bağımlı değişken olarak sosyal yetkinlik, kızgınlık saldırganlık, anksiyete içe dönüklük düzeyleri, bağımsız değişken olarak anne ego durumlarını kullanma düzeyi analize alınmış ve sonuçları aşağıda değerlendirilmiştir.

Tablo 4. 11. *Beş-Altı Yaş Çocuklarının Sosyal Yetkinlik Düzeyini Yordamada Anne Ego Durumlarını Kullanma Düzeyinin Rolü (n=208)*

	R	R ²	S.Beta Değeri	t	F	P
Yordayıcı Değişkenler	.391	.153			6.035	.000***
Eleştirel Ebeveyn			.038	.528		.598
Koruyucu Ebeveyn			.284	3.553		.000***
Yetişkin			.11	1.417		.158
Doğal Çocuk			-.009	-.129		.897
Altın Çocuk			.04	.567		.571
Asi Çocuk			-.087	-1.226		.222

* $p < .05$, ** $p < .01$, *** $p < .001$

Tablo 4. 11'deki bulgulara göre anne ego durumlarını kullanma düzeyinin, çocukların sosyal yetkinlik düzeyi varyansına katkısı anlamlıdır ($R^2 .15$, $F= 6.035$; $p < .001$). Diğer bir ifade ile anne ego durumlarını kullanma düzeyi, çocukların sosyal yetkinlik düzeyi toplam varyansını %15 oranında açıklamaktadır. Buna göre sosyal yetkinliğin anlamlı yordayıcısı koruyucu ebeveyn ego durumudur ($\beta = .284$; $p < .001$). Bu bulgu regresyon katsayılarının anlamlılığına ilişkin t değeri ile birlikte yorumlandığında, koruyucu ebeveyn ego durumu ($t = 3.553$; $p < .001$) düzeyi yükseldikçe sosyal yetkinlik düzeyi yükselmiştir.

Tablo 4. 12. *Beş-Altı Yaş Çocuklarının Kızgınlık-Saldırganlık Düzeyini Yordamada Anne Ego Durumlarını Kullanma Düzeyinin Rolü (n=208)*

	R	R ²	S.Beta Değeri	t	F	P
Yordayıcı Değişkenler	.394	.155			6.165	.000***
Eleştirel Ebeveyn			.213	2.997		.003**
Koruyucu Ebeveyn			.046	.58		.562
Yetişkin			-.214	-2.764		.006**
Doğal Çocuk			.179	2.585		.010*
Altın Çocuk			-.021	-.295		.769
Asi Çocuk			.171	2.405		.017*

* $p < .05$, ** $p < .01$, *** $p < .001$

Tablo 4.12'deki bulgulara göre anne ego durumlarını kullanma düzeyinin, çocukların kızgınlık-saldırganlık düzeyi varyansına katkısı anlamlıdır ($R^2 .16$, $F= 6.165$; $p < .001$). Diğer bir ifade ile anne ego durumlarını kullanma düzeyi, çocukların kızgınlık-saldırganlık düzeyi toplam varyansını %16 oranında açıklamaktadır. Buna göre kızgınlık-saldırganlığın anlamlı yordayıcısı eleştirel ebeveyn ($\beta = .213$; $p < .01$), yetişkin ($\beta = -.214$; $p < .01$), doğal çocuk ($\beta = .179$; $p < .05$) ve asi çocuk ($\beta = .171$; $p < .05$) ego durumlarıdır.

Buna göre, regresyon katsayılarının anlamlılığına ilişkin t değeri ile birlikte yorumlandığında, eleştirel ebeveyn ($t= 2.997$; $p< .01$), doğal çocuk ($t= 2.585$; $p< .05$) ve asi çocuk ($t= 2.405$; $p< .05$) ego durumu düzeyi yükseldikçe kızgınlık-saldırganlık düzeyinin de yükseldiği, yetişkin ($t= -2.764$; $p< .05$) ego durumu düzeyi yükseldikçe kızgınlık-saldırganlık düzeyi düşmüştür.

Tablo 4. 13. *Beş-Altı Yaş Çocuklarının Anksiyete-İçe Dönüklük Düzeylerini Yordamada Anne Ego Durumlarını Kullanma Düzeyinin Rolü (n=208)*

	R	R ²	S.Beta Değeri	t	F	P
Yordayıcı Değişkenler	.410	.168			6.77	.000***
Eleştirel Ebeveyn			.098	1.38		.169
Koruyucu Ebeveyn			-.109	-1.378		.170
Yetişkin			-.193	-2.51		.013*
Doğal Çocuk			.135	1.967		.051
Altın Çocuk			-.047	-.668		.505
Asi Çocuk			.23	3.264		.001***

* $p< .05$, ** $p< .01$, *** $p< .001$

Tablo 4.13'deki bulgulara göre anne ego durumlarını kullanma düzeyinin, çocukların anksiyete-içe dönüklük düzeyi varyansına katkısı anlamlıdır ($R^2 .17$, $F= 6.77$; $p< .001$). Diğer bir ifade ile anne ego durumlarını kullanma düzeyi çocukların anksiyete-içe dönüklük düzeyi toplam varyansını yaklaşık %17 oranında açıklamaktadır. Buna göre anksiyete-içe dönüklüğün anlamlı yordayıcısı yetişkin ($\beta= -.193$; $p< .05$) ve asi çocuk ($\beta= .23$; $p< .001$) ego durumlarıdır. Bu bulgu regresyon katsayılarının anlamlılığına ilişkin t değeri birlikte yorumlandığında, yetişkin ($t=-2.51$; $p< .05$) ego durumu düzeyi yükseldikçe anksiyete ve içe dönüklük düzeyinin düştüğü, asi çocuk ($t=3.264$; $p< .001$) ego durumu düzeyi yükseldikçe anksiyete ve içe dönüklük düzeyi yükselmiştir.

4.3.6. Beş- Altı Yaş Çocukların Sosyal Duygusal Uyum Düzeylerini Yordamada Baba Ego Durumlarını Kullanma Düzeyinin Rolü

Beş-altı yaş çocuklarının sosyal duygusal uyum düzeylerini yordamada baba ego durumlarını kullanma düzeyinin rolünü belirlemek için bağımlı değişken olarak sosyal yetkinlik, kızgınlık saldırganlık, anksiyete içe dönüklük düzeyleri, bağımsız değişken olarak baba ego durumlarını kullanma düzeyi analize alınmış ve sonuçları aşağıda değerlendirilmiştir.

Tablo 4. 14. *Beş-Altı Yaş Çocuklarının Sosyal Yetkinlik Düzeylerini Yordamada Baba Ego Durumlarını Kullanma Düzeyi Rolü (n=208)*

	R	R ²	S.Beta Değeri	t	F	P
Yordayıcı Değişkenler	.358	.128			4.932	.000***
Eleştirel Ebeveyn			.041	.572		0,568
Koruyucu Ebeveyn			.076	1.028		0,305
Yetişkin			.087	1.26		0,209
Doğal Çocuk			-.016	-.226		0,821
Altın Çocuk			.21	2.784		0,006**
Asi Çocuk			-.27	-3.468		0,001***

* $p < .05$, ** $p < .01$, *** $p < .001$

Tablo 4.14'deki bulgulara göre baba ego durumlarını kullanma düzeyinin, çocukların sosyal yetkinlik varyansına katkısı anlamlıdır ($R^2 .13$, $F= 4.932$; $p < .001$). Diğer bir ifade ile baba ego durumlarını kullanma düzeyi çocukların sosyal yetkinlik düzeyi toplam varyansını yaklaşık %13 oranında açıklamaktadır. Buna göre sosyal yetkinliğin anlamlı yordayıcısı altın çocuk ($\beta = .21$; $p < .01$) ve asi çocuk ($\beta = -.27$; $p < .001$) ego durumlarıdır. Bu bulgular regresyon katsayılarının anlamlılığına ilişkin t değeri ile birlikte yorumlandığında, altın çocuk ($t = 2.784$; $p < .01$) ego durumu düzeyi yükseldikçe sosyal yetkinlik düzeyinin de yükseldiği, asi çocuk ($t = 3.468$; $p < .001$) ego durumu düzeyi yükseldikçe sosyal yetkinlik düzeyi düşmüştür.

Tablo 4. 15. *Beş-Altı Yaş Çocuklarının Kızgınlık-Saldırganlık Düzeyini Yordamada Baba Ego Durumlarını Kullanma Düzeyi Rolü (n=208)*

	R	R ²	S.Beta Değeri	t	F	P
Yordayıcı Değişkenler	.491	.241			10.623	.000***
Eleştirel Ebeveyn			.062	.936		.350
Koruyucu Ebeveyn			-.066	-.946		.345
Yetişkin			-.119	-1.857		.065
Doğal Çocuk			.112	1.658		.099
Altın Çocuk			-.069	-.975		.331
Asi Çocuk			.401	5.514		.000***

* $p < .05$, ** $p < .01$, *** $p < .001$

Tablo 4.15'teki bulgulara göre baba ego durumlarını kullanma düzeyinin, çocukların kızgınlık-saldırganlık düzeyi varyansına katkısı anlamlıdır ($R^2 .24$, $F= 10.623$; $p < .001$). Diğer bir ifade ile baba ego durumlarını kullanma düzeyi, çocukların kızgınlık-saldırganlık düzeyi toplam varyansını yaklaşık %24 oranında açıklamaktadır. Buna göre kızgınlık-saldırganlığın anlamlı yordayıcısı asi çocuk ($\beta = .401$; $p < .001$) ego durumudur. Bu bulgu regresyon katsayılarının anlamlılığına ilişkin t değeri ile birlikte

yorumlandığında, asi çocuk ($t= 5.514$; $p< .001$) ego durumu düzeyi yükseldikçe kırgınlık-saldırganlık düzeyi yükselmiştir.

Tablo 4. 16. *Beş-Altı Yaş Çocuklarının Anksiyete-İçe Dönüklük Düzeyini Yordamada Baba Ego Durumlarını Kullanma Düzeyi Rolü (n=208)*

	R	R ²	S.Beta Değeri	t	F	P
Yordayıcı Değişkenler	.449	.201			8.436	.000***
Eleştirel Ebeveyn			-.149	-2.200		.029*
Koruyucu Ebeveyn			-.061	-.863		.389
Yetişkin			-.113	-1.712		.088
Doğal Çocuk			.130	1.884		.061
Altın Çocuk			-.077	-1.064		.289
Asi Çocuk			.367	4.918		.000***

* $p< .05$, ** $p< .01$, *** $p< .001$

Tablo 4. 16'daki bulgulara göre baba ego durumlarını kullanma düzeyinin, çocukların anksiyete-içe dönüklük düzeyi varyansına katkısı anlamlıdır ($R^2 .20$, $F= 8.436$; $p< .001$). Diğer bir ifade ile baba ego durumunu kullanma düzeyi çocukların anksiyete-içe dönüklük düzeyi toplam varyansını yaklaşık %20 oranında açıklamaktadır. Buna göre anksiyete-içe dönüklüğün anlamlı yordayıcısı eleştirel ebeveyn ($\beta= -.149$; $p< .05$) ile asi çocuk ($\beta= .367$; $p< .001$) ego durumudur. Bu bulgu regresyon katsayılarının anlamlılığına ilişkin t değerleri ile birlikte yorumlandığında, eleştirel ebeveyn ($t= -2.200$; $p< .05$) ego durumu düzeyi yükseldikçe anksiyete-içe dönüklük düzeyinin düştüğü, asi çocuk ($t= 4.918$; $p< .001$) ego durumu düzeyi yükseldikçe anksiyete-içe dönüklük düzeyi yükselmiştir.

4.3.7. Beş- Altı Yaş Çocukların Sosyal Duygusal Uyum Düzeyini Yordamada Annelerin Evlilik Doyum Düzeyi İle Ego Durumlarını Kullanma Düzeyinin Rolü

Annelerin evlilik doyumunu ve ego durumlarını kullanma düzeyinin birlikte çocukların sosyal duygusal uyum düzeyini yordayıp yordamadığını test etmek için çoklu regresyon analizi yapılmış ve bu amaçla evlilik doyumunu ve ego durumlarını ayrı birer set olarak analize sokulmuştur.

Tablo 4. 17. *Beş -Altı Yaş Çocuklarının Sosyal Yetkinlik Düzeyini Yordamada Anne Evlilik Doyumu İle Ego Durumlarını Kullanma Düzeyinin Rolü (n=208)*

	R	R ²	S.Beta Değeri	t	F	P
Yordayıcı Değişkenler	.218	.048			10.278	.002**
Evlilik Doyumu			.218	3.206		.002**
Yordayıcı Değişkenler	.422	.178			5,314	.000***
Evlilik Doyumu			.171	2.508		.013*
Eleştirel Ebeveyn			.061	.859		.391
Koruyucu Ebeveyn			.282	3.574		.000***
Yetişkin			.057	.717		.474
Doğal Çocuk			-.020	-.293		.770
Altın Çocuk			.050	.713		.477
Asi Çocuk			-.085	-1.218		.225

* $p < .05$ ** $p < .01$, *** $p < .001$

Tablo 4.17'deki bulgulara göre anne evlilik doyumu ve ego durumlarının birlikte sosyal yetkinlik düzeyi varyansına katkıları anlamlıdır ($R^2 .18$, $F= 5.314$; $p < .001$). Evlilik doyumu sosyal yetkinlik varyansının yaklaşık %5'ini açıklarken ($R^2 .05$, $F= 10.278$; $p < .01$), her iki değişken seti birlikte söz konusu varyansın yaklaşık %18'ini açıklamaktadır. Buna göre, sosyal yetkinliğin en anlamlı yordayıcıları evlilik doyumu ($\beta = .171$; $p < .05$) ile koruyucu ebeveyn ego durumu ($\beta = .282$; $p < .001$) olmuştur. Bu bulgular regresyon katsayılarının anlamlılığına ilişkin t değeri ile birlikte yorumlandığında, evlilik doyumu ($t = 2.508$; $p < .05$) ve koruyucu ebeveyn ($t = 3.574$; $p < .001$) ego durumu düzeyi yükseldikçe sosyal yetkinlik düzeyi yükselmiştir.

Tablo 4. 18. *Beş-Altı Yaş Çocuklarının Kızgınlık-Saldırganlık Düzeyini Yordamada Anne Evlilik Doyumu ile Ego Durumlarını Kullanma Düzeyinin Rolü (n=208)*

	R	R ²	S.Beta Değeri	t	F	P
Yordayıcı Değişkenler	.240	.058			12.596	.000***
Evlilik Doyumu			-.240	-3.549		.000***
Yordayıcı Değişkenler	.437	.191			5,487	.000***
Evlilik Doyumu			-.200	-2.958		.003**
Eleştirel Ebeveyn			.186	2.640		.009**
Koruyucu Ebeveyn			.049	.622		.535
Yetişkin			-.152	-1.928		.055
Doğal Çocuk			.192	2.820		.005**
Altın Çocuk			-.032	-.464		.643
Asi Çocuk			.169	2.423		.016*

* $p < .05$ ** $p < .01$, *** $p < .001$

Tablo 4.18'deki bulgulara göre anne evlilik doyumu ve ego durumlarının birlikte kızgınlık-saldırganlık düzeyi varyansına katkıları anlamlıdır (R^2 .19, $F= 5.487$; $p < .001$). Evlilik doyumu kızgınlık-saldırganlık varyansının yaklaşık %6'sını açıklarken (R^2 .058, $F= 12.596$; $p < .001$), her iki değişken seti birlikte söz konusu varyansın yaklaşık %19'unu açıklamaktadır. Buna göre, kızgınlık-saldırganlığın en anlamlı yordayıcıları evlilik doyumu ($\beta = -.200$; $p < .01$), eleştirel ebeveyn ($\beta = .186$; $p < .01$), doğal çocuk ($\beta = .192$; $p < .01$) ve asi çocuk ($\beta = .169$; $p < .05$) ego durumları olmuştur. Bu bulgular regresyon katsayılarının anlamlılığına ilişkin t değeri ile birlikte yorumlandığında, evlilik doyumu ($t = -2.958$; $p < .01$) yükseldikçe kızgınlık-saldırganlık düzeyinin düştüğü, eleştirel ebeveyn ($t = 2.640$; $p < .01$), doğal çocuk ($t = 2.820$; $p < .01$) ve asi çocuk ($t = 2.423$; $p < .05$) ego durumları düzeyi yükseldikçe kızgınlık-saldırganlık düzeyi yükselmiştir. Ego durumlarının kullanımı, evlilik doyumunun kızgınlık-saldırganlık düzeyine etkisini baskıladığı görülmüştür.

Tablo 4. 19. *Beş-Altı Yaş Çocuklarının Anksiyete-İçe Dönüklük Düzeyini Yordamada Anne Evlilik Doyumu ile Ego Durumlarını Kullanma Düzeyinin rolü (n=208)*

	R	R ²	S.Beta Değeri	t	F	P
Yordayıcı Değişkenler	.283	.080			17.897	.000***
Evlilik Doyumu			-.283	-4.231		.000***
Yordayıcı Değişkenler	.468	.219			5.944	.000***
Evlilik Doyumu			-.241	-3.616		.000***
Eleştirel Ebeveyn			.065	.935		.351
Koruyucu Ebeveyn			-.106	-1.382		.169
Yetişkin			-.118	-1.529		.128
Doğal Çocuk			.151	2.255		.025*
Altın Çocuk			-.061	-.888		.376
Asi Çocuk			.227	3.325		.001**

* $p < .05$, ** $p < .01$, *** $p < .001$

Tablo 4.19'deki bulgulara göre anne evlilik doyumu ve ego durumlarının birlikte anksiyete-içe dönüklük düzeyi varyansına katkıları anlamlıdır (R^2 .219; $F= 5.944$; $p < .001$). Evlilik doyumu anksiyete-içe dönüklük varyansının yaklaşık %8'ini açıklarken (R^2 .08, $F= 17.897$, $p < .001$), her iki değişken seti birlikte söz konusu varyansın yaklaşık %22'sini açıklamaktadır. Buna göre, anksiyete-içe dönüklüğün en anlamlı yordayıcıları evlilik doyumu ($\beta = -.241$; $p < .001$), doğal çocuk ($\beta = .151$; $p < .05$) ve asi çocuk ($\beta = .227$; $p < .01$) ego durumları düzeyi olmuştur. Bu bulgular regresyon katsayılarının anlamlılığına

ilişkin t değeri ile birlikte yorumlandığında, evlilik doyumu düzeyi ($t= -3.616$; $p< .001$) yükseldikçe anksiyete-içe dönüklük düzeyinin düştüğü, doğal çocuk ($t= 2.255$; $p< .05$) ve asi çocuk ($t= 3.325$; $p< .01$) ego durumu düzeyi yükseldikçe anksiyete-içe dönüklük düzeyi yükselmiştir. Ego durumlarının kullanımı, evlilik doyumunun anksiyete-içe dönüklük düzeyine etkisini baskıladığı görülmüştür.

4.3.8. Beş- Altı Yaş Çocukların Sosyal-Duygusal Uyum Düzeyini Yordamada Babaların Evlilik Doyum Düzeyi İle Ego Durumlarını Kullanma Düzeyinin Rolü

Babaların evlilik doyumu ve ego durumlarını kullanma düzeyinin birlikte çocukların sosyal duygusal uyum düzeyini yordayıp yordamadığını test etmek için çoklu regresyon analizi yapılmış ve bu amaçla evlilik doyumu ve ego durumları ayrı birer set olarak analiz edilmiştir.

Tablo 4. 20. Beş-Altı Yaş Çocuklarının Sosyal Yetkinlik Düzeyini Yordamada Baba Evlilik Doyumu İle Ego Durumlarını Kullanma Düzeyinin Rolü ($n=208$)

	R	R ²	S.Beta Değeri	t	F	P
Yordayıcı Değişkenler	.176	.031			6.613	.011*
Evlilik Doyumu			.176	2.572		.011*
Yordayıcı Değişkenler	.372	.139			4.165	.001**
Evlilik Doyumu			.107	1.553		.122
Eleştirel Ebeveyn			.047	.663		.508
Koruyucu Ebeveyn			.060	.804		.422
Yetişkin			.075	1.081		.281
Doğal Çocuk			.000	-.001		.999
Altın Çocuk			.209	2.787		.006**
Asi Çocuk			-.260	-3.343		.001**

* $p< .05$, ** $p< .01$, *** $p< .001$

Tablo 4.20'deki bulgulara göre baba evlilik doyumu ve ego durumlarını kullanma düzeyinin birlikte sosyal yetkinlik düzeyi varyansına katkıları anlamlıdır ($R^2 .139$, $F = 4.165$, $p<.01$). Evlilik doyumu sosyal yetkinlik varyansının yaklaşık % 3'ünü açıklarken ($R^2 .031$, $F =6.613$, $p<.05$), her iki değişken seti birlikte söz konusu varyansın % 14'ünü açıklamaktadır. Buna göre, sosyal yetkinliğin en anlamlı yordayıcıları altın çocuk ($\beta = .209$; $p<.01$) ve asi çocuk ($\beta =-.260$; $p<.01$) ego durumları olmuştur. Bu bulgular regresyon katsayılarının anlamlılığına ilişkin t değeri ile birlikte yorumlandığında, altın çocuk ($t= 2.787$; $p <.01$) ego durumu düzeyi yükseldikçe sosyal yetkinlik düzeyinin de yükseldiği,

asi çocuk ($t= -3.343$; $p <.01$) ego durumu düzeyi yükseldikçe sosyal yetkinlik düzeyi düşmüştür. Ego durumlarının kullanımı, evlilik doyumunun sosyal yetkinlik düzeyine etkisini baskıladığı görülmüştür.

Tablo 4. 21. *Beş-Altı Yaş Çocuklarının Kızgınlık-Saldırganlık Düzeyini Yordamada Baba Evlilik Doyumu İle Ego Durumlarını Kullanma Düzeyinin Rolü (n=208)*

	R	R ²	S.Beta Değeri	t	F	P
Yordayıcı Değişkenler	.330	.109			25.186	.000***
Evlilik Doyumu			-.330	-5.019		.000***
Yordayıcı Değişkenler	.536	.287			8.334	.000***
Evlilik Doyumu			-.226	-3.609		.000***
Eleştirel Ebeveyn			.048	.752		.453
Koruyucu Ebeveyn			-.031	-.459		.646
Yetişkin			-.094	-1.493		.137
Doğal Çocuk			.077	1.171		.243
Altın Çocuk			-.068	-.988		.325
Asi Çocuk			.380	5.366		.000***

* $p <.05$, ** $p <.01$, *** $p <.001$

Tablo 4.21'deki bulgulara göre baba evlilik doyumu ve ego durumlarının birlikte kızgınlık-saldırganlık düzeyi varyansına katkıları anlamlıdır ($R^2 .287$, $F= 8.334$, $p <.001$). Evlilik doyumu kızgınlık-saldırganlık varyansının yaklaşık %11'ini açıklarken ($R^2 .109$, $F= 25.186$, $p <.001$), her iki değişken seti söz konusu varyansın yaklaşık %29'unu açıklamaktadır. Buna göre, kızgınlık-saldırganlığın en anlamlı yordayıcıları evlilik doyumu ($\beta= -.226$; $p <.001$) ile asi çocuk ($\beta= .380$; $p <.001$) ego durumu olmuştur. Bu bulgular regresyon katsayılarının anlamlılığına ilişkin t değeri ile birlikte yorumlandığında, evlilik doyumu düzeyi ($t= -3.609$; $p <.001$) yükseldikçe kızgınlık-saldırganlık düzeyinin düştüğü ve asi çocuk ($t= 5.366$; $p <.001$) ego durumu düzeyi yükseldikçe kızgınlık-saldırganlık düzeyi yükselmiştir. Ego durumlarının kullanımı, evlilik doyumunun kızgınlık-saldırganlık düzeyine etkisini baskıladığı görülmüştür.

Tablo 4. 22. *Beş-Altı Yaş Çocuklarının Anksiyete-İçer Dönüklük Düzeyini Yordamada Baba Evlilik Doymu ile Ego Durumlarını Kullanma Düzeyinin Rolü (n=208)*

	R	R ²	S.Beta Değeri	t	F	P
Yordayıcı Değişkenler	.319	.102			23.327	.000***
Evlilik Doymu			-.319	-4,830		.000***
Yordayıcı Değişkenler	.502	.252			6.672	.000***
Evlilik Doymu			-.235	-3.669		.000***
Eleştirel Ebeveyn			-.164	-2.476		.014*
Koruyucu Ebeveyn			-.026	-.367		.714
Yetişkin			-.086	-1.340		.182
Doğal Çocuk			.094	1.394		.165
Altın Çocuk			-.076	-1.080		.281
Asi Çocuk			.345	4.755		.000***

* $p < .05$, ** $p < .01$, *** $p < .001$

Tablo 4.22'deki bulgulara göre baba evlilik doymu ve ego durumlarının birlikte anksiyete-içer dönüklük düzeyi varyansına katkıları anlamlıdır ($R^2 .252$, $F= 6.672$, $p < .001$). Evlilik doymu anksiyete içer dönüklük varyansının yaklaşık %10'unu açıklarken ($R^2 .102$, $F= 23.327$, $p < .001$), her iki değişken seti birlikte söz konusu varyansın yaklaşık %25'ini açıklamaktadır. Buna göre, anksiyete-içer dönüklüğün en anlamlı yordayıcıları evlilik doymu ($\beta = -.235$; $p < .001$) ile eleştirel ebeveyn ($\beta = -.164$; $p < .05$) ve asi çocuk ($\beta = .345$; $p < .001$) ego durumlarıdır. Bu bulgular regresyon katsayılarının anlamlılığına ilişkin t değeri ile birlikte yorumlandığında evlilik doymu ($t = -3.669$; $p < .001$) ile eleştirel ebeveyn ($t = -2.476$; $p < .05$) ego durumu düzeyi yükseldikçe anksiyete-içer dönüklüğün düştüğü; asi çocuk ($t = 4.755$; $p < .001$) ego durumu düzeyi yükseldikçe anksiyete-içer dönüklük düzeyi yükselmiştir. Ego durumlarının kullanımı, evlilik doymunun anksiyete-içer dönüklük düzeyine etkisini baskıladığı görülmüştür.

4.3.9. Anne Babaların Evlilik Doym Düzeyini Yordamada Ego Durumlarını Kullanma Düzeyinin Rolü

Anne babaların evlilik doym düzeyini yordamada ego durumlarını kullanma düzeyinin rolünü belirlemek için evlilik doym düzeyi bağımlı, ego durumlarını kullanma düzeyi ise bağımsız değişken olarak ele alınmış ve bulgular aşağıda açıklanmıştır.

Tablo 4. 23. *Anne Evlilik Doyum Düzeyini Yordamada Ego Durumlarını Kullanma Düzeyinin Rolü (n=208)*

	R	R ²	S.Beta Değeri	t	F	P
Yordayıcı Değişkenler	.344	.118			4.487	.000***
Eleştirel Ebeveyn			-.136	-1.874		.062
Koruyucu Ebeveyn			.012	.145		.885
Yetişkin			.310	3.913		.000***
Doğal Çocuk			.065	.918		.360
Altın Çocuk			-.057	-.789		.431
Asi Çocuk			-.010	-.135		.892

* $p < .05$, ** $p < .01$, *** $p < .001$

Tablo 4.23'deki bulgulara göre anne evlilik doyumu düzeyi varyansına ego durumlarını kullanma düzeyinin katkısı anlamlıdır ($R^2 .118$, $F= 4.487$, $p < .001$). Diğer bir ifade ile anne ego durumlarını kullanma düzeyi söz konusu varyansın yaklaşık %12'sini açıklamaktadır. Buna göre evlilik doyumunun en anlamlı yordayıcısı yetişkin ego durumu ($\beta = .310$; $p < .001$) olmuştur. Bu bulgular regresyon katsayılarının anlamlılığına ilişkin t değeri ile birlikte yorumlandığında, yetişkin ego durumu düzeyi ($t = 3.913$; $p < .001$) yükseldikçe evlilik doyumu düzeyi yükselmiştir.

Tablo 4. 24. *Baba Evlilik Doyum Düzeyini Yordamada Ego Durumları Kullanma Düzeyinin Rolü (n=208)*

	R	R ²	S.Beta Değeri	t	F	P
Yordayıcı Değişkenler	.298	.089			3.256	.004***
Eleştirel Ebeveyn			-.060	-.825		.410
Koruyucu Ebeveyn			.152	2.004		.046*
Yetişkin			.113	1.606		.110
Doğal Çocuk			-.152	-2.059		.041*
Altın Çocuk			.005	.063		.950
Asi Çocuk			-.092	-1.151		.251

* $p < .05$, ** $p < .01$, *** $p < .001$

Tablo 4.24'deki bulgulara göre baba evlilik doyumu varyansına ego durumlarını kullanma düzeyinin katkısı anlamlıdır ($R^2 .089$, $F= 3.256$, $p < .01$). Diğer bir ifade ile baba ego durumlarını kullanma düzeyi söz konusu varyansın yaklaşık %9'unu açıklamaktadır. Buna göre evlilik doyumunun en anlamlı yordayıcıları koruyucu ebeveyn ego durumu ($\beta = .152$, $p < .05$) ile doğal çocuk ego durumu ($\beta = -.152$, $p < .05$) olmuştur. Bu bulgu regresyon katsayılarının anlamlılığına ilişkin t değeri ile birlikte yorumlandığında, koruyucu ebeveyn

ego durumu düzeyi ($t= 2.004$; $p< .05$) yükseldikçe evlilik doyumu da yükselmekte, doğal çocuk ego durumu düzeyi ($t= -2.059$; $p< .05$) yükseldikçe evlilik doyumu düşmüştür.

BEŞİNCİ BÖLÜM: TARTIŞMA, SONUÇ ve ÖNERİLER

Bu bölümde, yapılan araştırmadan elde edilen sonuçlar, araştırmaya temel olan alt problemler bağlamında tartışılmış ve elde edilen bulgulara ilişkin yorumlara ve ilgili önerilere yer verilmiştir.

5.1. Tartışma ve Sonuç

Araştırmanın bu bölümünde, verilerin analizleri sonucunda elde edilen bulgular bağımlı değişkenler çerçevesinde değerlendirilmiş, sonuçları ortaya konulmuştur. Elde edilen sonuçlar kuramsal çerçeve kapsamında eğitsel doğurguları ile birlikte yorumlanmıştır.

5.1.1. Sosyal Duygusal Uyum Düzeyinde Anne Evlilik Doyumu ve Ego Durumlarını Kullanma Düzeyinin Rolüne İlişkin Tartışma ve Sonuç

Araştırmada yapılan betimleyici analizlerin sonuçları göstermektedir ki sosyal yetkinlik düzeyi ortalamanın üzerinde, kızgınlık, saldırganlık düzeyi ortalama değerlere çok yakın, anksiyete-içe dönüklük ortalama değerlerin altındadır. Araştırmada tespit edilen standart değere göre okul öncesi eğitim alan beş-altı yaş çocukların akranları ile aynı ortamda işbirliği yapmaları, soruna yönelik çözüm odaklı yaklaşımları (sosyal yetkinlik) oranı yüksek, yetişkinlere karşı gelme ve akran ilişkilerinde uyumsuzluk ve saldırgan davranış sergileme (kızgınlık-saldırganlık) oranı düşük, depresif ruh hali, grup içinde çekingenlik gösterme (anksiyete-içe dönüklük) oranı düşüktür.

Yapılan araştırma sonuçlarına göre; annenin ve babanın evlilik doyumu yükseldikçe çocuğun sosyal yetkinliği artmakta, kızgınlık-saldırganlık düzeyi düşmektedir. Evlilik doyumu yüksek anne ve babaların yetişkin ego durumu yüksek, asi çocuk ego durumu düşüktür. Dolayısıyla anne ve babanın evlilik doyumu yüksek olması çocukların sosyal duygusal uyumunu olumlu yönde etkilemektedir. Anne ve babanın evlilik doyumu ve ego durumu düzeyi, okul öncesi eğitim alan beş-altı yaş çocukların sosyal duygusal uyum düzeylerinin anlamlı yordayıcısıdır.

Kök, Tuğluk ve Bay (2005) ‘Okul Öncesi Eğitimin Öğrencilerin Gelişim Özellikleri Üzerindeki Etkisinin İncelenmesi’ isimli araştırmasında ve Atasoy ve Zoroğlu (2006) ‘Sınıf Öğretmenleri Okul Öncesi Eğitimi Alan ve Almayan Çocukları Bazı Beceriler Açısından Nasıl Değerlendiriyor?’ isimli çalışmasında okul öncesi eğitimin çocukların sosyal-duygusal uyumu da dâhil tüm yaşantısına olumlu yönde etki ettiğini tespit etmişlerdir.

Korelasyon ve regresyon analizlerine göre anne evlilik doyumu arttıkça çocuğun sosyal duygusal uyumun sosyal yetkinlik boyutu artmakta, kızgınlık-saldırganlık ve anksiyete-içe dönüklük boyutları düşmektedir. Anne evlilik doyumu ile çocuğun sosyal duygusal uyumu arasında olumlu yönde, anlamlı bir ilişki vardır. Anne evlilik doyumu düzeyi yükseldikçe koruyucu ebeveyn ego durumu ve yetişkin ego durumu yükselmektedir. Bu ego durumlarının yükselmesi çocuğun sosyal yetkinliğini artırmakta, kızgınlık-saldırganlık ve anksiyete-içe dönüklük düzeylerini düşürmektedir. Anne ego durumlarından eleştirel ebeveyn, altın çocuk ve asi çocuk boyutları yükseldikçe çocuğun kızgınlık-saldırganlık ve anksiyete-içe dönüklük düzeyleri artmaktadır. Anne evlilik doyumu ile koruyucu ebeveyn, yetişkin ve doğal çocuk arasında pozitif yönde anlamlı bir ilişkisi vardır. Anne evlilik doyumu tek başına sosyal yetkinliği olumlu, kızgınlık ve saldırganlığı, anksiyete ve içe dönüklüğü olumsuz yönde yordasa da, ego durumu değişkenleri ile birlikte analiz edildiğinde, anne evlilik doyumunun yordayıcı rolü ego durumu tarafından baskılanmaktadır.

Gülay ve Önder (2011) ‘Annelerin Tutumlarına Göre Beş-Altı Yaş Çocuklarının Sosyal-Duygusal Uyum Düzeyleri’ isimli makalesinde anne tutumlarının çocukların sosyal duygusal uyum düzeyleri üzerinde etkili olduğunu tespit etmiştir. Annelerin tutumuna göre çocukların sosyal duygusal uyum düzeyleri farklılaşmaktadır.

Çocukların sosyal yetkinlik düzeyi ile anne ego durumunun koruyucu ebeveyn ve yetişkin boyutları ile pozitif yönde anlamlı, eleştirel ebeveyn, altın çocuk ve asi çocuk boyutları ile pozitif yönde anlamsız, doğal çocuk boyutu ile negatif yönde anlamsız bir

ilişki vardır. Anne ego durumunun koruyucu ebeveyn ve yetişkin düzeyleri yükseldikçe çocuğun sosyal yetkinliği yükselmektedir.

Çocukların kızgınlık-saldırganlık düzeyi ile anne ego durumunun eleştirel ebeveyn, doğal çocuk ve asi çocuk boyutları ile pozitif yönde anlamlı, altın çocuk boyutu ile pozitif yönde anlamsız, koruyucu ebeveyn ve yetişkin boyutları ile negatif yönde anlamsız bir ilişkisi vardır. Anne ego durumunun koruyucu ve yetişkin düzeyi yükseldikçe çocukların kızgınlık-saldırganlık düzeyi düşmektedir.

Çocukların anksiyete-içe dönüklük düzeyi ile anne ego durumunun doğal çocuk ve asi çocuk boyutları arasında pozitif yönde anlamlı, eleştirel ebeveyn boyutu arasında pozitif yönde anlamsız, koruyucu ebeveyn ve yetişkin boyutları ile negatif yönde anlamlı, altın çocuk boyutu ile negatif yönde anlamsız bir ilişki vardır. Anne ego durumunun koruyucu ebeveyn ve yetişkin boyutu yükseldikçe çocukların anksiyete-içe dönüklük düzeyi düşmektedir.

Ünsal (2010) 'Okul Öncesi Eğitim Kurumuna Devam Eden 60-72 Aylık Çocukların Sosyal Duygusal Uyumları İle Davranış Sorunları Arasındaki İlişkinin İncelenmesi' tezinde annenin evlilik doyumu ve farklı değişkenlerinin çocuğun sosyal duygusal uyum düzeyinde doğrusal bir etkiye sahip olduğunu tespit etmiştir. Evlilik doyumu yüksek olan annelerin çocuklarında sosyal duygusal uyum düzeyi yüksek olarak tespit edilmiştir. Elde edilen bulgular bu çalışma ile paralellik göstermektedir.

5.1.2. Sosyal Duygusal Uyum Düzeyinde Baba Evlilik Doyumu ve Ego Durumlarını Kullanma Düzeyinin Rolüne İlişkin Tartışma ve Sonuç

Araştırmada yapılan analizlerin sonuçları göstermektedir ki çocukların sosyal yetkinlik düzeyi ortalamanın üzerinde, kızgınlık-saldırganlık düzeyi ortalama değerlere yakın, anksiyete-içe dönüklük ortalama değerlerdedir. Betimleyici analiz sonucunda tespit edilen standart değere göre okul öncesi eğitim alan beş-altı yaş çocukların akranları ile aynı ortamda işbirliği yapmaları, soruna yönelik çözüm odaklı yaklaşımları (sosyal yetkinlik) oranı yüksek, yetişkinlere karşı gelme ve akran ilişkilerinde uyumsuzluk ve saldırgan davranış sergileme (kızgınlık-saldırganlık) oranı ve depresif ruh hali, grup içinde çekingenlik gösterme (anksiyete-içe dönüklük) oranı orta düzeydedir. Yapılan araştırma

sonuçlarına göre okul öncesi eğitim alan beş-altı yaş çocukların sosyal duygusal uyum düzeyleri ortalamanın üzerindedir.

Korelasyon ve regresyon analizlerine göre baba evlilik doyumu arttıkça çocuğun sosyal duygusal uyumun sosyal yetkinlik boyutu artmakta, kızgınlık-saldırganlık ve anksiyete-içe dönüklük boyutları düşmektedir. Babanın evlilik doyumu ile çocuğun sosyal duygusal uyumu arasında olumlu yönde, anlamlı bir ilişki vardır. Babanın evlilik doyumunun yüksek olması babanın doğal çocuk, asi çocuk ego durumunu düşürmekte, koruyucu ebeveyn ego durumunu yükseltmektedir. Babanın eleştirel ebeveyn, doğal çocuk ve asi çocuk ego durumları arttıkça çocuğun kızgınlık-saldırganlık ve anksiyete-içe dönüklük düzeyleri artmaktadır. Yetişkin, koruyucu ebeveyn, altın çocuk ego durumlarının yüksek olması çocuğun sosyal yetkinliğini artırmaktadır. Babanın ego durumları ile evlilik doyumu birlikte yordandığında çocuğun sosyal duygusal uyumu babanın ego durumlarının etkisinde kaldığı, babanın evlilik doyumunun etkisi ise ego durumları tarafından baskılanmaktadır.

Çocukların sosyal yetkinlik düzeyi ile baba ego durumunun koruyucu ebeveyn, yetişkin ve altın çocuk boyutları ile pozitif yönde anlamlı, eleştirel ebeveyn boyutu ile pozitif yönde anlamsız, asi çocuk boyutu ile negatif yönde anlamlı, doğal çocuk boyutu ile negatif yönde anlamsız bir ilişki vardır. Baba ego durumunun koruyucu ebeveyn, yetişkin ve altın çocuk yükseldikçe çocuğun sosyal yetkinliği yükselmektedir.

Çocukların kızgınlık-saldırganlık düzeyi ile baba ego durumunun eleştirel ebeveyn, doğal çocuk ve asi çocuk boyutları ile pozitif yönde anlamlı, altın çocuk boyutu ile pozitif yönde anlamsız, koruyucu ebeveyn boyutu ile negatif yönde anlamlı, yetişkin boyutu ile negatif yönde anlamsız bir ilişkisi vardır. Baba ego durumunun koruyucu ebeveyn düzeyi yükseldikçe çocukların kızgınlık-saldırganlık düzeyi düşmektedir.

Çocukların anksiyete-içe dönüklük düzeyi ile baba ego durumunun doğal çocuk ve asi çocuk boyutları arasında pozitif yönde anlamlı, eleştirel ebeveyn ve altın çocuk boyutları arasında negatif yönde anlamsız, koruyucu ebeveyn ve yetişkin boyutları ile

negatif yönde anlamlı bir ilişkisi vardır. Baba ego durumunun koruyucu ebeveyn ve yetişkin boyutu yükseldikçe çocukların anksiyete-içe dönüklük düzeyi düşmektedir.

Atan (2016) ‘Aile İletişim Becerileri Psikoeğitim Programının Ebeveynlerin İletişim Becerilerine, Çift Uyumuna, Evlilik Doyumuna ve beş-altı Yaş Çocuklarının Sosyal Duygusal Uyumuna Etkisi’ isimli tezinde ebeveynlerin evlilik doyum düzeyinin çocukların sosyal duygusal uyum düzeyinin sosyal yetkinlik alt boyutuna pozitif yönde, anksiyete-içe dönüklük alt boyutuna negatif yönde etkisini tespit etmiştir. Elde edilen bulgular bu çalışma ile paralellik göstermektedir. Ancak Atan (2016) yapmış olduğu çalışmada kızgınlık-saldırganlık alt boyutunda anlamlı bir sonuç elde edememiştir. Oysa mevcut çalışmada anlamlı bir sonuç elde edilmiştir.

5.1.3. Anne Babalarının Evlilik Doyum Düzeylerinde Ego Durumlarını Kullanma Düzeylerinin Rolüne İlişkin Tartışma ve Sonuç

Araştırmada yapılan betimleyici analizlerin sonuçları göstermektedir ki anne ve babaların evlilik doyum düzeyleri ortalamanın üzerindedir. Araştırmanın sonuçları okul öncesi eğitim alan beş-altı yaş çocukların ebeveynlerinin evliliklerine ve eşlerine ilişkin algılarının nispeten daha olumlu olduğuna işaret etmesi bakımından önemlidir.

Regresyon analizlerinin sonuçlarına göre anne evlilik doyum düzeyi ile ego durumunun yetişkin boyutunun düzeyi arasında pozitif yönde anlamlı, eleştirel ebeveyn, altın çocuk ve asi çocuk arasında negatif yönde anlamsız bir ilişki vardır. Yetişkin boyutunun düzeyi yükseldikçe anne evlilik doyum düzeyi yükselmektedir. Eleştirel ebeveyn boyutunun düzeyi arttıkça anne evlilik doyum düzeyi düşmektedir. Altın çocuk ve asi çocuk boyutlarının düzeyi yükseldikçe anne evlilik doyumunu düşmektedir.

Baba evlilik doyum düzeyi ile koruyucu ebeveyn boyutu ile pozitif yönde, doğal çocuk boyutu ile negatif yönde anlamlı bir ilişki vardır. Koruyucu ebeveyn boyutunun ego durumu kullanma düzeyi yükseldikçe baba evlilik doyum düzeyi yükselmekte, doğal çocuk yükseldikçe ise düşmektedir. Baba evlilik doyumunu ile eleştirel ebeveyn ve asi çocuk boyutları arasında negatif yönde anlamsız, yetişkin ve altın çocuk boyutları arasında pozitif yönde anlamsız bir ilişki tespit edilmiştir.

Yılmaz (2014) 'Evli Bireylerin Ego Durumları İle Evlilik Uyumları Ve Çocuklarının Okul Başarısı Arasındaki İlişkinin İncelenmesi' isimli tezinde ebeveynlerin ego durumları kullanma düzeyleri ile evlilik uyum düzeyi arasında negatif yönde anlamlı bir ilişki olduğunu tespit etmiştir. Elde edilen bulgular bu çalışma ile paralellik göstermektedir.

5.1.4. Çocukların Sosyal Duygusal Uyumunda Anne Babalarının Evlilik Doyum Düzeyleri ve Ego Durumlarını Kullanma Düzeylerinin Rolüne İlişkin Genel Tartışma ve Sonuç

Ebeveyn ego durumlarının insanın kafasının içinde ne yapması, nasıl davranması gerektiğini, ne denli iyi ya da ne denli kötü ve de başkalarının ne denli iyi ya da kötü olduğunu söyleyen birini temsil ettiğini söylemektedir. Ebeveyn ego durumları; insanın içinden, kişinin yaptığı her iş hakkında, tıpkı ana-babaların yaptığı gibi düzeltme buyrukları veren bir sestir. Eleştirel ebeveyn, koruyucu ebeveyn ve yetişkin ego durumu boyutları ebeveyn ego durumlarının türleridir.

Eleştirel ebeveyn ego durumu; inatçı, güçlü, aşırı koruyucu, ilkeli, cezalandırıcı ve görev yükleyici yönüyle bilinir. Eleştirel ebeveyn ego durumunu kullanan kişi toplumsal kuralları ve değerleri koruyan, bunlara uymayanları eleştiren ve gerektiğinde cezalandırandır.

Koruyucu ebeveynin ilgili, bağışlayıcı, destekleyici, teşvik edici yönleri düşünüldüğünde olumlu bir sonuç elde edilmiştir. Koruyucu ebeveyn toplumsal değerleri temel alarak onlardan uzaklaşmamayı, aksi takdirde zarar göreceğini düşünür. Okul öncesi eğitim alan beş-altı yaş çocukların aşırı koruyucu, inatçı, ilkeli ve cezalandırıcı özelliklere sahip eleştirel ebeveyn ego durumu kullanım oranı koruyucu ebeveyn ego durumu kullanım oranına göre daha düşüktür.

Okul öncesi eğitim alan beş-altı yaş çocukların ebeveynlerinin yetişkin ego durumları oranı çocuk ego durumlarına göre daha yüksektir. Yetişkin ego durumları şundaki gerçeğe uygun olarak karşılaşılan problemleri çözme becerilerinden elde edilen kazanımlardır. Nesnel verileri işlemesi ile çocuk ego durumlarından, şuna yönelik

olmasıyla da ebeveyn ego durumlarından ayrılır. Yetişkin ego durumu kullanım oranı ortalamadan yüksektir.

Doğal çocuk ego durumu kullanım oranı ortalamanın altındadır. Hareketli, içinden geldiği gibi davranan, yaratıcı ve fiziki ihtiyaçları daha çok önemseyen eğitilmemiş kişiliğin ön planda olduğu doğal çocuk ego durumu okul öncesi eğitim alan çocukların anne ve babaları tarafından kullanılan bir ego durumu değildir.

Uygulu çocuk ego durumu kullanımı ise davranış ve tutumlara göre iki kategoride incelenir. Çalışkan, uslu, boyun eğen çocuk ego durum kategorisi “Altın Çocuk”, asi, ebeveyn figürünü referans alan, otoriteye karşı gelene ise “Asi Çocuk” denir. Araştırmada asi çocuk ego durum kullanma oranı altın çocuk ego durumu kullanım oranına göre daha düşüktür. Bu sonuçlar göstermektedir ki araştırmanın üçüncü hipotezi ispatlanamamıştır. Okul öncesi eğitim alan beş-altı yaş çocukların ebeveynlerinin ego durumları kullanım oranı yüksektir.

Araştırmada yapılan korelasyon ve regresyon analiz sonuçları göstermektedir ki annelerin evlilik doyum oranı ne kadar yüksek ise sosyal yetkinlik oranı da o kadar yüksek, kırgınlık-saldırganlık ve anksiyete-içe dönüklük oranı o kadar düşük olmaktadır. Evlilik doyumunun yüksek olması için annenin, evliliğin veya eşin olumsuz yönlerini tolere edilebilmesi gerekmektedir. Dolayısıyla sorunlara çözüm odaklı yaklaşım sergilenmesi sosyal yetkinliğin bir ürünüdür. Evliliğinde problem yaşayan annelerin sosyal yetkinlik düzeyleri yüksek olduğunda sorunlarını çözebilmekte, olumsuz bir durumu sorunsuzca atlatabilmektedir (Bkz. Tablo 4.3). Regresyon analizi de göstermektedir ki annelerin evlilik doyumunu ile okul öncesi eğitim alan beş-altı yaş çocukların yordalayıcı değişkenleri arasında yüksek düzeyde anlamlı bir ilişki söz konusudur (Bkz. Tablo 4.5).

Korelasyon analizine göre babaların evlilik doyumunu ile çocukların sosyal uyum ve davranış düzeyleri arasında bir ilişki vardır. Evlilik doyumunu olan babaların çocuklarında sosyal yetkinlik düzeyi yüksek, kırgınlık-saldırganlık düzeyi düşük, anksiyete-içe dönüklük düzeyi düşüktür (Bkz. Tablo 4.4).

Anne ve babaların evlilik doyumunun yüksek olması, ego durumlarının koruyucu ve yetişkin boyutları düzeyi ile pozitif yönde, altın çocuk ve asi çocuk boyutları düzeyi ile negatif yönde ilişkilidir. Bu sonuçlar göstermektedir ki anne babaların evlilik doyumları ile okul öncesi eğitim alan beş-altı yaş çocukların sosyal duygusal uyumları arasında ilişki vardır (Bkz. Tablo 4.23 ve Tablo 4.24).

5.2. Öneriler

Yapılmış olan bu çalışmada elde edilen sonuçlara bağlı olarak; uygulayıcılara ve araştırmacılara yönelik öneriler bu kısımda verilmiştir.

5.2.1. Uygulamaya Yönelik Öneriler

Okul öncesi eğitim alan beş-altı yaş çocukların sosyal duygusal uyumları ile anne babalarının evlilik doyumu ve ego durumları arasındaki ilişkiyi incelemeyi amaçlayan bu çalışmada elde edilen sonuçlara göre anne babaların evlilik doyumu düzeyi çocukların sosyal duygusal uyum düzeyini yükselten önemli bir durumdur. Evlilik doyumu düzeyi ile sosyal duygusal uyum düzeyinin sosyal yetkinlik alt boyutu düzeyi arasında pozitif, kırgınlık-saldırganlık ve anksiyete-içe dönüklük alt boyutu düzeyleri arasında negatif yönde ilişki tespit edilmiştir. Anne babaların ego durumları kullanım düzeylerinin alt boyutlarından yetişkin ve koruyucu ebeveyn düzeyi ile sosyal duygusal uyum düzeyinin sosyal yetkinlik alt boyutu düzeyi arasında pozitif, kırgınlık-saldırganlık ve anksiyete-içe dönüklük alt boyutları düzeyi arasında negatif ilişki tespit edilmiştir. Elde edilen bulgular göstermektedir ki; anne babaların ego durumları kullanım düzeyleri çocukların sosyal duygusal uyum düzeyleri üzerinde farklı alt boyutlarda farklı düzeylerde etkilidir.

Anne babaların veya anne baba adaylarının farkındalıklarını artırmaya yönelik çalışmalar için Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı'na, eğitim kurumlarına ve eğitimcilere büyük görevler düşmektedir. Çiftlerin birbirlerini anlayabilmeleri, isteklerini ve beklentilerini ortaya koyabilmeleri için güçlü bir iletişim bağlarının olması gerekir. Bu iletişim becerilerini geliştirebilmek, sorunlarla baş etme yöntemlerini kazandırabilmek için Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı'nın, Halk Eğitim Merkezleri'nin, Milli Eğitim Bakanlığı'nın ve Yüksek Öğrenim Kurumu'nun her eğitim seviyesinde programlar düzenlemesi, danışma büroları oluşturmaları gerekmektedir. MEB ve YÖK tarafından

geleceğin çiftleri ve ebeveynleri olacak olan okul çağı çocuklarının ders programlarına ilgili konular eklenmelidir.

Çiftlerin kullandıkları ego durumlarının evlilik doyumları üzerindeki olumlu/olumsuz yönleri istatistiksel çalışmalarla ortaya konmalıdır. Bu konuda Türkiye İstatistik Kurumu'ndan ve Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı'ndan destek alınmalıdır. Elde edilecek istatistiksel veriler ışığında evlilik doyumu düzeyini en üst seviyelere taşımak adına motive edici unsurlar olarak değerlendirilmelidir. Ego durumlarının kullanım düzeylerinin ve evlilik doyumu düzeyinin çocukların sosyal duygusal uyum düzeyleri üzerindeki etkileri anne babalara ücretsiz kurslarla aktarılmalıdır. Yapılacak istatistiksel çalışmalar ve seminerler için mekân, profesyonel öğretici ve kaynak temini için üniversitelerden, MEB'den, Türk Psikoloji Derneği gibi sivil toplum örgütlerinden ve meslek gruplarından ve Maliye Bakanlığı'ndan destek alınmalıdır.

Toplumun temelini oluşturan aile yapısının korunması, mutlu ve sorunsuz toplumun sağlanması ve sürdürülebilmesi için evlilik uyum düzeyinin yükseltilmesi, ego durumları kullanımlarının olumsuz etkilerinin ortadan kaldırılması şarttır. Bu konularda nikâh işlemlerini yapan belediyelerin, Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı'nın, eğitim kurumlarının programlar hazırlayıp, ücretsiz bir şekilde sunarak, bireysel farkındalığı oluşturması gerekmektedir. Yapılması gereken bu eğitimler ve uygulamalar toplumun geneline hitap edecek bir proje ile sunulmalı ve toplumun tamamını kapsamalıdır. Bireysel farkındalığa sahip kişiler geleceğin sosyal duygusal uyum düzeyi yüksek bireylerini yetiştirecek olan gençlerdir. Bu projelerin geri dönüşleri TÜİK'in çalışmaları ile periyodik olarak kontrol edilmelidir.

5.2.2. Araştırmacılara Yönelik Öneriler

Okul öncesi eğitim alan beş-altı yaş çocukların sosyal duygusal uyum düzeyleri, anne babalarının ego durumlarını kullanımları ve evlilik doyumları üzerine birçok araştırma yapılmış, istatistikler hazırlanmış, dokümanlar oluşturulmuş ancak ülke genelini kapsayan projeler yapılmamıştır. Yapılanlar ise bu zamana kadar yetersiz kalmıştır.

Yapılan bu çalışma istatistiksel olarak ego durumlarının kullanımı, evlilik doyumu düzeyi ve sosyal duygusal uyum düzeylerinin birbirleri ile olan ilişkilerini ortaya koymuştur. Yeni yapılacak araştırmalar için yol gösterici niteliği taşımaktadır. Bundan sonra yapılacak çalışmalar bu kapsamdan daha geniş bilgilere ulaşılabilecek değişkenlerle yapılmalıdır. Anne-Baba-Çocuk üçgeninde ebeveynlerin, çocukların sonraki hayatını şekillendirmedeki rolünü ve önemini ortaya koyan bu çalışma, örnekleminin yaş aralığının genişletilmesi, evlilik hazırlığındaki çiftlerin de dâhil edilmesi ile daha kapsamlı bir çalışma haline dönüştürülebilecek ve sonraki çalışmalara yol gösterici olacak niteliktedir.

Araştırmacıların sosyal duygusal uyum düzeylerini alt boyutları ile ele almaları gerekmektedir. Anne babaların evlilik doyumu düzeylerinin sosyal duygusal uyum düzeyinin alt boyutlarına etkileri benzerlik göstermektedir. Ego durumları kullanım düzeyinin alt boyutlarının sosyal duygusal uyum düzeyi alt boyutlarına etkisi ise betimleyici analizlere göre anne ve baba değişkenlerinde benzerlik gösterebilmektedir. Anne babaların ego durumları kullanım düzeylerinin evlilik doyum düzeyi üzerindeki etkisi anlamlı bir ilişki içerisindedir. Araştırmacıların anne babaların evlilik doyum düzeylerini değerlendirirken anne babaların ego durumları kullanım düzeylerini alt boyutları ile birlikte değerlendirmeleri gerekmektedir.

Araştırmacıların okul öncesi eğitim alan beş-altı yaş çocukların sosyal duygusal uyum düzeyleri araştırılırken, araştırmacıların anne babaların evlilik doyum düzeylerini ve ego durumları kullanım düzeyleri alt boyutlarını da değerlendirmesi gerekmektedir. Ülke çapında yapılacak bir çalışma için MEB tarafından desteklenecek bir proje oluşturulmalı, her ilde evreni yansıtacak örneklem grupları belirlenmeli ve uygun veriler toplanmalıdır. Yapılacak bu proje çalışmasında yeterli zaman, insan gücü ve maddi kaynak sağlanması için İŐKUR, MEB ve Maliye Bakanlığı ile ortak bir çalışma yürütülmelidir. Türkiye genelinde yapılacak bu projenin devamlılığı sağlanmalı, olası sonuçlarının değerlendirilmesi için TÜİK tarafından her yılın sonuçları kayıt altına alınmalıdır. Her yıl hazırlanacak istatistiksel sonuçlar büyük bir çalışmanın temelini oluşturacaktır.

KAYNAKÇA

- Acar, H. (1998). *Ankara'da sosyal hizmetler ve çocuk esirgeme kurumu genel müdürlüğü'ne bağlı sosyal hizmetler kuruluşlarında çalışan üniversite mezunu evli personelin evlilik doyumları*. Yanayınlanmamış yüksek lisans tezi. Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Akar, H. (2005). *Psikiyatrik yardım talebi olanlar ile, yardım talebi olmayan ve boşanma aşamasında olan çiftlerde; çift uyumu ve kişilik özellikleri arasındaki ilişkinin karşılaştırılması*. Tıpta uzmanlık tezi. Bakırköy Prof. Dr. Mazhar Osman Ruh Sağlığı ve Sinir Hastalıkları Eğitim ve Araştırma Hastanesi 12. Psikiyatri Birimi, İstanbul.
- Akbağ, M. (2000). *Stresle başa çıkma tarzlarının üniversite öğrencilerinde olumsuz otomatik düşünceler, transaksyonel analiz ego durumları ve bazı değişkenler açısından incelenmesi*. Yayınlanmamış doktora tezi. Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Akbağ, M. ve Deniz, L. (2003). Öğretim elemanı ve öğretmen adaylarının birbirlerine yönelik algıları: transaksyonel analiz açısından bir değerlendirme. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri*, 3(2), 263-293.
- Akkoyun, F. (2007). *Transaksyonel analiz*. İstanbul: Nobel Yayın Dağıtım.
- Akman, B. ve Gülay, H. (2009). *Okul öncesi dönemde sosyal beceriler*. Ankara: Pegem Yayınevi.
- Aktürk Bir, E. (2006). *Marital satisfaction in turkish remarried families: comparison among marital status, effect of stepchildren, and contributing factors*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi. Orta Doğu Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Andı, F. T. (2014). *Okul öncesi çocuklarda öğretmen tarafından değerlendirilen sosyal davranış denetimi, sosyal uyum ve sosyal yeterlilik düzeylerinin, ebeveyn çocuk yetiştirme tutumları ile ilişkisinin incelenmesi*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi. Haliç Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Aral, N., Can Yaşar, M. ve Kandır, A. (2002). *Okul öncesi eğitimi ve anasınıfı programları*. İstanbul: Ya-Pa Yayınları.

- Arı, R. (1989). *Üniversite öğrencilerinin baskın ben durumları ile bazı özlük niteliklerinin, ben durumlarına, atılganlık ve uyum düzeylerine etkisi*. Yayınlanmamış doktora tezi. Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Arı, R. (2006). *Gelişim ve öğrenme*. Ankara: Nobel Yayınları.
- Arı, R. ve Şahin Seçer, Z. (2001). Okul öncesi dönemdeki çocukların duygusal yüz ifadelerini tanıma becerilerinin çeşitli değişkenler açısından incelenmesi. *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 11, 67-84.
- Arslan, F. (2000). 1-3 yaş dönemindeki çocuğun oyun ve oyuncak özelliklerinin gelişim kuramları ile açıklanması. *Cumhuriyet Üniversitesi Hemşirelik Yüksek Okulu Dergisi*, 4(12), 40-43.
- Arslan, Ü. (2007). Okul öncesi eğitimde temel becerilerin ve sosyal davranışların kazandırılması. G. Haktanır (Ed.), *Okul Öncesi Eğitime Giriş* (s. 205-230). Ankara: Anı Yayıncılık.
- Atasoy, Ş. ve Zoroğlu, M. A. (2006). *Sınıf öğretmenleri okul öncesi eğitimi alan ve almayan çocukları bazı beceriler açısından nasıl değerlendiriyor?* Ulusal Sınıf Öğretmenliği Kongresi. 14-16 Nisan, Gazi Üniversitesi, Ankara.
- Aydın, H. B. (2003). *Çocuk ruh sağlığı*. İstanbul: Morpa Kültür Yayınları.
- Aydın, O. (1987). Davranış bilimlerine giriş. E. Özkalp (Ed.), *Açık Öğretim Fakültesi Ders Kitabı* (s. 11-16). Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayınları.
- Azizoğlu Binici, S. (2000). *Psikolojik yardım için başvuruda bulunan ve bulunmayan evli çiftlerin evlilik ilişkilerini değerlendirilmelerinin karşılaştırılması*. Yayınlanmamış doktora tezi. Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Bakırcıoğlu, R. (2002). *Çocuk ruh sağlığı ve uyum bozuklukları*. İstanbul: Anı Yayıncılık.
- Baran, G. (1993). 0-6 yaş çocuğunda davranış problemleri. *9. Ya-Pa Okul Öncesi Eğitimi ve Yaygınlaştırılması Semineri* (s. 80-89). İstanbul: Ya-Pa Yayınları.
- Başal, H. A. (2004). *Gelişim ve psikoloji: Nasıl mutlu bir çocuk yetiştirebilirim?* (1.baskı). İstanbul: Morpa Kültür Yayınları.
- Başal, H. A. (2012). *Gelişim ve psikoloji: Nasıl mutlu bir çocuk yetiştirebilirim?* (5.Baskı). Bursa: Ekin Kitabevi Yayınları.

- Başaran, İ. E. (1975). *Eğitime giriş*. Ankara: Sevinç Matbaa.
- Bayhan, P. S. ve Artan, İ. (2004). *Çocuk gelişimi ve eğitimi*. İstanbul: Morpa Kültür Yayınları.
- Belsky, J., Spainer, G., & Rovine, M. (1983). Stability and change in marriage across the transition to parenthood: a second study. *Journal of Marriage and Family*, 45(3), 567-577.
- Berne, E. (1964). *İnsanların oynadığı oyunlar*. (çev. H. Ü. Haktanır) İstanbul: Koridor Yayıncılık. (Orijinal çalışmanın basım tarihi 1966).
- Berne, E. (1986). *İnsanca sevgi ve cinsellik*. (çev. E. Kapkın) İstanbul: Yaprak Yayınları. (Orijinal çalışmanın basım tarihi 1975).
- Bingham, A. (1983). *Çocuklarda problem çözme yeteneklerinin geliştirilmesi*. (çev. F. Oğuzkan) İstanbul: Milli Eğitim Basımevi. (Orijinal çalışmanın basım tarihi 1976).
- Bollman, S., Schumm, W., Jurich, A., & Gyung, J. Y. (1997). Predicting marital satisfaction from ideal and actual maternal roles. *Psychological Reports*, 80, 99-106.
- Bradbury, T., & Fincham, F. (1988). Individual difference variables in close relationships: a contextual model in marriage as an integrative framework. *Journal of Personality and Social Psychology*, 54(4), 713-721.
- Bulut, Ş. (2000). *Altı yaş çocuklarında davranış problemleri ile anne ve öğretmenlerin uyum düzeyleri arasındaki ilişkinin incelenmesi*. Yüksek lisans tezi. Ankara Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Burger, J. M. (2006). *Kişilik*. (çev. İ. D. Erguvan Sarioğlu) İstanbul: Kaknüs Yayınları. (Orijinal çalışmanın basım tarihi 1986).
- Callan, V. (1984). Childless and marital adjustment. *Journal of Marriage and the Family*, 5(4), 210-214.
- Can Yaşar, M. (2011). Anne ve öğretmen görüşlerine göre çocukların sosyal uyum ve becerilerinin incelenmesi. *Sosyal Bilimler Dergisi*, 13(2), 99-112.
- Ceylan, M. (2009). *Okul yöneticilerinin okul geliştirme danışmanlık hizmetine ilişkin görüşleri (Eskişehir ili örneği)*. Yayınlanmamış doktora tezi. Anadolu Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü. Eskişehir.

- Cole, L., & Morgan, J. (1975). *Çocuk ve gençlik psikolojisi*. (çev. B. H. Vassaf) İstanbul: Milli Eğitim Basımevi. (Orijinal çalışmanın basım tarihi 1968).
- Corey, G. (2011). *Theory and practice of group counseling*. California: Thomson Brooks/Cole.
- Curun, F. (2001). *The effects of sexism and sex role orientation on romantic relationship satisfaction*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi. Orta Doğu Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Curun, F. (2006). *Yüklemeler, iletişim çatışmaları, cinsiyet ve cinsiyet rolü yönelimi ile evlilik doyumunu arasındaki ilişki*. Yayınlanmamış doktora tezi. Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Cüceloğlu, D. (1992). *İçimizdeki çocuk*. (3. baskı). İstanbul: Remzi Kitabevi
- Cüceloğlu, D. (1996). *İçimizdeki çocuk*. (12. baskı). İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Çağdaş, A. (1997). *İletişim dilinin dört-beş yaş çocuklarının sosyal gelişimine etkileri*. Yayınlanmamış doktora tezi. Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya.
- Çakmaklı, K. (2007). *Çocuk ve gençte sosyal gelişim*. İstanbul: Yağmur Yayınları.
- Çam, S. (1997). *İletişim becerileri eğitimi programının öğretmen adaylarının ego durumlarına ve problem çözme becerisi algılarına etkisi*. Yayınlanmamış doktora tezi. Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Çoban, B. ve Nacar, E. (2006). *Okul öncesi eğitimde eğitsel oyunlar*. İstanbul: Nobel Akademik Yayıncılık.
- Çorapçı, F., Aksan, N., Yalçın, D. A. ve Yağmurlu, B. (2010). Okul öncesi dönemde duygusal, davranışsal ve sosyal uyum taraması: sosyal yetkinlik ve davranış değerlendirme-30 ölçeği. *Çocuk ve Gençlik Ruh Sağlığı Dergisi*, 17 (2), 63-74.
- Demir, S. (2010). *Okul öncesi eğitim kurumuna giden 36-60 aylık çocukların bilişsel gelişim özellikleri açısından karşılaştırılması (Kütahya İli Örneği)*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi. Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Dökmen, Ü. (2017). *Aile-içi iletişim çatışmalarının transactional ve graph analiz ile incelenmesi*. <http://dergiler.ankara.edu.tr/dergiler/40/519/6501.pdf> sayfasından erişilmiştir.

- Emir, Ö. M. (2011). *Çocuk programlarının 60-72 aylık çocuk davranışlarına etkileri*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi. Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Afyon.
- Erden, M. ve Akman, Y. (2003). *Eğitim psikolojisi (Gelişim-öğrenme-öğretme)*. Ankara: Arkadaş Yayınları.
- Fışiloğlu, H. (1992). Lisans üstü öğrencilerinin evlilik uyumu. *Psikoloji Dergisi*, 7(28), 16-23.
- Gander, M. J., & Gardiner, H. W. (2001). *Çocuk ve ergen gelişimi*. (çev. A. Dönmez, N. Çelen, ve B. Onur) İstanbul: İmge Kitabevi Yayınları. (Orijinal çalışmanın basım tarihi 1993).
- Geçtan, E. (1993). *Psikanaliz ve sonrası*. İstanbul: Remzi Yayınları.
- Glenn, N. (1990). Quantitative research on marital quality in the 1980's: A critical view. *Journal of Marriage and the Family*, 60(3), 569-576.
- Glenn, N., & Weaver, C. (1981). The contribution of marital happiness to global happiness. *Journal of Marriage and the Family*, 43(1), 161-168.
- Gökçe, B. (1991). Çocuk kişiliğinin gelişiminde aile, okul ve dış çevrenin rolü. B. Dikeçligil ve A. Çiğdem (Ed.), *Aile yazıları 3* (s. 15-33). Ankara: T.C. Başbakanlık Aile Araştırma Kurumu Başkanlığı Yayınları.
- Gökmen, A. (2001). *Evli eşlerin birbirlerine yönelik kontrolçülük ve bağımlılık algılarının evlilik doyumu üzerinde etkisi*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi. Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Gülay, H. ve Önder, A. (2011). Annelerin tutumlarına göre beş-altı yaş çocuklarının sosyal-duygusal uyum düzeyleri. *Celal Bayar Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 1, 89-106.
- Gültekin, F. ve Voltan Acar, N. (2004). Transaksiyonel analizin türk kültürüne uygulanabilirliği: kültür açısından eleştirel bakış. *Eğitim ve Bilim*, 29(133), 28-39.
- Günay, O. (2000). *Evlilik uyumu ile kişisel düşünme modelleri arasındaki ilişki*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi. Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.

- Güner, A. Z. (2008). *Eğitici drama uygulamalarının beş-altı yaş grubu çocukların sosyalduygusal uyumlarına etkisinin incelenmesi*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi. Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Güngörmüş, O. (1997). Baba-çocuk ilişkisi. H. Yavuzer (Ed.), *Ana-baba okulu* (s. 176-190). İstanbul: Remzi Yayınları.
- Gürsoy, Ç. (2004). *Kaygı ve demografik değişkenlerin evlilik uyumu ile ilişkisi*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi. Mersin Üniversitesi Sosyal Bilimleri Enstitüsü, Mersin.
- Güven, N. (2005). *İlişkilerle ilgili bilişsel çarpıtmalar ve evlilikte problem çözme becerilerinin evlilik doyumu ile ilişkisi*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi. Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Harris, T. (2004). *I'm OK you're OK*. New York: Avon Books.
- Hartman, H. (2004). *Ben psikolojisi ve uyum sorunu*. (çev. B. Büyükkal) İstanbul: Metis Yayınları. (Orijinal çalışmanın basım tarihi 1922).
- Hasta, D. (1996). *Ev işi paylaşımı ve ev işi paylaşımında hakkaniyet algısı ile evlilik doyumu ilişkisi*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi. Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Hatipoğlu, Z. (1993). *The role of certain demographic variables and marital conflict in marital satisfaction of husbands and wives*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi. Orta Doğu Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Holmes, M. G. (1982). *Sex roles and marital satisfaction*. Utah, ABD: Brigham Young University.
- Hortaçsu, N. (1991). *İnsan ilişkileri*. Ankara: İmge Yayınları.
- Hovardaoğlu, İ. S. (1996). Sosyal mübadele: evlilikle ilgili değerlendirmelere etkisi. *Türk Psikoloji Dergisi*, 11(36), 12-24.
- Humphreys, T. (1998). *Çocuk eğitiminin anahtarı: Özgüven*. (Çev. T. Anapa) İstanbul: Epsilon Yayıncılık. (Orijinal çalışmanın basım tarihi 1996).
- Işık, B. (2006). *Ailenin örgütsel ve yapısal niteliğinin 60-72 aylık çocukların sosyalduygusal uyum düzeyine etkisi*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi. Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.

- James, M., & Jongeward, D. (1993). *Kazanmak için doğarız.* (çev. B. Konur) İstanbul: İnkılap Yayınevi. (Orijinal çalışmanın basım tarihi 1978).
- Juni, S., & Grimm, D. (1994). Marital satisfaction as a function of dyadic gender-role constellations. *The American Journal of Family Thearaphy*, 22(2), 106-112.
- Kağıtçıbaşı, Ç. (2012). *Benlik, aile ve insan gelişimi: kültürel psikoloji.* İstanbul: Koç Üniversitesi Yayınları.
- Kandır, A. (2004). *Gelişimde üç-altı yaş: Çocuğum büyüyor.* İstanbul: Morpa Kültür Yayınları.
- Kapıkıran, N. A., İvrendi, A. B. ve Adak, A. (2006). Okul öncesi çocuklarında sosyal beceri: Durum saptaması. *Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*. 19, 19-27.
- Karahan, F., & Sardoğan, M. (2004). *Psikolojik danışma ve terapide kuramlar.* Samsun: Deniz Kültür Yayınları.
- Kaya, Z. (2006). *Öğretim teknolojileri ve materyal geliştirme.* İstanbul: PegemA Yayıncılık.
- Keler, H. (2008). *Liseli ergenlerin transaksiyonel analiz ego durumları ile bağlanma stilleri arasındaki ilişkinin incelenmesi.* Yayınlanmamış yüksek lisans tezi. Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Koçyiğit, S. (2014). Çocukların bakış açısıyla okul öncesi eğitim. *Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 36, 203-214.
- Koçyiğit, S., Sezer, T. ve Yılmaz, E. (2015). 60-72 aylık çocukların sosyal yetkinlik ve duygu düzenleme becerileri ile oyun becerileri arasındaki ilişkinin incelenmesi. *Hasan Ali Yücel Eğitim Fakültesi Dergisi*, 12-1(23), 209-218.
- Kök, M., Tuğluk, M. N. ve Bay, E. (2005). Okul öncesi eğitimin öğrencilerin gelişim özellikleri üzerindeki etkisinin incelenmesi. *Kazım Karabekir Eğitim Fakültesi Dergisi*, 11, 294-303.
- Köroğlu, E. ve Türkçapar, H. (2009). *"Psikoterapi yöntemleri" kuramlar ve uygulama yönergeleri.* Ankara: HYB Yayıncılık.

- Kukay, H. (2005). Effects on gender and parental status on reported marital satisfaction and self efficacy. *MS thesis*.
- Kulaksızoğlu, A. (2001). *Ergenlik psikolojisi*. İstanbul: Remzi Yayınları.
- Lee, G. (1988). Marital satisfaction in later life: the effects on nonmarital roles. *Journal of Marriage and Family*, 50(3), 775-783.
- MEB, (2013). *Okul öncesi eğitim programı*. Temel Eğitim Genel Müdürlüğü, Ankara.
- Metin, G. G. (1999). *Dramanın beş-altı yaş çocuklarının sosyal-duygusal gelişimlerine etkisinin incelenmesi*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi. Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Montessori, M. (1975). *Çocuk eğitimi montessori metodu*. (çev. G. Yücel) İstanbul: Sander Yayınları. (Orijinal çalışmanın basım tarihi 1920).
- Navaro, L. (1990). *Beni duyuyor musun?* İstanbul: Ya-Pa Yayınları.
- Obalar, S. (2009). *İlköğretim birinci sınıf öğrencilerinin ilk okuma yazma becerileri ile sosyal duygusal uyum ve zekâ düzeyleri arasındaki ilişkinin incelenmesi*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi. Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Oğuzkan, Ş. ve Oral, G. (1987). *Okul öncesi eğitimi*. Ankara: MEB Basımevi.
- Oktay, A. (1999). *Okul öncesi eğitim ve temel ilkeleri, Marmara Üniversitesi anaokulu/anasınıfı öğretmenleri el kitabı*. Lefkoşa, İstanbul: Ya-Pa Yayınları.
- Oktay, A. (2000). *Yaşamın sihirli yılları: Okul öncesi dönem*. İstanbul: Epsilon Yayıncılık.
- Orbuch, T., House, J., Mero, R., & Webster, P. (1996). Marital quality over the life course. *Social Psychology Quarterly*, 59(2), 162-171.
- Orçan, M. (2007). Okul öncesi dönem çocuklarının temel özellikleri ve gereksinimleri. G. Haktanır (Ed.), *Okul Öncesi Eğitime Giriş* (s. 71-123). Ankara: Anı Yayıncılık.
- Öğüt, F. (2001). *Sosyal uyum ile sürekli kaygı arasındaki ilişki*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi. Kocaeli Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Kocaeli.
- Ömeroğlu, E. ve Ulutaş, İ. (2007). *Çocuk ve ergen gelişimi*. İstanbul: Morpa Yayıncılık.

- Önder, A. (2005). Okul öncesi dönemde akran ilişkileri. A. Oktay ve Ö. U. Polat (Ed.), *Okul Öncesi Eğitimde Güncel Konular* (s. 131-146). İstanbul: Morpa Kültür Yayınları.
- Önen Yiğit, F. (1998). *Meslek lisesi öğrencilerinin ben durumlarının bazı değişkenler açısından incelenmesi*. Yayınlanmamış doktora tezi. Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Özerk, H. (2008). *Özel okul yöneticilerinin ve öğretmenlerinin, transaksiyonel analiz kuramı çerçevesinde, birbirlerinde gözlemledikleri ve birbirlerinde bekledikleri ego durumlarının karşılaştırılması*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi. Yeditepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Özgülük, G. (2006). *Okul öncesi eğitim kurumlarında tam ve yarım günlük eğitim programlarına göre beş-altı yaş grubu çocuklarının sosyal ve duygusal gelişimlerinin incelenmesi*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi. Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Palut, B. (2003). Gelişim ve eğitimde yeni yaklaşımlar. M. Sevinç (Ed.), *Erken çocuklukta gelişim ve eğitimde yeni yaklaşımlar* (1. cilt, 1. baskı) İstanbul: Morpa Kültür Yayınları.
- Patrick, S., Sells, J., Giordano, F., & Tollerud, T. (2007). Intimacy differentiation and personality variables as predictors of marital satisfaction. *The Family Journal*, 15(4), 359-367.
- Poyraz, H. ve Dere Çiftçi, H. (2000). *Okul öncesi eğitimin ilke ve yöntemleri*. Ankara: Anı Yayıncılık.
- Rho, J. (1989). *Multiple factors contributing to marital satisfaction in Korean-American marriages and correlations with three dimensions of family life satisfaction-marital, parental, and self-satisfactions*. Yayınlanmamış doktora tezi. Dissertation Abstracts International, 50(5-A), 1451.
- Rusbult, C. (1983). A longitudinal test of the investment model: The development (and deterioration) of satisfaction and commitment in heterosexual involvements. *Journal of Personality and Social Psychology*, 45, 101-117.
- Ryder, V., & Decker, C. A. (2013). *Parents and their children*. Goodheart-willcox Publ.
- Sabatelli, R. (1984). The marital comparison index: A measure for assessing outcomes relative to expectations. *Journal of Marriage and Family*, 46, 651-662.

- San Bayhan, P. ve Artan, İ. (2009). *Çocuk gelişimi ve eğitimi*. İstanbul: Morpa Kültür Yayınları.
- Sanford, K. (2006). Communication during marital conflict: When couples alter their appraisal, they change their behavior. *Journal of Family Psychology*, 20(2), 256-265.
- Sarı, E. (2007). *Anasınıfına devam eden beş-altı yaş grubu çocukların annelerinin çocuk yetiştirme tutumlarının, çocuğun sosyal uyum ve becerilerine etkisinin incelenmesi*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi. Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Senemoğlu, N. (2005). *Gelişim öğrenme ve öğretim*. Ankara: Gazi Kitabevi.
- Smith, A., & Reid, W. (1986). Role expectations and attitudes in dual-earner families. *Social Contemporary Social Work*, 67(7), 394-402.
- Soyer, A. (2006). *An exploration of masculinity, femininity, sexual fantasy and masturbation as predictors of marital satisfaction*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi. Orta Doğu Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Spanier, G., & Cole, C. (1976). Toward clarification and investigation of marital adjustment. *Journal of Marriage and Family*, 121-146.
- Spanier, G., & Lewis, R. (1980). Marital quality: A review of the seventies. *Journal of Marriage and the Family*, 42, 825-839.
- Stewart, I., & Joines, V. (1987). *TA today*. England: Lifespace Publishing.
- Sümer, N., Aktürk, E. G. ve Helvacı, E. (2010). Anne-baba tutum ve davranışlarının psikolojik etkileri: Türkiye'de yapılan çalışmalara toplu bakış. *Türk Psikoloji Yazıları*, 13(25) 42-59.
- Şen, M. (2009). *Üç-altı yaş grubu çocukların sosyal davranışlarının bazı değişkenler açısından incelenmesi*. Yayınlanmamış doktora tezi. Hacettepe Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Şengül, C. M. (2008). *Örgüt çalışanlarının kişilik, iş tatmini ve örgütsel bağlılıkları arasındaki ilişkinin incelenmesi*. Yayınlanmamış doktora tezi, Celal Bayar Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü. Manisa.
- Şentürk, S. (2007). *Beş-altı yaş çocukların çalışan ve çalışmayan annelerinin çocuk yetiştirme tutumları ile bu çocukların sosyal-duygusal uyum düzeylerinin*

karşılaştırılması. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi. Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.

- Taşdelen, H., Turhan, M., Erikci, M. ve Özkan, S. (2014). *Okullardaki dezavantajlı ve risk altındaki çocuklar*. Konya: Proje Grubu.
- Tezer, E. (1986). *Evli eşler arasındaki çatışma davranışları: Algılama ve doyum*. Yayınlanmamış doktora tezi. Hacettepe Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü. Ankara.
- Thibaut, J., & Kelley, H. (1959). *The social psychology of groups*. New York: Wiley: ISBN: 978-0-88738-633-6.
- Tutarel Kışlak, Ş. (2002). İlişkilerde mutluluk ölçeği (İMÖ): Güvenirlilik. *Kriz Dergisi*, 10(1), 37-43.
- Ünsal, F. Ö. (2010). *Okul öncesi eğitim kurumuna devam eden 60-72 aylık çocukların sosyal duygusal uyumları ile davranış sorunları arasındaki ilişkinin incelenmesi*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi. Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Varan, A. (2007). *Ego durumları ölçeği*. İzmir: Yayınlanmamış Ölçek Çalışması.
- Voltan Acar, N. (2004). *Grupla psikolojik danışma - ilke ve teknikleri*. Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık.
- Waite, L., & Lillard, L. (1991). Children and marital disruption. *The American Journal of Sociology*, 96(4), 930-953.
- Watts, W. J. (1979). *Deaf children and some emotional aspects of learning*. Volta Review.
- Whittlesey, R. (2017). *Transactional analysis: A theoretical position as an aid in parent counseling*. <https://files.eric.ed.gov/fulltext/ED068854.pdf> sayfasından erişilmiştir.
- Williams, K., & Williams, J. (1980). The assessment of transactional analysis states via the adjective checklist. *Journal of Personality Assessment*, 44(2), 120-129.
- Yalçın, H. (2010). *Çocuk gelişimi*. İstanbul: Nobel Yayıncılık.
- Yapıcı, Ş., ve Yapıcı, M. (2005). *Gelişim ve öğrenme psikolojisi*. Ankara: Anı Yayıncılık.

- Yaşın Dökmen, Z., & Tokgöz, Ö. (2002). Cinsiyet, eğitim, cinsiyet rolü ile evlilik doyumu, eşle algılanan benzerlik arasındaki ilişkiler. *XII. Ulusal Psikoloji Kongresi*. Ankara: ODTÜ.
- Yavuzer, H. (1986). *Ailede çocuk eğitimi*. İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Yavuzer, H. (1993). *Okul Öncesi dönemde ailenin işlevi. ya-pa okul öncesi eğitimi ve yaygınlaştırılması semineri 2-3*. Lefkoşa: Ya-Pa Yayınları.
- Yavuzer, H. (1996). *Çocuk ve suç*. İstanbul: Remzi Yayınları.
- Yavuzer, H. (2006). *Doğum öncesinden ergenlik sonuna çocuk psikolojisi*. İstanbul: Remzi Yayınları.
- Yavuzer, H., Demir, İ. ve Koç, M. (2006). *Eğitim psikolojisi, gelişim ve öğrenme*. İstanbul: Nobel Yayıncılık.
- Yeşilyaprak, B. (2006). *Eğitim psikolojisi*. İstanbul: Pegem Akademi Yayıncılık.
- Yıldırım, İ. (1992). *Evli bireylerin uyum düzeylerini etkileyen bazı etmenler*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Yılmaz, A. (2001). Eşler arasındaki uyum: kuramsal yaklaşımlar ve görgül çalışmalar. *Aile ve Toplum Eğitim Kültür ve Araştırma Dergisi*, 1(4), 12-20.
- Yılmaz, F. E. (2014). *Evli bireylerin ego durumları ile evlilik uyumları ve çocukların okul başarıları arasındaki ilişkinin incelenmesi*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi. Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü. İstanbul:
- Yılmaz, R. (2010). *Farklı sosyokültürel seviyelerdeki 6 yaş grubu çocukların kelime dağarcıklarının, anne baba tutumları açısından incelenmesi (Aydın ili örneği)*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Adnan Menderes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. Aydın.
- Yörükoğlu, A. (2000). *Çocuk ruh sağlığı: çocuk yetiştirme sanatı ve kişilik gelişimi*. İstanbul: Özgür Yayınları.
- Zembat, R. (1994). İstanbul'daki okul öncesi eğitim kurumlarında uygulanan. *Marmara Üniversitesi Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimleri Dergisi*, 6.

Zembat, R. ve Unutkan Polat, Ö. (2001). *Okul öncesi dönemde çocuğun sosyalleşmesinde ailenin yeri*. İstanbul: Ya-Pa Yayınları.

EKLER

EK 1: Sosyal Yetkinlik ve Davranış Değerlendirme Ölçeği-30

Aşağıdaki listede bir çocuğun duygusal durumu ve davranışları ile ilgili ifadeler yer almaktadır. Verilen numaralandırma sistemini göz önünde bulundurarak ifadelerdeki davranışları anketi doldurduğunuz çocukta ne kadar sıklıkla gözlemlediğinizi işaretleyiniz: Bu davranışı;

(1) HİÇBİR ZAMAN (2 veya 3) BAZEN (4 veya 5) SIK SIK (6) HER ZAMAN gözlemliyorum.

1. Yüz ifadesi duygularını belli etmez.	1	2	3	4	5	6
2. Zorda olan bir çocuğu teselli eder ya da ona yardımcı olur.	1	2	3	4	5	6
3. Kolaylıkla hayal kırıklığına uğrayıp sinirlenir.	1	2	3	4	5	6
4. Faaliyeti kesintiye uğradığında kızar.	1	2	3	4	5	6
5. Huysuzdur, çabuk kızıp öfkelenir.	1	2	3	4	5	6
6. Gündelik işlerde yardım eder (örneğin sınıf toplanırken ya da beslenme dağıtılırken yardımcı olur).	1	2	3	4	5	6
7. Çekingen, ürkektir; yeni ortamlardan ve durumlardan kaçınır.	1	2	3	4	5	6
8. Üzgün, mutsuz ya da depresiftir.	1	2	3	4	5	6
9. Grup içinde içe dönük ya da grupta olmaktan huzursuz görünür.	1	2	3	4	5	6
10. En ufak bir seyde bağırır ya da çığlık atar.	1	2	3	4	5	6
11. Grup içinde kolaylıkla çalışır.	1	2	3	4	5	6
12. Hareketsizdir, oynayan çocukları uzaktan seyreder.	1	2	3	4	5	6
13. Anlaşmazlıklara çözüm yolları arar.	1	2	3	4	5	6
14. Gruptan ayrı, kendi basına kalır.	1	2	3	4	5	6
15. Diğer çocukların görüşlerini dikkate alır.	1	2	3	4	5	6
16. Diğer çocuklara vurur, onları ısırır ya da tekmeler.	1	2	3	4	5	6
17. Grup faaliyetlerinde diğer çocuklarla birlikte çalışır, onlarla iş birliği yapar.	1	2	3	4	5	6
18. Diğer çocuklarla anlaşmazlığa düşer.	1	2	3	4	5	6
19. Yorgundur.	1	2	3	4	5	6
20. Oyuncaklara iyi bakar, oyuncakların kıymetini bilir.	1	2	3	4	5	6
21. Grup faaliyetleri sırasında konuşmaz ya da faaliyetlere katılmaz.	1	2	3	4	5	6
22. Kendinden küçük çocuklara karşı dikkatlidir.	1	2	3	4	5	6

23. Grup içinde farkedilmez.	1	2	3	4	5	6
24. Diğer çocukları istemedikleri şeyleri yapmaya zorlar.	1	2	3	4	5	6
25. Öğretmene kızdığı zaman ona vurur ya da çevresindeki esyalara zarar verir.	1	2	3	4	5	6
26. Endiseye kapılır.	1	2	3	4	5	6
27. Akla yatan açıklamalar yapıldığında uzlaşmaya varır.	1	2	3	4	5	6
28. Öğretmenin önerilerine karşı çıkar.	1	2	3	4	5	6
29. Cezalandırıldığında (örneğin herhangi bir şeyden yoksun bırakıldığında) başkaldırır, karşı koyar.	1	2	3	4	5	6
30. Kendi başarılarından memnuniyet duyar.	1	2	3	4	5	6

EK 2: Evlilik Yaşamı Ölçeği**Prof. Dr. Esin Tezer**

Aşağıda evlilik yaşamına ilişkin 10 cümle bulunmaktadır. Bu cümlelerden her birinin altında da "kesinlikle katılmıyorum", "katılmıyorum", "kararsızım", "katılıyorum" ve "kesinlikle katılıyorum" seçenekleri yer almaktadır. Her cümleyi dikkatle okuyunuz ve sizin evlilik yaşamınıza uyan seçeneği çarpı (X) koyarak işaretleyiniz.

1. Evlilikten beklediklerimin çoğu gerçekleşti.

( ) Kesinlikle katılmıyorum ( ) Katılmıyorum ( ) Kararsızım ( ) Katılıyorum ( ) Kesinlikle katılıyorum

2. Evliliğimizdeki engellerin aşılamaz olduğunu düşünüyorum.

( ) Kesinlikle katılmıyorum ( ) Katılmıyorum ( ) Kararsızım ( ) Katılıyorum ( ) Kesinlikle katılıyorum

3. Evliliğimizi çok anlamlı buluyorum.

( ) Kesinlikle katılmıyorum ( ) Katılmıyorum ( ) Kararsızım ( ) Katılıyorum ( ) Kesinlikle katılıyorum

4. Evliliğimizde giderek eksilen heyecan beni rahatsız ediyor.

( ) Kesinlikle katılmıyorum ( ) Katılmıyorum ( ) Kararsızım ( ) Katılıyorum ( ) Kesinlikle katılıyorum

5. Evliliğimiz zaman zaman bana bir yük gibi geliyor.

( ) Kesinlikle katılmıyorum ( ) Katılmıyorum ( ) Kararsızım ( ) Katılıyorum ( ) Kesinlikle katılıyorum

6. Huzurlu bir ev yaşamım var.

( ) Kesinlikle katılmıyorum ( ) Katılmıyorum ( ) Kararsızım ( ) Katılıyorum ( ) Kesinlikle katılıyorum

7. Evliliğimiz her geçen gün daha iyiye doğru gitti.

( ) Kesinlikle katılmıyorum ( ) Katılmıyorum ( ) Kararsızım ( ) Katılıyorum ( ) Kesinlikle katılıyorum

8. Bizim ilişkimiz ideal bir karı-koca ilişkisidir.

( ) Kesinlikle katılmıyorum ( ) Katılmıyorum ( ) Kararsızım ( ) Katılıyorum ( ) Kesinlikle katılıyorum

9. Eşim benim için aynı zamanda iyi bir arkadaştır.

( ) Kesinlikle katılmıyorum ( ) Katılmıyorum ( ) Kararsızım ( ) Katılıyorum ( ) Kesinlikle katılıyorum

10. Başbaşa kaldığımız zaman benim canım hiç sıkılmaz.

( ) Kesinlikle katılmıyorum ( ) Katılmıyorum ( ) Kararsızım ( ) Katılıyorum ( ) Kesinlikle katılıyorum

EK 3: Ego Durumları Ölçeği

Hiç Doğru Değil: 0   Çoğunlukla Doğru Değil: 1   Kısmen Doğru Değil: 2
Biraz Doğru Değil: 3   Tamamen Doğru: 4

		0	1	2	3	4
1	Yapması gerekenleri yapmayan insanlar beni çok öfkelenendirir.	0	1	2	3	4
2	Her şeyin benim istediğim gibi yapılmasını isterim.	0	1	2	3	4
3	İnsanlara güvenmediğim için onları sık sık kontrol ederim.	0	1	2	3	4
4	İşini düzgün yapmayan insanlara kızarım.	0	1	2	3	4
5	Söylediğim bir şeyin yapılmaması beni öfkelenendirir.	0	1	2	3	4
6	İnsanlara karşı anlayışlı ve iyi kalpliyimdir.	0	1	2	3	4
7	İnsanların üzülmesine hiç dayanmam.	0	1	2	3	4
8	Yardıma muhtaç birini gördüğümde, ona yardım etmeden duramam.	0	1	2	3	4
9	İnsanlara hep yardımcı olurum.	0	1	2	3	4
10	İnsanların sorunlarını dinler, onlara ne yapmaları gerektiğini söylerim.	0	1	2	3	4
11	Hayatın getirdiği zorluklarla çok iyi başa çıkabilen, huzurlu ve olgun biriyim.	0	1	2	3	4
12	Ne istediğini, ne yaptığını iyi bilen biriyim.	0	1	2	3	4
13	Kendime güvenirim.	0	1	2	3	4
14	Bir yetişkin insanın alması gereken tüm sorumlulukları alabilmiş biriyim.	0	1	2	3	4
15	Neyi ne kadar yapıp ne kadar yapamayacağımı iyi bilen biriyim.	0	1	2	3	4
16	Kafama estiğinde çılgınca şeyler yaparım.	0	1	2	3	4
17	Arkadaşlarla eğlenmeye gittiğimizde dağıtmaktan çekinmem.	0	1	2	3	4
18	Her zaman eğlenmeye hazır ve istekli biriyimdir.	0	1	2	3	4
19	Aklıma eseni yaparım.	0	1	2	3	4
20	Ciddi insanlarla bir arada olmaktan sıkılırım.	0	1	2	3	4
21	Hata yapmaktan çekinirim.	0	1	2	3	4
22	Başkalarının benim hakkımda ne düşüneceği benim için çok önemlidir.	0	1	2	3	4
23	İnsanların beni beğenmesi, takdir etmesi için elimden geleni yaparım.	0	1	2	3	4
24	Benden ne beklendiyse hep öyle davranmışımdır.	0	1	2	3	4
25	Herkesle iyi geçinmek için elimden gelen her şeyi yaparım.	0	1	2	3	4
26	İnsanlara güvenmem.	0	1	2	3	4
27	Kimse bana ne yapacağımı söyleyemez.	0	1	2	3	4
28	Kimseye ihtiyaç duymam.	0	1	2	3	4
29	Hiçbir şey umurumda değil.	0	1	2	3	4
30	Çoğu konuda insanlarla düşüncelerim uyuşmaz.	0	1	2	3	4

ÖZGEÇMİŞ

Kişisel Bilgiler	
Adı	Naciye
Soyadı	Çetin
Doğum Tarihi ve Yeri	06/06/1989 Denizli
Uyruğu	T.C.
İletişim Adresi ve Mail Adresi	Kuşpınar Mah. 1309 sok. No:4 İnci Apt. D:8 / DENİZLİ nbasgun_89@hotmail.com
Eğitim Durumu	
İlköğretim	Denizli Raşit Özkardeş İlköğretim Okulu (1995-2000) Denizli Merkez İlköğretim Okulu (2000-2003)
Ortaöğretim	Denizli Cumhuriyet Lisesi (2003-2007)
Yükseköğretim (Lisans)	Pamukkale Üniversitesi (2007-2010)
Yükseköğretim (Yüksek Lisans)	Pamukkale Üniversitesi, Okul Öncesi Eğitimi ABD (2010- 2019)
İngilizce-KPDS-2010	57
Mesleki Deneyim	
2011-2013	Çalca İlköğretim Okulu/ Hocalar/AFYONKARAHİSAR
2013-2018	Halk Eğitimi Merkezi/Babadağ/DENİZLİ
2018-Halen	Vilayetler Hizmetbirliği Anaokulu/ Merkezefendi/DENİZLİ